

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

YEREL HALKIN TURİZMİN ETKİLERİNE YÖNELİK
TUTUMLARI: BİR SAKİN ŞEHİR (CİTTASLOW) OLARAK
ŞAVŞAT ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURSENA ÖZTÜRK

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK
ANABİLİM DALI

YEREL HALKIN TURİZMİN ETKİLERİNE YÖNELİK
TUTUMLARI: BİR SAKİN ŞEHİR (CİTTASLOW) OLARAK
ŞAŞAT ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURSENA ÖZTÜRK

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. CEVDET AVCIKURT

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda 202012525001 numaralı Nursena ÖZTÜRK' ün hazırladığı “ **Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik tutumları: Bir Sakin Şehir (Cittaslow) Olarak Şavşat Örneği**” konulu YÜKSEKLİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 29.09.2023 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan (Danışman) : Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

İmza

Üye : Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU

İmza

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Samet Can CURKAN

İmza

.../.../2023
Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları 'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.../.../20...

İmza

Nursena ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

Turizm hem ulusal hem de uluslararası arenada ekonomik kalkınma aracı olarak önemli bir yer tutmaktadır. Destinasyonların, turizm faaliyetleri açısından gelişim gösterebilmeleri ve rakipleri ile olduğu yarışta ayakta kalabilmeleri için destinasyon yönetimlerinin iyi yapılması gerekmektedir. Turizm faaliyetleri için hazırlanan plan, politika, yatırım projeleri gibi eylemlerin başarı olabilmesi için birçok etken vardır. Bu etkenlerden ön plana çıkan en önemli paydaş ise bölgede yaşayan yerel halktır. Turizm faaliyetlerinin gelişim gösterdiği bir bölgede olumlu ve olumsuz ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler vardır. Yerel halkın, bölgede ki turizm faaliyetlerine olan katılımı ve desteği ortaya çıkan olumsuz etkilerden minimum düzeyde etkilenmesine bağlıdır. Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumları olumlu yönde olursa turizmin gelişimine yönelik verdiği destekte olumlu yönde olacaktır. Buradan hareketle, turizmin daha yeni gelişim göstermeye başladığı Şavşat ilçesinde ki yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçların, turizm plan ve politikalarını geliştirme aşamasında yerel yönetimlere yol gösterici bir nitelik taşıyacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans eğitimimin başladığı günden itibaren kıymetli görüşlerini paylaşan, desteğini her zaman hissettiren ve tecrübeleriyle tez sürecimde liderlik eden danışmanın Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT'a; yüksek lisans eğitimim süresince her zaman yol gösterici olan Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU'na; çalışmamın analiz kısmında yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Samet Can Curkan'a ve lisans ve yüksek eğitimim süresince tecrübeleriyle bana kattığı her şey için Prof. Dr. Bayram ŞAHİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca manevi desteğini her zaman üzerimde hissettiren ve en büyük motivasyon kaynağım olan sevgili annem Hatice ÖZTÜRK'e; maddi ve manevini desteğiyle her zaman yanımda olan sevgili babam Hüseyin ÖZTÜRK'e; hayatımın her anında desteklerini her zaman hissettiren abilerim Emre ve Davut ÖZTÜRK'e ve yoldaşım olan ablam Hacer KERTMEN'e teşekkürü bir borç bilirim.

BALIKESİR, 2023

NURSENA ÖZTÜRK

ÖZET

YEREL HALKIN TURİZMİN ETKİLERİNE YÖNELİK TUTUMLARI: BİR SAKİN ŞEHİR (CİTTASLOW) OLARAK ŞAVŞAT ÖRNEĞİ

ÖZTÜRK, Nursena

Yüksek Lisans, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

2023, 152 Sayfa

Geçmişten günümüze kadar yerel halk – turizm ilişkisi önem kazanan bir konu olmuştur. Turizmin bir destinasyonda gelişim sağlayabilmesi ve sürdürülebilir olması için yerel halkın turizme yönelik tutumlarının pozitif yönde olması gerekmektedir. Turizmin faaliyet gösterdiği bölgelerde ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel bir takım olumlu ve olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır. Turizmin olumsuz etkilerine maruz kalan yerel halk bölgede ki turizmin gelişimini desteklemeyecektir. Bu nedenle, yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarının incelenmesi turizmin sürdürülebilirliği için önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, turizmin gelişim aşamasında olduğu Şavşat ilçesinde yaşayan yerel halkın sosyo-demografik özellikleri ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmış ve kolayda örneklem yöntemine başvurulmuştur. Saha çalışması 11-16 Nisan 2022 yılında araştırmacı tarafından yüz yüze uygulanmıştır. Saha çalışması sonucunda 423 katılımcıya anket uygulanmış eksik ve hatalı anketler çıkartılarak 403 anket veri setine dahil edilmiştir.

Çalışmadan elde edilen veriler, bağımsız iki örneklem t testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) testi yöntemleri ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, yerel halkın yaş ve turistlerle etkileşim sıklığı değişkenleri ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilirken cinsiyet, aylık gelir ve yaşanan yerin turistik bölgelere yakınlığı değişkenleri ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Katılımcıların medeni durumu, meslek

grupları, Şavşat'da doğma ve Şavşat'da yaşama yılı değişkenlerine göre “ekonomik ve sosyo-kültürel” etki boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Katılımcıları eğitim düzeyleri ile turizmden kazanç sağlama değişkenlerinde ise “ekonomik” etki boyutunda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Çalışmanın genel sonucuna baktığımızda ise, Şavşat'da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarının pozitif yönde olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Halk, Turizmin Etkileri, Tutum, Şavşat, Sakin Şehir

ABSTRACT

RESIDENT ATTITUDES TOWARDS THE IMPACT OF TOURISM: AN EXAMPLE OF ŞAVŞAT, A CITTASLOW CITY

OZTURK, Nursena

Master Thesis, Department of Tourism Management

Advisor: Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

2023, 152 pages

The relationship between the resident and tourism has been an increasingly important topic from the past to the present. For tourism to be able to contribute to development and be sustainable at a destination, the attitudes of the resident toward tourism need to be positive. In regions where operates, various positive and negative effects emerge on economic, socio-cultural, and environmental aspects. The resident exposed to the negative effects of tourism is less likely to support the development of tourism in the region. Therefore, examining the attitudes of the resident toward the impacts of tourism becomes crucial for the sustainability of tourism.

The primary aim of this study is to determine whether there is a significant difference between the social-demographic characteristics of the resident in the Şavşat district, where tourism is in the development stage, and their attitudes towards the impact of tourism. Within the scope of this objective, the study employed the quantitative research method of a survey technique and utilized convenience Sampling method. The fieldwork was conducted by the researcher through face to face interviews from April 11th to 16th, 2022. As a result of the fieldwork, surveys were administered to 423 participants, and after removing incomplete and erroneous survey, 403 survey datasets were included.

The data obtained from the study were analyzed using independent two-sample t-tests and one-way analysis of variance (ANOVA) methods. The analyses revealed significant differences between the attitudes of the resident toward the effects of tourism and variables such as age and frequency of interaction with tourists. However, no significant differences were found between gender, monthly income, and proximity of

the place of residences to touristic areas and attitudes toward the effects of tourism. Significant differences were found in the dimensions of “economic and social-cultural” impacts based on the marital status, occupation groups, being born in Şavşat, and range of years living in Şavşat variables. In terms of the “economic” impact dimension, significant differences were also identified among participants based on their education levels and income derived from tourism. In summary, the overall conclusion of the study indicates that the attitudes of the resident in Şavşat towards the impacts of tourism are positive.

Keywords: Resident, Impact of Tourism, Attitude, Şavşat, Cittaslow

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6. Tanımlar.....	6
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	7
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	7
2.1.1. Turizm Kavramı.....	7
2.1.2. Turizmin Önemi.....	9
2.1.3. Turizmin Etkileri.....	10
2.1.3.1. Turizmin Ekonomik Etkileri.....	12
2.1.3.2. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri.....	15
2.1.3.3. Turizmin Çevresel Etkileri.....	22
2.1.4. Yerel Halk-Turizm İlişkisi.....	27
2.1.5. Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumunu Etkileyen Faktörler.....	29
2.1.6. Yerel Halk-Turizm İlişkisini Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar.....	36
2.1.6.1. Doxey'in Irridex (Tolerans) Modeli.....	36
2.1.6.2. Butler'in Turizm Yaşam Döngüsü Modeli.....	38
2.1.6.3. Sosyal Değişim Teorisi.....	41
2.1.6.4. Temas Hipotezi (Gruplararası Temas Hipotezi).....	43
2.1.7. Sakin Şehir (Cittaslow) Kavramı.....	45
2.1.8. Sakin Şehir Hareketinin Ortaya Çıkışı.....	46
2.1.9. Sakin Şehir Felsefesi: Yavaşlık.....	48

2.1.10. Sakin Şehir Olmanın Yöreye Etkileri.....	51
2.1.11. Şavşat Hakkında Genel Bilgiler.....	53
2.1.11.1. Şavşat'ın Tarihçesi	53
2.1.11.2. Şavşat'ın Coğrafi Yapısı ve İklimi.....	54
2.1.11.3. Şavşat'ın Ekonomik Durumu.....	56
2.1.12. Şavşat'da Turizm.....	57
2.1.12.1. Şavşat'da Turistik Çekicilikler.....	60
2.1.12.1.1. Şavşat'da Doğal Çekicilikler	60
2.1.12.1.2. Şavşat'da Beşeri Çekicilikler.....	65
2.1.12.2. Şavşat'da Düzenlenen Festivaller ve Şenlikler.....	69
2.2. İlgili Araştırmalar.....	72
2.2.1. Ulusal Alanyazında Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumları İle İlgili Çalışmalar.....	72
2.2.2. Uluslararası Alanyazında Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumları İle İlgili Çalışmalar.....	76
3. YÖNTEM.....	80
3.1. Araştırmanın Hipotezi.....	80
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	82
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	83
3.4. Veri Toplama Süreci.....	84
3.5. Verilerin Analizi.....	84
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	86
4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	86
4.2. Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular.....	89
4.2.1. Cittaslow Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi	89
4.2.2. Turizmin Etkileri Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi.....	89
4.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler.....	90
4.4. Normallik Dağılımı.....	94
4.5. Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular.....	95
4.5.1. Turizmin Etkilerine İlişkin Değişkenlerin Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	96
4.6. Ölçek Değişkenlerine Ait Farklılık Analizleri.....	97
4.7. Araştırmanın Hipotez Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	106
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	108

5.1. Sonuçlar.....	108
5.2. neriler.....	114
KAYNAKÇA.....	117
EKLER.....	150

ÇİZELGELER LİSTESİ

<u>Çizelge 1.</u> Turizmin Ev Sahibi Destinasyon Üzerindeki Etkileri.....	11
<u>Çizelge 2.</u> Turizmin Çevre Üzerindeki Negatif ve Pozitif Etkileri.....	24
<u>Çizelge 3.</u> Turizmin Doğal Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri.....	26
<u>Çizelge 4.</u> Doxey' in Irridex (Tolerans) Modeli.....	36
<u>Çizelge 5.</u> Şavşat İlçesi Belediye Belgeli Tesis Konaklama İstatistikleri.....	58
<u>Çizelge 6.</u> Şavşat İlçesi İşletme Belgeli Tesis Konaklama İstatistiği.....	58
<u>Çizelge 7.</u> $\alpha= 0,05$ için Örneklem Büyüklüğü.....	83
<u>Çizelge 8.</u> Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	86
<u>Çizelge 9.</u> Yerel Halkın Sakin Şehir Hareketi Ölçeğine Yönelik Tutumlarının Tanımlayıcı İstatistikleri.....	90
<u>Çizelge 10.</u> Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	91
<u>Çizelge 11.</u> Yerel Halkın Turizmin Ekonomik Etkileri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	92
<u>Çizelge 12.</u> Yerel Halkın Turizmin Çevresel Etkileri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	94
<u>Çizelge 13.</u> Yaygın Kullanılan Uyum Endeks ve Değerleri (2.Derece DFA).....	95
<u>Çizelge 14.</u> Turizmin Etkileri Modeli Standart Regresyon Katsayıları.....	96
<u>Çizelge 15.</u> Turizmin Etkileri Ölçeği Model Uyum İyiliği Değerleri (2.Derece DFA).....	97
<u>Çizelge 16.</u> Katılımcıların Cinsiyet Durumu ve Değişkenler Arası t-testi Sonuçları...98	98
<u>Çizelge 17.</u> Katılımcıların Medeni Durumu ve Değişkenler Arası t-testi Sonuçları...98	98
<u>Çizelge 18.</u> Katılımcıların Şavşat'da Doğma Durumu ve Değişkenler Arası t-testi Sonuçları.....	99
<u>Çizelge 19.</u> Katılımcıların Turizm Bölgelerine Yakınlık Durumu ve Değişkenler Arası t-testi Sonuçları.....	99

<u>Çizelge 20.</u> Katılımcıların Yaşları ile Değişkenler Arası ANOVA sonuçları.....	100
<u>Çizelge 21.</u> Katılımcıların Eğitim Durumları ile Değişkenler Arası ANOVA sonuçları.....	101
<u>Çizelge 22.</u> Katılımcıların Aylık Geliri ile Değişkenler Arası ANOVA sonuçları.....	102
<u>Çizelge 23.</u> Katılımcıların Meslek Grupları ile Değişkenler Arası ANOVA sonuçları.....	103
<u>Çizelge 24.</u> Katılımcıların Çalıştığı Sektör ile Değişkenler Arası ANOVA sonuçları.....	104
<u>Çizelge 25.</u> Katılımcıların Şavşat'da Yaşama Yılı ile Değişkenler Arası ANOVA sonuçları.....	105
<u>Çizelge 26.</u> Katılımcıların Şavşat'da ki Turistlerle Etkileşim Sıklığı ile Değişkenler Arası ANOVA sonuçları.....	105
<u>Çizelge 27.</u> Araştırma Hipotezleri Sonuçları.....	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil 1.</u> Turizm Yaşam Döngüsü Modeli.....	38
<u>Şekil 2.</u> Sosyal Değişim Süreci Modeli.....	42
<u>Şekil 3.</u> Şavşat İlçesinin Siyasi Haritada ki Konumu.....	55
<u>Şekil 4.</u> Şavşat'ın Turizm Potansiyeli.....	59
<u>Şekil 5.</u> Sahara'dan Bir Görüntü.....	60
<u>Şekil 6.</u> Karagöl'den Bir Görüntü	60
<u>Şekil 7.</u> Peribacalarından Bir Görüntü.....	61
<u>Şekil 8.</u> Peribacalarından Bir Görüntü.....	61
<u>Şekil 9.</u> Papart Vadisi Doğal Sit Alanından Bir Görüntü.....	62
<u>Şekil 10.</u> Arsiyan Yaylası ve Gölleri.....	63
<u>Şekil 11.</u> Arsiyan Yaylası.....	63
<u>Şekil 12.</u> Cancır Yaylası.....	63
<u>Şekil 13.</u> Satave Gevrek Festivali'nden Bir Görüntü.....	64
<u>Şekil 14.</u> Maden Köyünden Bir Görüntü.....	64
<u>Şekil 15.</u> Maden Köyü Şelalesi.....	64
<u>Şekil 16.</u> Tibet Kilisesinin Ön Tarafından Bir Görüntü.....	65
<u>Şekil 17.</u> Tibet Kilesinden Bir Görüntü.....	66
<u>Şekil 18.</u> Şavşat Kalesinden Bir Görüntü.....	66
<u>Şekil 19.</u> Geleneksel Şavşat Evleri.....	67
<u>Şekil 20.</u> Geleneksel Şavşat Evleri.....	67
<u>Şekil 21.</u> Meydancık Kemer Köprüsü.....	68
<u>Şekil 22.</u> Müzeden Görüntüler.....	68
<u>Şekil 23.</u> Sahara Pancarı Kültür ve Sanat Festivali'nden Görüntüler.....	69
<u>Şekil 24.</u> Meydancık Satave Gevrek Festivali'nden Bir Görüntü.....	70
<u>Şekil 25.</u> Veliköy Kar Üstü Karakucak Güreşleri Festivali'nden Görüntüler.....	71

<u>Şekil 26.</u> Yavuzköy Kış Şenlikleri'nden Görüntüler.....	71
<u>Şekil 27.</u> Yavuzköy Kış Şenlikleri'nden Görüntüler.....	72

KISALTMALAR LİSTESİ

DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
GSYİH	: Gayri Safi Milli Hasıla
SDT	: Sosyal Değişim Teorisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNWTO	: Dünya Turizm Örgütü

1. GİRİŞ

Dünya ekonomisinin hızla büyümesiyle beraber ülkeler ekonomik büyüme açısından yarış içerisine girmiştir. Turizm endüstrisi ise, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ekonomik bir kalkınma aracı olarak önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle bir bölgede turizmin gelişim göstermesi ve bölge ekonomisine sağladığı katkı yadsınamaz derecede önemlidir. Ancak turizmin bir bölgede gelişimini sürdürebilmesi içinde yerel halkın desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Karakuş ve Şengün (2017, s. 184) turizmin bir bölgede olumlu etkiler yaratması ve yerel halk tarafından da bu etkilere yönelik tutumların olumlu yönde olması doğrultusunda turizmin gelişiminin desteklendiğini vurgulamaktadır. Ayrıca turizmin gelişimi için planlamaların yapılmasına ve yeni girişimlerde bulunmasına olanak sağlamaktadır.

Turizm, en çok ekonomik etkileriyle ön plana çıkıyor olsa da çevresel, sosyo-kültürel ve toplumsal etkileri olan multidisipliner bir olgudur. Turizmin gelişim gösterdiği bölgede ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel birçok olumlu etkiler ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bölgenin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle kontrollü ve planlı gelişen turizm, yerel halkın yaşam refahını arttırmakta ve sosyo-kültürel anlamda da gelişmesine olanak sağlamaktadır. Tüm bunların aksine kontrolsüz gelişen turizm bölgede bir takım ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olumsuz etkilere sebebiyet vermektedir.

Yerel halk bir bölgenin en önemli paydaşdır. Turizm faaliyetlerinin yol açtığı olumlu ve olumsuz etkiler en çok yerel halk tarafından hissedilmektedir. Bu nedenle, bir bölgede turizmin geliştirilmesi ve sürdürülebilir olması yerel halkın tutumuna ve desteğine bağlıdır. Turizmin olumsuz etkilerine maruz kalan yerel halk turizmin bölgedeki gelişimini desteklemeyecektir. Turizmden elde edilen faydanın en yüksek miktarda olması ve olumsuz etkilerinin minimum seviyeye indirilmesi için yerel halk planlama aşamasına dahil edilmesi gerekmekte ve belli aralıklarla turizme yönelik tutumları incelenmesi hayati önem kazanmaktadır.

Günümüzün en önemli sorunlarından birisi sürdürülebilirlik endişesidir. Şehirlerin “sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel” gelişimlerinin kontrolsüzlüğü bu endişenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. “Şehirlerde hızın yarattığı değişim, kimilerinin yaşam biçimlerine ekonomik, sosyal fırsatlar ve zenginlik sunarken, kimileri için yoksulluk, sosyal dışlanma, suç ve hastalıklarla mücadele etmektedir” (Andarabi, 2012, s. 3). Bu değişim gruplar arası dengesizlik ve çatışmalar yaratmaktadır. Uzan (2018, s. 2) ise, küreselleşmenin etkisiyle beraber sürekli değişen çevresel yapılar tek tipleşmeye başlamış ve sosyo-kültürel farklılıklar azalarak toplum yapısının aynılaşmaya başladığına dikkat çekmiştir. Gelişimini tamamlayamayan toplumlar bu değişime karşı direnç gösterememiş ve popüler kültürün bir parçası haline gelmiştir.

Sürdürülebilirlik kaygısı, küreselleşmeyle birlikte şehirlerde ortaya çıkan olumsuz etkileri ve turizmin sebep olduğu olumsuz etkileri ortadan kaldıracabilecek “sakin şehir” hareketini ortaya çıkarmıştır. Sakin şehir hareketi içerisinde barındırdığı kriterler ile bölgenin ekonomik olarak kalkınmasını, yerel kimliğin korunmasını, geleneksel yaşamın sürdürülmesini sağlamaktadır. Kültürlerin, gelenek ve göreneklerin gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olmaktadır. Yerel halkı, yavaş yaşama teşvik etmektedir.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlıklarına yer verilmiştir. İkinci bölüm ise, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Burada turizm kavramı, turizmin etkileri, turizm-yerel halk ilişkisi, yerel halkın turizme yönelik tutumunu etkileyen faktörler ve yerel halk-turizm ilişkisini açıklayan yaklaşımlara değinildikten sonra sakin şehir kavramı açıklanmıştır. En son araştırma sahası olan Şavşat hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde, araştırma yöntemlerine dair bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde ise, elde edilen veriler doğrultusunda bulgulara ve yorumlara dair bilgiler verilmiştir. Çalışmanın son kısmında, araştırmanın sonuçları ve önerilerine yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Turizm, dünyanın en önemli endüstrilerinden birisidir (Sheldon ve Var, 1984, s. 40; Murphy, 2012, s. 29). 21. yüzyılda da ekonomik açıdan önemli bir faaliyettir. Ayrıca toplumun gelişmesinde ve modernleşmesinde etkin bir role sahiptir (Bunghez,

2016, s. 2). İlgili alanyazın incelendiğinde turizmin ekonomik etkileri üzerine odaklanılmıştır. Ancak, turizm doğası gereği oldukça geniş bir faaliyet alanına sahiptir. Bu nedenle geliştiği ve gelişmekte olduğu bölgelerde çevresel, sosyo-kültürel anlamda da etkiler yaratmaktadır. Özaltın Türker (2020a, s. 66) ortaya çıkan bu etkilerden en çok etkilenenin bölgede yaşayan yerel halkın olduğunu vurgulamıştır.

Turizmin gelişimi için hazırlanan planda, bölge halkının istek ve beklentilerinin göz ardı edilmesi, doğal çekiciliklerin tahrip edilmesine ve yerel değerlere verilen önemin azalmasına sebebiyet veren durumlara yönelik yeterli önlemlerin alınmaması durumunda yerel halkın olumsuz tutumuna yol açmaktadır (Kervankıran ve Bulut, 2015, s. 36). Turizm bölgelerinde, yerel halk ve turist arasındaki etkileşimin farkında olunması önem kazanmaktadır. Turizm, ev sahibi toplumda sosyal ve kültürel değişimlere neden olabilecek problemler yaratabilmektedir (Mok, Slater ve Cheung, 1991, s. 290). Yerel halk, turizmin gelişimi ve etkilerine göre olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirmektedir (Garcia, Vazquez ve Macias, 2015, s. 34). Turizmin sürdürülebilir olması için yerel halkın istekli olması gerekmektedir. Yerel halk ve turist arasındaki etkileşimin sıklığı nedeniyle ev sahibinin hizmet verme sürecinde istekli olması başarılı bir turizm yönetimi için kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, bölge sakinleri planlama sürecine dahil edilmeli ve turizme yönelik tutumları ve toplum üzerindeki yaşam etkisine yönelik algıları sürekli olarak değerlendirilmelidir (Allen, vd., 1988, s. 16).

Çalışmanın temel problemi, bir turizm destinasyonu olarak Şavşat'da yaşayan yerel halkın sosyo - demografik özelliklerine göre, turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği ve yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarının hangi düzeyde olduğunu ortaya koymaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Turizm, yerel kalkınmada etkin bir rol oynamaktadır. Bölgenin ekonomik olarak kalkınmasına yardımcı olmasının yanı sıra çevresel, kültürel ve sosyal açıdan da gelişim göstermesine yardımcı olmaktadır. Bu gelişimlerin yanın da bazı olumsuz etkiler de yaratmaktadır. Bu etkiler en çok yerel halkı etkilemektedir. Turizm, bölgenin ekonomik olarak kalkınmasına neden olsa da ortaya çıkan olumsuz etkilerin en aza indirilmediği ya da bunun için çaba sarf edilmediği durumlarda yerel halkın olumsuz tepkilerine yol açmaktadır. Turizmin bir bölgede sürdürülebilir olması için yerel halkın

turizme yönelik desteği ve tutumları olumlu yönde olması turizmin bir destinasyonda ki gelişiminin devamlılığı açısından önem taşımaktadır.

Tutum, bireyden bireye farklılık göstermektedir ve farklılıkların birçok nedeni vardır. Bunlardan bir tanesi, bireylerin sahip oldukları demografik özelliklerdir. Buradan hareketle çalışmanın temel amacı, Şavşat’da yaşayan yerel halkın demografik özelliklerine göre, turizmin etkilerine yönelik tutumlarında bir farklılık olup olmadığını tespit etmek ve yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarının hangi düzeyde olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmada, belirtilen temel amacın yanı sıra aşağıdaki sorulara da cevap aranacaktır;

- Yerel halk bölgede ki turist yoğunluğundan endişe etmekte midir?
- Yerel halk, bölgeyi ziyarete gelen turistlerin hangi ülke veya ülkelerden olmasını tercih etmektedir?
- Yerel halkın sakin şehir ağına yönelik görüşleri nelerdir?
- Yerel halk sakin şehir ağına üye olmaktan memnun mudur?

1.3. Araştırmanın Önemi

Geçmişten günümüze, turizm ve yerel halk ilişkisini inceleyen birçok akademik çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde, bir bölgede başarılı turizmin gelişiminden söz edebilmek için yerel halkın desteği ve turizmin etkilerine yönelik olumlu tutumları arasında önemli bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu nedenle yerel halkın turizme yönelik tutumları devamlı olarak incelenmelidir. Başarılı bir turizm yönetimi için iyi hazırlanmış, turizm politika ve planlamasına ihtiyaç olduğu bilinmektedir.

Şavşat sakin şehir ağına 2015 yılında dahil olmuştur. Türkiye’ nin en doğusunda yer alan ilk sakin şehir olma ünvanını taşımaktadır ([http-52](http://52)). Araştırma sahası olarak, Şavşat ilçesinin seçilmesinin en önemli nedenlerinden bir tanesi sakin şehir ağına üye olmasıdır. Bunun yanı sıra, turizmin yeni gelişim göstermeye başladığı bir destinasyondur. Bu nedenle yerel halkın bu seviyede turizmin etkilerine yönelik tutumları önem kazanmaktadır.

El değmemiş doğası, flora ve faunasıyla turizm için önemli bir kaynaktır. Bölge halkı ekonomik olarak tarım ve hayvancılıkla kalmaktadır. Ancak bölgenin

ekonomik olarak kalkınması için yeterli bir kaynak değildir. Bu nedenle bölgede turizmin gelişim göstermesi yerel halkın ekonomik olarak kalkınması açısından önem taşımaktadır.

İlgili alan yazın incelemesi sonucunda, Sakin şehir ağına üye olan Şavşat ilçesinde yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumunu inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma sahası olarak Şavşat'ın seçilme nedenlerinden bir diğeridir.

Çalışmadan elde edilen sonuçların, bölgede ki yerel yönetimlerin turizm planlama ve politikaları konusunda yapacakları çalışmalarda yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarına dair bilgiler sunulması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma yürütülürken bir takım varsayımlara dayandırılmıştır. Bu varsayımlar aşağıda sıralanmıştır;

- Ankette kullanılan sosyo-demografik özelliklerin ve turizmin etkilerine yönelik ifadelerin araştırmanın amacına ve problemlerine yönelik cevap bulma konusunda yeterli olduğu varsayılmıştır.
- Anket çalışmasına katılan bireylerin dürüst ve tarafsız cevap verdiği varsayılmıştır.
- Anket çalışmasında ulaşılan örneklem sayısının evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın bir takım sınırlılıkları vardır. Bu sınırlılıklar aşağıda sıralanmıştır;

- Araştırmanın kuramsal çerçevesi ulaşılabilen yerli ve yabancı kaynaklar ile sınırlıdır.
- Araştırma alanı, Şavşat ilçe merkezi ile sınırlıdır.
- Saha çalışması 11-16 Nisan 2022 tarihleri arasında yapılmış olup, bu tarihler arasında ulaşılan katılımcıların verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Yerel Halk: Belirli bir coğrafi sınır içerisinde yaşayan topluluğa ‘‘yerel halk’ denmektedir. Turizm açısından destinasyonlarda önemli bir rol oynamaktadırlar. Bölgeye gelen turistler ile ziyaretleri sırasında sosyal ilişkiler kurarak karşılıklı olarak etkileşime geçmektedirler.

Turizmin Etkileri: Turizmin faaliyetlerinin gelişimi büyük ölçüde doğal, kültürel ve sosyal çevreye bağlıdır (Zhong, vd., 2011, s. 2972). Turizm etkileri bu çalışmada üç alt başlıkta incelenmiştir. Bunlar ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerdir. Turizmin pozitif yönlü etkileri olabileceği gibi negatif yönlüde etkileri ortaya çıkabilmektedir.

Tutum: Tutumlar duygu, düşünce ve eylemleri içermektedir. Durumları nasıl gördüğümüzü tanımlamamıza ve duruma veya nesnelere karşı nasıl davranacağımızı tanımlamamıza yardımcı olmaktadır (Pickens, 2005, s. 44).

Sakin Şehir: Kapitalizmin ortaya çıkardığı hızlı büyümeye ve küreselleşmenin algılanan homojenleştirici etkilerine karşı bir alternatif olarak ortaya çıkan bir harekettir. Hareketin felsefesi küçük şehirlerde, yerelliği, özgünlüğü ve sürdürülebilirliği korumayı amaçlamaktadır (Servon ve Pink, 2015, s. 327).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölüm, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. İlgili alanyazın taraması yapıldıktan sonra, turizm kavramı irdelenmiş ve önemi açıklanmıştır. Çalışmanın ana konusu olan turizmin etkileri, yerel halk-turizm ilişkisi ele alınmıştır. Sonrasında, sakin şehir kavramı incelenmiş ve genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın örneklemini oluşturan Şavşat ilçesi hakkında genel bilgilere yer verilmiş ve bölgedeki turizm gelişimi ve turistik değerlere dair bilgiler sunulmuştur.

2.1.1. Turizm Kavramı

Turizm kavramının kökeni, Latince’de dönme hareketi anlamına gelen “tornus” kelimesinden gelmektedir. İngilizcede yer alan “tour” ve “touring” kelimeleri de buradan türemiştir. “Tour” dairesel bir hareketi, bazı şehir, yöre ve ülkelerin ziyaretini, iş ve eğlence amacıyla yapılan yer değiştirme hareketini ifade etmektedir. “Touring” ise, zevk için yapılan eğitsel ve kültürel özellik gösteren seyahatler için kullanılmaktadır (Geçkin ve Korucuk, 2017, s. 1; Boz, 2019, s. 4; Şahin, vd., 2021, s. 245). Türkçe’de yer alan “seyyah” kelimesi “turist”, “seyahat” kelimesi ise “turizm” kavramını karşılamaktadır. İlk defa İngilizler tarafından kullanılan “turizm, turist ve turistik” kelimeleri Türkçe’ye Fransızca’dan gelip yerleşmiştir (Çeken, 2016, s. 13; Kurtaran Çelik, Kurtaran ve Mutlu, 2020, s. 3).

Turizm ve seyahat kavramları, ekonomik ve toplumsal öneme sahip olan faaliyet haline gelene kadar önem kazanmamıştır. II. Dünya savaşı sonrası kişisel seyahatlerdeki artışla birlikte hem ulusal hem de varış destinasyonlarında artan ekonomik refah düzeyi ile birlikte önem kazanmaya başlamıştır (Hunt ve Layne, 1991, s. 7). Turizm başlangıçta bireysel bir eylem olup, günümüzde toplumsal bir eyleme doğru evrilmiştir (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç, 2017, s. 1).

Turizmi tanımlarken bazı araştırmacılar ‘‘endüstri’’ olarak ele alırken bazıları ise, daha çok ‘‘pazar’’ özelliğini taşıdığını kabul etmektedirler. Bazı akademisyen ve araştırmacılar da turizmi bir ‘‘sistem’’ bakış açısıyla nitelendirmektedir (İlgaz, 2020, s. 2). Turizm kavramı, çok boyutlu ve dinamik yapısı nedeniyle çeşitli anlamları içerisinde barındırmaktadır. Turizm çok disiplinli araştırmalara konu olmaktadır. Bu nedenle araştırmanın yapıldığı disipline göre, tanımlar farklılık göstermekte olup ortak bir çerçeve çizmek güç olmaktadır.

Turizm, kavramının merkezinde insan vardır. Turizmden söz edebilmek için bir yerden başka bir yere seyahat etme, bu seyahat için bir dizi motivasyon (işe gidip gelmek hariç) ve seyahat edilen yerde faaliyetlere katılımın olması gibi temel özelliklerin olması gerekmektedir (Tribe, 1997, s. 640). ‘‘Turizm, insanların sürekli yaşadıkları yer dışında yaptıkları seyahat ve gittikleri yerlerde geçici konaklamalardan doğan ihtiyaçların karşılanması ile ilgili faaliyetlerdir’’ (Batman, 2008, s. 13; Güler ve Vaizoğlu, 2011, s. 5).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 1993 yılında turizmi, bireylerin boş zaman, iş ve diğer amaçlarla art arda bir yıldan fazla olmamak üzere olağan ortamları dışındaki yerlere seyahat etmesi olarak tanımlamıştır (Tribe, 1999, s. 75). UNWTO (2021) yapmış olduğu turizm tanımını, bireylerin kişisel veya iş amacıyla sürekli yaşadığı çevre dışındaki ülkelere ve yerlere seyahat etmelerini gerektiren sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgudur şeklinde genişletmiştir ([http-1](http://1)).

Turizm, bir ülke içinde veya coğrafî sınırların ötesinde, insanların arasında iletişim ve etkileşimin sağlanmasına hizmet eden bir faaliyettir. Bireylerin bir yerden başka bir yere geçici olarak seyahat etmesi ve seyahatleri sırasında ihtiyaçlarının karşılanması ve seyahat edilen ülkenin ürünlerinin yerinde tüketilmesini sağlayan görünmeyen ihracat üreten bir endüstridir (Netto, 2009, s. 45). Bu tanımda, turizmin sosyal ve ekonomik yönüne vurgu yapılmıştır.

Smith (1988, s. 183) turizmin tanımını; ev ortamından uzakta iş, eğlence ve boş zaman etkinliklerini kolaylaştırmak için doğrudan mal veya hizmet sağlayan tüm işletmelerin tamamı olarak yapmıştır. Lieper (1979, s. 403-404) ise daha geniş bir bakış açısıyla turizmin tanımını şu şekilde yapmıştır: Bireylerin olağan yaşam yerlerinden isteğe bağlı olarak para kazanma amacı gütmeyen geçici olarak seyahat etmeleri ve gidilen yerde en az bir gece konaklama yapmalarını iğereren bir sistemdir. Sistemin

unsurları turistler, üreten bölgeler, geçiş rotaları, hedef bölgeler ve turizm sektöründen oluşmaktadır. Bu beş unsur, mekânsal ve işlevsel bağlantılar şeklinde düzenlenmiştir. Açık bir sistemin özelliklerine sahip olan beş unsurun organizasyonu etkileşim kurduğu fiziksel, kültürel, sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik çevrelerde faaliyet göstermektedir.

2.1.2. Turizmin Önemi

Turizm, bir ülkede gelir ve döviz girdisi yaratan, alt yapı ve yatırımların artmasına yol açan, yeni istihdam ortamı sağlayan ve ödemeler dengesi açıklarının giderilmesine yardımcı olan “bacasız sanayi” olarak nitelendirilmektedir (Ongan, vd., 2010, s. 18; Topallı, 2015:, s. 304). 21. Yüzyılda hızlı gelişme gösteren en önemli sektörlerden birisi haline gelmiştir. Bireylerin gelir düzeylerinde ki artış, ulaşım ve haberleşme gibi birçok alanda teknolojik gelişmelerin günlük hayatta sağladığı kolaylıklar sayesinde bireylerin boş zamanlarında artış gerçekleşmiştir. Boş zamanı değerlendirme isteği ulusal ve uluslararası anlamda turizme katılımı arttırmıştır (Özdemir ve Kervankıran, 2011, s. 2). Bu artışla birlikte turizm, bölgelerin gelişmişlik düzeyinde artış ve yeni ekonomik kaynak sağlamıştır. Bireylere yeni yerleri keşfetme, dinlenme ve eğlenme imkânı sağlaması sektöre olan önemi arttırmıştır (Erkılıç ve Çilingir, 2021, s. 57).

Ekonomik açıdan turizm büyük öneme sahiptir. Ekonominin ve toplumun modernleşmesinde aktif bir role sahiptir (Bunghez, 2016, s. 2). Turizm ekonomik açıdan gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler için büyük önem arz etmektedir. Çünkü elde edilen gelir doğrudan ya da dolaylı olarak tüm ekonomiyi ve diğer tüm sektörleri etkilemektedir. Ülke ekonomisine olan katkısı ise diğer sektörlerden fazladır (Gündüz, 2016, s. 103). Ekonomik katkısının yanı sıra, uluslararası kültürel-toplumsal iletişimde köprü vazifesi görmesi ve birleştirici olma özelliğiyle dünya barışının korunmasında büyük bir rol oynamaktadır (Çımat ve Bahar, 2003, s. 2; Yurdakul ve Özgencil, 2017, s. 174).

Turizm dünyanın her yerini ve tüm bireyleri etkileyen modern kültürün önemli bir yönüdür (Kumar, 2019, s. 2946). Bireyler seyahat ettikleri (yurt içi ve yurt dışı) bölgelerin sosyal ve kültürel anlamda değişmesine yol açmakta aynı zamanda kendileri de bölge insanının sosyal ve kültürel değerlerinden etkilenmektedirler. Turizm iki farklı toplum arasında sosyal ve kültürel alışveriş için büyük önem kazanmaktadır (İlban,

Liceli ve Gülcemal, 2018, s. 449). Turizm aracılığıyla bireyler, farklı kültürler ve çevresel değişiklikleri değerlendirebilmekte birbirlerine karşı saygı ve güven duymaktadır. Farklı kültürlerin hoşgörüsüyle karşılanması ve evrensel bir kültür oluşturmasında turist ve yerel halk etkin bir rol oynamaktadır. Toplumlar arası düşmanlığı yok etmek için turizm toplumsal bir olgu olarak önem kazanmaktadır (Rızaoğlu, 2004, s. 9).

2.1.3. Turizmin Etkileri

Turizm sosyolojisi içerisinde yapılan çalışmalar “turizmin etkisi” üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çalışmaların büyük bir kısmı ev sahibi toplum üzerindeki etki üzerine odaklanmıştır (Cohen, 1984, s. 383). Turizm alan yazınında “turizm etkisi” kavramına olan ilgi giderek artmaktadır. Bu ilginin sebeplerinden biri araştırmaların bir kısmında turizmin gelişiminin yerel düzeyde ortaya çıkardığı bazı olumlu ve olumsuz sonuçların olduğunu göstermesidir (Lankford ve Howard, 1994, s. 121-122).

Turizm faaliyetleri son derece karmaşık olan doğal ve yapay ortamlarda gerçekleşir. İnsan yapımı ortam ekonomik, sosyal ve kültürel süreçlerden ve faktörlerden oluşmaktadır. Doğal ortam ise, belirli bir alanda bulunan doğal manzaradan, iklimden, flora ve faunadan oluşmaktadır (Paul, 2012, s. 500). Turizm olgusu karmaşık bir yapıya sahiptir. Turistlere sunulan hizmetin hacmi ve karmaşıklığı, seyahat ve turizm endüstrilerinin gelişmelerine yol açmıştır. Faaliyetleri nedeniyle sosyal, politik, kültürel, ekonomik (Bunghez, 2016, s. 1) ve çevresel faaliyet alanlarında etkiler yaratmaktadır.

Turizmin bir ülkeye döviz girdisi ve istihdam sağlaması yönünden ekonomik, bireylerin dinlenme, eğlenme ve diğer tüm ihtiyaçlarını karşılama ve birçok farklı kültürden bireyleri bir araya getirerek etkileşim kurmalarını sağlaması açısından sosyo-kültürel, ortaya çıkan kaynak kullanma talepleriyle de çevresel bir olgudur. Turizmin gelişiminde ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel maliyetlerinin var olduğu farkındalığı da gelişmektedir (Doğan ve Üngüren, 2010, s. 397; Boz, 2019, s. 121).

Ulusal ve uluslararası tatil amaçlı gerçekleştirilen seyahatlerde, yerel halk ve turist arasında etkileşimler meydana gelmektedir. Bu seyahatlerin sonucunda bireyler ziyaret ettikleri bölgelerde bazı olumlu ve olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Yerel halkın bu etkileri nasıl algılayacağı turistlerle aralarında gerçekleşen etkileşime bağlıdır.

Yerel halk açısından bu etkileşimin olumlu yönde olması bölgesel ekonomi ve turizm sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir (Yoon, Gursoy ve Chen, 2001, s. 364; Yiğit, vd., 2021, s. 275).

Turizmin gelişiminin algılanan ve gerçekte yol açtığı etkiler bölgedeki yerel halk ve turist arasında çatışmaya sebebiyet verebilmektedir (Page, 2006, s. 399). Turizmin ortaya çıkardığı etki, bölgedeki turist yoğunluğuna, kalış süresine, ulaşım şekline ve seyahat planlamalarına bağlı olarak değişmektedir (Archer, Cooper ve Ruhanen, 2005, s. 80). Bunlara ek olarak, bölgedeki alternatif turizm türleri, turistlerin tipolojileri, turistlerin sosyo-ekonomik durumları, turistik faaliyet çeşitleri, bölgenin barındırdığı özellikler, bölgenin taşıma kapasitesi ve imajı gibi değişkenler de bölge ve yerel halk üzerindeki etkinin hacmi açısından önem kazanmaktadır (Avcıkurt, 2017, s. 21).

Ozturk, Ozer ve Caliskan (2015, s. 234) yapmış oldukları çalışmada, turizmin gelişim gösterdiği bölgede ortaya çıkarabileceği olumlu ve olumsuz etkileri aşağıdaki Çizelge 1’de özetlemişlerdir.

Çizelge 1: Turizmin Ev Sahibi Destinasyon Üzerindeki Etkileri

Pozitif Ekonomik Etkiler	Gelir ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi, yeni iş imkânları, yeni yatırımlar, altyapı ve üst yapının geliştirilmesi, vergi gelirlerinin artması
Negatif Ekonomik Etkiler	Ürün, hizmet ve gayrimenkul fiyatlarının artması, Enflasyon seviyesinin artması, ithal ürün miktarının artması ve turizme bağlılık
Pozitif Sosyo-kültürel Etkiler	Farklı kültürleri ve dillerini deneyimleyerek kültürel alışveriş sağlar, etkileşimler yoluyla uluslararası çeşitliliği artırır, hoşgörüyü ve barışı teşvik eder, kültürel değerlerin ve geleneklerin takdir edilmesi
Negatif Sosyo-kültürel Etkiler	Ana dilde erozyon, yerel kimlik ve değerlerin asimilasyonu, kültürün metalaştırılması, kültürün özgünlüğünde kayıplara uğraması, geleneksel yaşam tarzı ve misafirperverliği tahrip eder, aile yapısının yanı sıra sosyal bağları zayıflatır, yerel halk ile turist arasındaki kültürel çatışmalar
Pozitif Çevresel Etkiler	Çevre bilinci ve daha iyi çevre yönetimi, tarihi alanların ve anıtların restorasyonu, doğal ve kültürel miras alanlarının korunması
Negatif Çevresel Etkiler	Doğal kaynakların tüketiminin artması, arazilerin sürdürülebilir kullanılamaması ve tahrip edilmesi, turizm tesisleri ve faaliyetleri nedeniyle eko sistemin zarar görmesi, mevcut altyapı üzerinde artan baskı, Hava, su, gürültü ve görüntü kirliliğinde artış

Kaynak: Ozturk, A. B., Ozer, O. and Çaliskan, U. (2015). The relationship between local residents' perceptions of tourism and their happiness: a case of Kusadasi, Turkey. *Tourism Review*. 70 (3), 232-242.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, Turizmin gelişim gösterdiği bölgede ve bölge halkı üzerinde meydana getirdiği ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin olumlu ve olumsuz tarafları detaylı bir şekilde incelenecektir.

2.1.3.1. Turizmin Ekonomik Etkileri

Turizm ulusal ekonomilerin gelişmesinde en önemli endüstrilerden biri olarak görülmektedir. Turizm ve seyahat tesislerinin inşası ve ilgili hizmetlerin kurulmasına ekonomik kalkınmaya yardımcı olmaktadır. Özellikle, kıt doğal kaynaklara ve sınırlı endüstriyel kapasiteye sahip olan ülkelerde önem kazanmaktadır (Hao, Var ve Chon, 2003, s. 34). Turizm ekonominin gelişmesine yardımcı olduğu gibi gelişmiş ekonominin de turizmin gelişmesinde etkin rol oynamaktadır (Balıkçoğlu ve Oktay, 2015, s. 115).

Dinlenme ve eğlenme amacıyla başka ülkelere seyahat eden yabancılar, ev sahibi ülkeler için bir gelir kaynağı sağlamaktadır. Birçok ülkede turist gelirleri, döviz kazançlarının ana kaynağı haline gelmiştir (Heng ve Luw, 1990, s. 247). Döviz girdisi sayesinde yabancı sermaye bağımlılığının ve dış alımın azalmasına etki etmekte olup bölgeye olan yatırımın artmasına neden olması gibi birçok olumlu etki yaratmaktadır (Beyaz ve Karabacak, 2018, s. 58).

Dünya ekonomisinde artan bir öneme sahip olan turizm birçok ülkede GSYİH'nin büyük bir kısmını oluşturur ve iş gücünün büyük bir bölümünü istihdam eder. Turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirler sayesinde cari açığın finansmanına katkıda bulunmaktadır. Bölgesel düzeyde işsizlik sorununun çözülmesine ve rekabet avantajını kaybetmiş faaliyetlerin yeniden canlanmasına yardımcı olmaktadır (Proença ve Soukiasiz, 2008, s. 791). Turizm tüm ülkeler için önemli bir gelir kaynağı olmasının yanı sıra, uzun vadeli büyüme beklentilerin yolunu açan ve umut vaad eden bir endüstridir (Ennew, 2003).

Turistler satın almış olduğu ürün ve hizmetler için dolaylı vergilerini ödemekte hizmet sağlayıcıları ise, sunmuş oldukları hizmetler için gelir vergisi ödemektedir (Didinmez ve Yılmaz, 2021, s. 78). Turizmin bir bölgede gelişim göstermesi devletinde daha çok gelir elde etmesi anlamına gelmektedir. Devlet turistik bölgelerden daha fazla vergi alarak yerel halktan aldığı vergi miktarını azaltmakta ve vergi yükünü hafifletmektedir. Turizmde üretilen mal ve hizmetlerden alınan vergiler bölgesel ekonomiye katkı sağlamaktadır (Özkök, 2008, s. 63).

Bir bölgede turizm hareketliliğinin artmasıyla birlikte bölgeye olan turizm talebi de artmaktadır. Kamu ve özel sektör talebi karşılayabilmek için bölgeye yeni yatırımlar yapmaya itmektedir. Kamu sektörü alt yapıya yönelik yatırımlar yaparken özel sektör ise, üst yapıya yönelik yatırımlar gerçekleştirmektedir (Çeken, 2016, s. 134). Turizme yönelik yapılan yatırımların artışı, inşaat sektörünü ve demir-çelik sanayisinin de büyümesine ve gelişmesine imkân vermektedir (Yamak, Tanrıöver ve Güneysu, 2012, s. 206).

Turizm özellikle gelişmekte olan ülke ve bölgelerde, istihdam ve gelir düzeylerinin artmasına, devletin vergi gelirlerin de artışa sebep olmaktadır. Bu artışlarla birlikte toplumsal refah seviyesinin üst seviyeye taşınması için kamu harcamalarında da artış olmaktadır. Böylece, turizm bölge halkına refah seviyesi yüksek bir yaşam tarzı sunmaktadır (Bozgeyik ve Yoloğlu, 2015, s. 628; Türker, Selçuk ve Özyıldırım, 2016, s. 3).

Turizmin emek-yoğun bir sektör olmasından dolayı mekanizasyon ve otomasyon imkanları kısıtlı olmasından kaynaklı diğer üretim sektörlerine göre daha çok işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle turizmin gelişim gösterdiği bölgelerde istihdam yaratmaktadır (Özkök, 2008, s. 44; Şit, 2016, s. 102). Böylece işsizlik probleminin de ortadan kalkmasında büyük etki göstermektedir (Yanardağ ve Avcı, 2012, s. 42). Turizm sadece faaliyet gösterdiği işletmelerde istihdam alanı oluşturmaz. Tarım, endüstri gibi birçok farklı sektörde de istihdam alanı oluşturmaktadır (Filiz, 2017, s. 7).

Turizm, dengeleyici ve eşitlik sağlayıcı bir fonksiyon olarak ülkeler arasındaki ekonomik dengesizliklerin ortadan kaldırılmasında önemli rol oynamaktadır. Uluslararası ticaretin dengeleyici bir faktördür. Uluslararası ekonomik dengesizliklerin azalmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, aynı ülke içerisindeki farklı bölgeler arasındaki ekonomik dengesizlikleri de azaltmaktadır (Çalışkan, 2003, s. 73; Kurtaran Çelik, Kurtaran ve Mutlu, 2020, s. 197). Turizm bir ülkenin az gelişmiş olan bölgelerine ekonomik olarak gelişebilmeleri için diğer sektörlerle göre daha fazla fırsat sunmaktadır (Bahar, 2007).

Turistlerin seyahat ettikleri yerlerde yaptıkları harcamalar sektör çalışanlarının ücretlerini ve turizm sektörüyle alakalı diğer tüm gelirleri meydana getirmektedir. Turizm birçok farklı sektörle ilişki içerisindedir. Bu sayede diğer mal ve hizmetlerin

tüketimine ve ihracatına yol açmaktadır. Buradan hareketle turistler sadece gittikleri ülkede turizmle ilgili harcama yapmamakta ve diğer sektörlerinde gelir elde etmesini sağlamaktadır (Kar, Zorkirişçi ve Yıldırım, 2004, s. 90). Piyasadaki döviz miktarına bağlı olarak döviz girdisi ne kadar çoksa, para da o doğrultuda hızla harcanır ve bölge ekonomisi de canlanır (Korkmaz, 1990, s. 398).

Turizmin hem ulusal hem de uluslararası faaliyetlerinin ekonomi üzerindeki genel faydaları şu şekilde sıralanabilir (Karabağ ve Şahin, 2020, s. 238);

- Turizmin hem kendi alanında hem de destek veren tüm sektörlerde gelir yaratıcı etkisi vardır.
- İstihdam olanağı sağlar.
- İç ve dış ödemeler dengesinde önemli bir döviz kaynağıdır.
- Milli gelirde artış sağlar.
- Alt yapı olanakları ve hizmetlerin artmasına etki eder.
- Diğer sektörlerinde gelişmesine katkıda bulunur.

Turizmin sahip olduğu tüm bu olumlu özellikleri sayesinde ulusal ve bölgesel ekonomide etkili bir rol oynamaktadır. Turizmin olumlu ekonomik etkilerine göre nispeten az da olsa bazı olumsuz ekonomik etkileri de vardır. Bu etkiler aşağıdaki gibi açıklanabilir.

Kaynakların kıt olduğu ülkelerde, kaynaklarını turizm sektörü yerine diğer sektörlere yatırım yaptıklarında elde edecekleri gelirlere “fırsat maliyeti” denmektedir. Kaynak kıtlığı yaşayan bu ülkelerin kaynaklarını turizm yerine tercih edilen başka bir sektöre yaptıkları zaman elde ettikleri gelirin, turizmden sağlayabilecekleri kazançtan daha fazla olmaması gerekmektedir (Albeni ve Ongun, 2005, s. 97). Bölgenin toprakları tarıma elverişli ve getirisi daha yüksekken, tarıma göre daha az verimli, gelişim göstermesi zor ve az getiriye sahip olan turizme yönelmesi durumunda kaynakların israfına yol açacaktır. Bu şekilde bölgenin tarım alanının küçülmesine ve yeterli olan tarımsal ürünün artık ithal edilmesine yol açacaktır. Bu da ülkenin ödemeler dengesini kötü yönde etkileyecektir (Çeken, 2014, s. 154).

Turistik mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki artış doğal olarak enflasyona sebep olmaktadır. Kısa bir sürede bölgeye yoğun turistik akımlar bölgesel enflasyonu oluşturmaktadır (İçöz, 1991, s. 19). Bir ülkede turizmin 12 aya yayılmaması ve belirli sezonlarda yaşanan yığılmalar enflasyona yol açmaktadır. Turizm talebinin belirli

sezonlarda yükseliş göstermesine rağmen arzda ki artışın daha uzun bir süreye yayılmasından kaynaklı artışın hemen olmamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle dengeyi sağlayamayan turizm, ekonominin tamamını etkilemektedir (Kırmacı, 2019, s. 23). Turizmin enflasyonist sonuçlarından bir diğeri ise, turistik destinasyonlarda artan arazi fiyatlarının, emlak vergileri ve konut maliyetlerinin artmasına sebep olmaktadır. Arazilere yönelik rekabet artmakta ve fiyatlarında artış göstermektedir. Bu nedenle arazilerin bölünerek satışına yol açmaktadır. Arazilerin bölünerek ve yüksek fiyattan satılması bölgesel enflasyonu arttırmaktadır (Avcıkurt, 2017, s. 50)

Turizmin bölgesel ekonomi için birçok olumlu yönde etkisi bulunmakta ve özellikle gelişmekte olan ülkeler için ekonomik kalkınma aracı olarak vazgeçilmez bir niteliğe sahip olmaktadır. Ancak turizm sektörü politik sorunlardan, sağlık sorunlarından, ekonomik dalgalanmalardan ve afet gibi birçok etkenden ciddi derecede etkilenmektedir. Bu durum ekonomik olarak turizme aşırı bağlı ülkelerde sorun yaratabilmektedir (Korucuk ve Cengiz, 2017, s. 89). Yapılan birçok çalışmada, turizme ekonomik bağımlılık ile yerel halkın turizme verdiği destek arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir (Milman ve Pizam, 1988, s. 192).

Turizmin 12 aya yayılamadığı bölgelerde, turizmin yüksek sezon döneminde iş gücüne talep artmakta iken, düşük sezonda iş gücüne olan talep azalmaktadır. Bu da mevsimsel olarak işsizliğe yol açmaktadır (Şit, 2016, s. 104).

Turistler ziyarete gittikleri ülkelere döviz bırakmaktadır. Ancak bütün döviz girdisi ülke içerisinde kalmamaktadır. Turizmde kullanılan inşaat malzemeleri, yapı malzemeleri ve cihazlar gibi birçok ürün ithal edilmektedir (Boz, 2019, s. 128-129). Bunun yanı sıra, otellerde turistler için servis edilecek yiyecek-icecekler de ithal edilmektedir. Turizmi desteklemek için ithal edilen mal ve hizmetler ekonomiyi olumsuz etkilemektedir (Korkmaz, 1990, s. 399-400).

2.1.3.2. Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Turizmin etkilerini değerlendirirken sadece ekonomik bir faaliyet olarak görmemek gerekir. Turizm gelişim gösterdiği bölgede sosyal, kültürel, coğrafi ve siyasal etkileri de beraberinde getirmektedir. Tüm toplumu ve sosyal yapıyı etkileyen küresel bir olgudur. Bu nedenle turizmin etkilerini incelerken sadece ekonomik özellikleri üzerine odaklanılmamalıdır. Turizmin sebebiyet verdiği sosyo-kültürel

etkilerinin de incelenmesi önem kazanmaktadır (Berber, 2003, s. 205). Sosyal etkiler, yaşam kalitesindeki hızlı değişiklikleri ve bölge halkının endüstriye uyumunu içerir. Kültürel etkiler ise, toplumun sosyal ilişkilerinde ve eserlerinde kademeli olarak ortaya çıkarak bir toplumun norm ve standartlarındaki uzun vadeli değişikliklere odaklanmaktadır (Murphy, 2013, s. 315-316).

Turizmin sosyal ve kültürel etkileri incelendiğinde inançlar, değerler ve toplumsal ilişkilerin bir bütün parçası olması bakımından birlikte değerlendirilmektedir (Büyükkuru, 2020, s. 378).

Turizm hareketini oluşturanlar insanlardır. Turizm ürün ve hizmetini üretenler, hizmetten yararlananlar ve turizmin geliştiği bölgede yaşayan yerel halk da turizm hareketinin bir parçasıdır (Özaltın Türker, 2020b, s. 1481). Turizmin taşıdığı özellik nedeniyle iki farklı kültüre sahip olan yerel halk ve turistlerin karşılaşması ve etkileşiminden dolayı iki tarafta da sosyal açıdan değişimlere uğrayabilmektedir (Yazıt, vd., 2016, s. 78). Yerel halkın alışkanlıklarını, geleneklerini, sosyal yaşamını, inançlarını ve değerlerini etkilemektedir. Turist ile yerel halk arasındaki etkileşim sosyal ve kültürel anlamda fırsatlar sunabilmekte veya tam tersine, kültürel kimlikleri ve sosyal gerçekliğini tehdit eden sıkıntı, baskı ve kalabalık gibi durumların oluşmasına sebebiyet verebilmektedir (Garcia, Vazquez ve Macias, 2015, s. 35).

Ev sahibi toplumlarda turizm, sosyal ve kültürel değişimlere sebebiyet verebilecek sosyal problemler yaratabilmektedir (Mok, Slater ve Cheung, 1991, s. 290). Yerel halkın bölgeye gelen turistlerin davranışlarından etkilenmesine ve onu taklit etmesine sebebiyet vermektedir. Bu nedenle turizm bir değişim unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu değişimlerin sonucu hemen ortaya çıkmadığı için izlenmesi güçtür. (Avcıkurt, 2017, s. 58). Turizmin ortaya çıkardığı bu olumsuz etkilerden tüm toplumun aynı ölçüde etkilenmeyeceği görüşü hakimdir. Gelişmekte olan ülkeler kırılğan yapısı nedeniyle küresel değerlerden ve gelen turistlerden kolayca etkilenebilmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde, bölgeye gelen turistlerden dolayı sosyal değişime uğramayacağı düşünülmektedir (Bozyer, 2001, s. 62).

Bölgeye gelen farklı turist türlerinin, yerel halk üzerinde bıraktığı sosyal etkilerde farklıdır. Turistlerin ziyaret amacına göre farklı davranması beklenmektedir. Kısa süreli ziyaretçiler daha yüzeysel, fotoğraf çekme ve hediyelik eşya satın almak için ziyaretlerini gerçekleştirdikleri için klişenin turistidir. Bazı gruplar daha sömürücü,

sosyal ve kültürel değerlere daha az duyarlı olabilmektedir. Kaşif turistler, yerel halkın günlük yaşamına karışır ve daha uzun süreli kalırlar. Ancak, alışveriş ve turistik gezi için turla bölgeye gelen ziyaretçiler daha az insanla iletişim kurmaktadır (Spanou, 2007, s. 148). Buradan hareketle, yerel halkın bölgeye gelen turistle etkileşim düzeyine göre sosyal ve kültürel anlamda değişime uğraması farklılık gösterdiği söylenebilir.

Yerel halk bölgeye gelen turiste hem hizmet sağlamakta hem de aynı ortamı paylaşmak durumunda kalmaktadır. Yerel halk-turist arasındaki etkileşim ve iletişimin pozitif yönlü geliştirilmesi, yerel halkın bölgeye gelen turiste yönelik tepkisini azaltabilmekte ayrıca, turistlerinde bölge hakkında sahip olduğu ön yargıları kaldırarak yerel halka karşı sempati kazanabilmektedir (Güdü Demirbulat, 2012, s. 55). Ayrıca iki farklı kültürden olan yerel halk ve turist ilişkisi birçok açıdan iki taraflı olumlu değişimleri de beraberinde getirmektedir. Karşılıklı olarak hoşgörüyü, birbirini tanıma çabasına, saygı duymaya, birbirlerinden yeni şeyler öğrenmeye vb. olumlu davranışlara yönelmeye itmektedir.

Turizm faaliyetleri sonucunda yerel halk ve turist üzerinde bir takım sosyo-kültürel etkiler ortaya çıkmaktadır. Bu etkilerin yerel halk üzerinde yarattığı değişimin büyüklüğü, turistin bölgeye ziyaret amacı, kalış süresi, yerel halk ile etkileşim düzeyi ve yerel halkın sahip olduğu değerler gibi değişkenlere göre farklılık göstermektedir.

Karacaoğlu (2021, s. 85), turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerini “destinasyonda hoşgörü ve anlayış ortamının gelişmesi, toplumsal yapının ve kimliğinin güçlenmesi, turist ve yerel halk için rekreasyonel imkanların sağlanması, yerel halkın yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, cinsiyet ayrımcılığının azaltılması, mesleklerde uzmanlaşma, toplumun yerel el sanatları, becerileri ve kültürel unsurlarla gurur duymasının sağlanması, geleneksel kültürün canlanmasına katkıda bulunulması ve kültürel mirasın korunması” şeklinde sıralamıştır. Turizm kaynaklı pozitif yönlü sosyo-kültürel etkiler aşağıda açıklanmıştır.

Aile üzerindeki etkisi; Yerel halk-turist ilişkisi aile yapısı üzerinde oldukça önemli etkilere yol açmaktadır (Kadanalı ve Yazgan, 2012, s. 99). Ailelerin genişlemesi ve çocukların büyümesiyle, aileyle birlikte çıkılan seyahatler yılın en önemli zaman dilimi haline gelmektedir. Seyahat için duyulan heyecan, yapılan hazırlık ve beklentiler aile üyeleri için unutulmaz anlardır. Aile ile birlikte yapılan seyahatlerin eğitici yönleri vardır. Seyahatin planlı ve bir amaç doğrultusunda olması eğiticiliğini ve yararını da o

kadar arttırmaktadır (Gürkan, 1996, s. 112). İş hayatının yoğunluğu ve stresi, şehir yaşamının zorluğu gibi etkenler özellikle gelişmiş ülkelerdeki bireyleri aile hayatından uzaklaştırmaktadır. Bireylerin bu ortamlardan uzaklaşarak aileleri ile tatile çıkmaları bağlarını güçlendirmek için fırsat yaratmaktadır. Birlikte tatile çıkan aile bireyleri bu sayede farklı ve yeni yerlerde paylaşımlarda bulunarak aile bağlarını güçlendirebilmektedirler (Korucuk ve Cengiz, 2017, s. 96).

Aile yapısı üzerindeki etkilerden bir diğeri ve en önemlisi, turizm sayesinde ailede ki kadınların rollerinin değişmesi ve özgür kalmalarıdır (Doğan, 2004, s. 140). Turizmin özellikle kırsal alanda gelişmesiyle birlikte kadınlara atfedilmiş rollerin dışında yeni rol ve görevlere olanak tanımaktadır. Kadının sadece ailesi için üreten bir birey olmaktan çıkıp, kendi işletmesini kurarak “ücret ödeyici” konumuna gelmesini sağlamaktadır (Fidan ve Nam, 2012, s. 51). Ayrıca, kadınların ve çocukların mevsimsel olarak kat hizmetleri ve diğer departmanlarda geçici olarak çalışabilmelerine fırsat tanınmaktadır (Oktik, 2002).

Toplum üzerindeki etkisi; Barutçugil (1989), turizm hareketinin bireylerin günlük yaşamları üzerindeki etkisi kadar, toplum üzerinde oluşturduğu etkininde bir o kadar önemli olduğunun üzerinde durmuştur. Turizm sayesinde, toplumun dünya görüşü, anlayışı ve diğer ülke bireyleri hakkındaki düşünceleri değiştiğine vurgu yapmıştır (Kervankıran, 2014, s. 135). Bireylerin gerçekleştirdiği seyahatler sayesinde, başka ulusların yaşam tarzını anlaması ve değerlendirmesi açısından önem arz etmektedir. Gelişmiş ve modern ülkeler devlet politikalarıyla, bireyleri yaşadıkları yerlerden ayrılarak ülkenin kalan kısmını keşfetmelerini ve ülkelerine karşı övünme ve takdir duygusunu oluşturmak için yurtiçi seyahatleri teşvik etmektedirler (Civelek, 2010, s. 334).

Hoşgörünün artması; Yerel halk için turistler yabancıdır. İlk yerel halk-turist etkileşiminde yerel halk tarafından, turistlerin hoş karşılanmayan ve ahlak dışı olarak algılanan davranışları kabul edilmez bir durumdur. Ancak, zamanla yerel halk kabul edilemez olarak gördükleri bu davranışların turistlerin kültürlerinin bir parçası olduğunu ve bu davranıştan ötürü zarar görmediklerini anlamaktadırlar. Turizm sayesinde diğer kültürlerle karşı hoşgörü ve anlayış artmaktadır (Rızaoğlu, 2004, s. 76).

Yabancı dil öğrenme; Turizm sektöründe çalışanların turistlerle iletişim kurabilmesi için onların dillerini bilmesi gerekmektedir. İşletme sahipleri de istihdam

edecekleri personellerde yabancı dil bilme özelliği aramaktadır. Bu durum çalışanları yeni bir dil öğrenmeye itmektedir. Aynı zamanda bölgeye gelen turistte yerel halk ile iletişim kurabilmek için onların dilini öğrenmek isteyebilmektedir. Turizm ikinci bir dil öğrenme konusunda teşvik edici bir harekettir (Korucuk ve Cengiz, 2017, s. 96). Yerel halk ise, bölgeye gelen turiste kültürünü tanıtmak için onların dilini öğrenmeye yönelmektedir. Bu sayede yeni bir dil öğrenen yerel halkın, hem sosyal hayatında hem de iş hayatında olumlu anlamda katkı sağlamaktadır (Turan, 2018, s. 30).

Kültürel alışveriş; Turistlerin yaşadıkları ülke içerisinde farklı bölgelere veya başka ülkelere seyahatleriyle birlikte kültürlerini de o bölgelere taşımaktadır. Seyahatleri için gittikleri bölgeden de oranın kültürünü öğrenerek kendi ülkelerine getirmektedirler (Baştan, 2020, s. 34). Turistler ziyaret ettikleri bölgelerin kültürünü tanımak ve bilmek isterler. Kültürel değerler el sanatları, gelenek, giyim-kuşam, örf-adetler, yöresel yemekler, dil, din vb. unsurlar olarak sıralanabilir (Akman, 2007, s. 150). Yerel halk ise, buldukları bölgelerden dışarı çıkmadan bölgeye gelen turistler sayesinde dış dünya hakkında bilgi sahibi olarak onların kültürlerini öğrenebilmektedir (Besculides, Lee ve McCormick, 2002, s. 306) Turizm özellikle ev sahibi bölge için kendi kültürünü tanıtmak ve olumsuz kalıp yargıların ortadan kaldırılması için fırsat yaratmaktadır.

Kültürel değerlerin korunması; Turistlerin yerel kültüre olan ilgisi, geleneksel sanatların, festivallerin, el sanatlarının, folklorun, törenlerin, geleneksel yaşam tarzlarının, geleneklerin ve göreneklerin korunmasına ve unutulmaya yüz tutulmuş kültürel değerlerin yeniden canlanmasına yardımcı olmaktadır (Fernandes, 2013, s. 31; Bulut ve Gülcan, 2018, s. 688). Geçmişte yaşayan medeniyetlerin ve kültürlerin doğduğu yerleri görme ve öğrenme arzusu artmaktadır. Turizme artan bu talep doğrultusunda, kültürel değerlerin tanıtılmasına, geçmiş ve geleceğe sahip çıkarak korunmasına itmektedir (Emekli, 2006, s. 54). Buradan hareketle, kültürel değerlerin ve turizm hareketinin birbirini olumlu yönde besleyerek gelişmelerini ve korunarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır.

Turizm ev sahibi toplumda değer sistemlerinde, bireysel davranışlarda, aile ilişkilerinde, toplu yaşam tarzlarında, geleneksel törenlerde ve organizasyonlar dahil olmak üzere ciddi sorunlara yol açabilecek olumsuz etkiler yaratmaktadır (Milman ve Pizam, 1988, s. 191). Konuyla ilgili çalışma yapan bazı araştırmacılar, turizmin meydana getirdiği olumsuz sosyo-kültürel etkileri, turizmden elde edilen gelir

dağılımdaki eşitsizlik ve büyük farklılıkların yerel halkın düşmanlığına ve kızgınlığına neden olması, zararlı alışkanlıkların artış göstermesi, suç oranlarının artması, kültürel değerlerin metalaştırılması, dilin yozlaşması ve geleneksel sanatların üretiminin durması olarak ifade etmişlerdir (Brunt ve Hambly, 1999, s. 25; Karacaoğlu, 2021, s. 85). Turizmin yerel halk üzerinde yarattığı olumsuz sosyo-kültürel etkiler aşağıda açıklanmıştır.

Aile üzerindeki etkisi; Ailecek gidilen tatillerde, aile üyelerinin ev ortamında olduğundan daha fazla zaman geçirmesi ve yakın temas içinde olunmasından dolayı, tatil deneyimi aile içi çatışmaya neden olabilmektedir (Carr, 2011, s. 46). Geçim kaynağı turizm sektörüne dayanan ailelerde, aile bireylerin birbirine karşı olan davranışlarında olumsuzluklar meydana gelmektedir. Sektörde çalışan çocuklarda, aile bireyelerine karşı rahat tavır ve davranışlar sergiledikleri gözlenmektedir. Böylece, karar alma süreçlerinde, isteklerinde ve günlük hayatlarında geleneksel davranış ve yaşamdan koptukları görülmektedir (Ersoy, 2017, s. 53).

Turizmin gelişim gösterdiği bölgelerde, mülk değerlerindeki artış arazi sahiplerini yerinden etmektedir. Yerel halk arasında statü farklılaşması ve kızgınlıkta artmaktadır. İstihdam olanaklarından giderek daha uzak yerlerde ikamet eden yerel halk, düşük ücretli, turizm temelli işlerde çalışabilmeye devam etmek için evlerinden çok uzakta çalışmak durumunda kalmaktadırlar. İş hayatlarını evlerinden uzakta geçiren ebeveynler aile bağlarının bozulduğunun farkına varmaktadır (Faulkenberry, vd., 2000, s. 87). Pahalı yaşam şartları, barınma şansının azalması ve kalabalıklaşma ailelerde sosyal gerilime neden olmaktadır (Travis, 2011, s. 149).

Turizmin kentleşme ve göç üzerine etkisi; Turizmin, özellikle kırsal bölgelerin kentleşme sürecini hızlandırdığı düşünülmektedir. Bölgede turizmle ilgili kuruluş ve işletmelerin artmasıyla, toplumun tekdüze olan yapısı çeşitlenmektedir. Bu gelişmeyle birlikte farklı çıkarılara sahip olan gruplarında sayısı artmaktadır (Doğan, 2004, s. 136). Kırsal bölgelerin kente dönüşmesi sonucu şehirleşmenin getirileriyle birlikte dışarıdan göç alımı bölgenin nüfusunda önemli etkiler yaratmaktadır (Özüpekçe, 2008, s. 104). Bölgedeki göç artışlarının bir diğer nedeni ise, iş imkanlarının artmasıyla bireylerin tatil bölgelerine göç etmelerinden kaynaklanmaktadır (Tatoğlu, vd., 2000, s. 746). Göçün etkisiyle nüfustaki artış bölgede barınma, sağlık, eğitim ve kültürel yozlaşma gibi sosyo-kültürel sorunlar yaratır (Turan, 2018, s. 38).

Zararlı alışkanlıkların artmasına etkisi; Turizm, bölgenin tüketim alışkanlıklarını değiştirmektedir. Bu değişiklikler kumar, fuhuş, sarhoşluk ve diğer aşırılıkların getirilmesi veya yaygınlaşmasıyla birlikte ahlaksızlık, uyuşturucu, hırsızlık ve küçük suçların işlenme oranlarının da arttırmasına neden olmaktadır (Travis, 2011, s. 149).

Suç oranlarında artış etkisi; Turizmin gelişimindeki hızlı artış, özellikle bu artışla birlikte kentsel düzenleme olanağı olmayan bölgelerde suç işleme açısından fırsat yaratabilmektedir. Turizm faaliyetlerinin 12 aya yayılmadığı bölgelerde mevsimsel olarak kalabalıklaşma meydana gelmektedir. Emniyet mensuplarının mevsimsel olan kalabalıklaşmaya yönelik personel sayılarında artış göstermemesi suçlara yönelik faaliyetlerin kontrolünü zorlaştırmaktadır (Çakmakçı, 2015, s. 50). Turizm ile birlikte artan suçlar “insan kaçakçılığı, illegal şekilde yabancı bireyleri çalıştırma, hanutculuk, kanunsuz bir şekilde alkol ve uyuşturucu maddelerinin satışı, fuhuş, hırsızlık ve gasp şeklinde sıralanabilir (Filiz, 2017, s. 30). Pizam ve Mansfeld (2011, s. 4) ise, hırsızlık, soygun, tecavüz, cinayet, korsanlık ve adam kaçırmaya örnek olarak sıralamışlardır. Bu suçlar yerel halk tarafından turistlere yönelik işlenebileceği gibi farklı senaryolarla turistler tarafından diğer turistlere ve turizm işletmelerine yönelik de işlenebilmektedir.

Ryan (1993, s. 174) suç ve turizm ilişkisini beş madde üzerinde sınıflandırmıştır. Bu maddelerden bir tanesi ise, bölgeye gelen turistlerin sadece suça maruz kalan taraf olmadığı aynı zamanda suçu işleyen tarafta olabileceği şeklinde ifade etmiştir.

Kalabalık ve trafik üzerindeki etkisi; Turizmin mevsimsel seyrettiği bölgelerde, dönemsel olarak kalabalıklaşmadan dolayı alt yapı yetersizliği ve trafik sorunlarına yol açmaktadır. Bu durum yerel halk ile turist arasında sürtüşmeye neden olmaktadır (Sheldon ve Var, 1984, s. 40).

Dilin yozlaşması; Turist ile yerel halk etkileşimi sonucunda ana dilde değişimlerin meydana geldiği, ana dilin turizm yoluyla olumsuz etkilendiği ve yozlaştığı savunulmaktadır (Doğan, 2014, s. 133). Bölgeye gelen turist ile iletişim kurulabilmek için yabancı dil öğrenen yerel halk daha sonra sosyal hayatlarında birbirleriyle iletişim kurarken cümle içinde yabancı kelimelere yer vermeye başlamaktadırlar. Bu nedenle kültürleri birbirinden ayıran dil zamanla tek tipleşmekte ve kültürel yozlaşmayı hızlandırmaktadır (Çetin, 2009, s. 16). Bunlara ek olarak, turizm

bölgelerinde işletme isimlerinin yabancı dilde tercih edilmesi de dilin yozlaşmasına etki eden bir diğer faktördür.

Kültürün yozlaşması; Turizm faaliyetleri taşıdığı özellikler nedeniyle kültürel yozlaşmaya sebep olabilmektedir. Turizm plansız gelişimi ile önlenemeyen kalabalık sosyal ve kültürel açıdan tahribata yol açmaktadır (Çolak ve Batman, 2021, s. 153). Turizmin kültür üzerindeki diğer olumsuz etkileri gelenek, örf ve adetler üzerinde ortaya çıkmaktadır. Turistler tatile gittikleri bölgede, yerel halkın değerlerine karşı hassasiyet göstermemekte, davranışlarında daha esnek oldukları için yerel kimliği, örf ve adetleri tahribata uğratabilmektedirler (Turan, 2018, s. 35).

Turistik faaliyetlere katılan bireyler psikolojik olarak rahatlamakta, fiziksel olarak değişmekte ve sahip olduğu asıl kimlikten sıyrılarak yeni bir imaja geçiş yapmaktadır. Bu durum bireyde kültürel kirlenmeye yol açmaktadır. Kültürel kirlenme, bireyin kılık kıyafetten yemek alışkanlığına kadar gösterdiği değişimdir (Berber, 2003, s. 212). Yerel halk ise, tatil esnasında turistlerin sergilemekte oldukları davranışlardan, giyim kuşamlarından ve yemek kültürlerinden etkilenmektedir. Kendi kültürlerine uymayan giyim tarzlarını ve damak tatlarına uymayan yemeklere özenerek zamanla benimsemekte ve kendi kültürlerinden uzaklaşabilmektedir.

Turistler, ziyaret ettikleri bölgenin el sanatlarına ilgi duymaktadır. El sanatlarını icra eden usta ve sanatçılar ise, artan talebi karşılayabilmek için üretim esnasında ürünlerin de değişikliklere gidebilmektedir. Böylece ürünün kalitesinin düşmesiyle birlikte kültürel değerlerinde yozlaşması söz konusu olmaktadır (Altunel, 2009, s. 33).

Dini değerlere etkisi; Güçlü dini kodlara sahip ülkelerde, turist istilasının sebebiyet verdiği değişen sosyal değerler, ulusal düzeyde istenmeyen olarak görülebilmektedir (Mason, 2015, s. 47). Dini törenlere, yerel halkın atfettiği değer ile turistik amaçlı ziyarete gelen ziyaretçilerin atfettiği değer arasında farklılıklar vardır. Yerel halk için ruhani ve rahatlama anlamı taşımaktadır. Bu tür törenlerde turistlerin sergilemiş oldukları rahatsız edici davranışlar yerel halk tarafından hoş karşılanmamaktadır (Yıldırım ve Öztürk Deniz, 2018, s. 89).

2.1.3.3. Turizmin Çevresel Etkileri

Turizmin gelişiminden söz ederken genellikle ekonomik fayda temelinde gerçekleştirilirken sosyal, kültürel ve çevresel yıkım temelinde sorgulanmaktadır

(Liu, Sheldon ve Var, 1987, s. 18). Turizm ve çevre arasındaki ilişki çok derin ve karmaşıktır. Turizm için çevre sadece bir baskı değil, aynı zamanda kaynak ve fırsattır (Pigram, 1980, s. 555). Turizm talebinin oluşmasında, kalış süresinde ve destinasyon seçiminde doğal çevre en önemli çekiciliklerin başında gelmektedir. Buradan hareketle, turizm ve doğal çevrenin birbirinden ayrılmaz bir etkileşim içerisinde olduğu söylenebilir (Şahin, vd., 2021, s. 246).

Turizm faaliyetleri gerçekleştirilirken, çevreye verebileceği olumsuz etkiler göz önüne alınmadan hareket edildiğinde, turizmin sürdürülebilirliği de tehlikeye girmektedir. Bu nedenle, çevrenin korunması için atılan her bir adım, turizmin sürdürülebilirliği açısından da hayati önem taşımaktadır (Kahraman ve Türkay, 2017, s. 76). Çünkü turizm çevresel sorunlara yol açabildiği gibi meydana gelen çevresel sorunlar nedeniyle de kendisi olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Ritchie (2009, s. 32), bölgede yaşanan doğal afetlerden kaynaklanan ulaşım ve iletişim altyapısı üzerindeki etkinin, altyapıya zarar vermesinden kaynaklanan fiziksel erişim sorunları nedeniyle turistlerin bölgeyi ziyaret etmekten vazgeçebildiğini vurgulamıştır.

Turizmin bir bölgede hızlı ve kontrolsüz büyümesi kısa vadede ekonomik anlamda kazanç sağlamakta ancak, uzun vadede doğal çevreye telafi edilmesi güç ya da imkanı olmayan zararlar vermektedir (Çelik, 2016, s. 77; Mesci ve Dönmez, 2016, s. 23). Turizmin bir bölgede büyüme göstermesi ve devamlılık sağlayabilmesi, yerel halkı turizme bakış açısıyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle bölgede gerçekleşen çevresel tahribatlar nedeniyle yerel halkın tepkisine neden olabilmektedir (Örgün, 2021, s. 223). Ancak, turizm ile birlikte ortaya çıkan etkilerin olumlu yönde olabilmesi için sarf edilen çaba ile yerel halkın turizme olan desteğinin olumlu yönde olacağı söylenebilir (Bertan, 2009, s. 204).

Bir bölgenin turizm gelişimi belirli bir plan, program ve politika doğrultusunda olduğunda, turizmin bölgedeki gelişimi çevre koruma politikaları ve çevre bilincinin artmasıyla birlikte sürdürülebilirliği açısından olumlu katkılar sağlayabilmektedir. Turizmin çevre üzerinde yarattığı olumlu etkiler aşağıda açıklanmıştır.

Doğal alanlara artan turistik talep doğrultusunda, bozulmuş veya rahatsızlık ortaya çıkaran alanların restore edilmesine yardımcı olabilir. Bu sayede doğa rezervleri oluşturulabilir ve milli parklar genişletilebilir (Newsome, Moore ve Dowling, 2012, s. 105). Bölgede yer alan bakımsız ve bozulmaların meydana geldiği arkeolojik alanların,

eserlerin ve doğal kaynakların turizm kaynaklı teşvikler ve kazançlar sayesinde koruma altına alınması sağlanmaktadır (Nepal, 1997, s. 124; Duran, 2008, s. 8). Turizmden elde edilen gelirler sayesinde, nesli tükenmekte olan hayvan ve bitkilerin korunması, turistik yerlerin ekolojik ortamının iyileştirmesi ve kültürel mirasın, kültürel kalıntıların onarımı ve korunması sağlanmaktadır (Zhao ve Li, 2018, s. 2).

Turizmin dolaylı olarak da çevrenin korunmasına katkıda bulunduğu iddia edilebilir, çünkü ekonomik kalkınmanın ana alanı olarak turizm konusunda uzmanlaşmış bir ülkede, büyük ölçekli sanayileşmeden vazgeçilecek ve bu nedenle ağır sanayi gelişiminin ortaya çıkaracağı çevresel zararlardan muaf tutulacaktır (Cohen, 1978, s. 219).

Turizm, çevre bilincini, takdirini ve endişesini genişletmekle de kredilendirilebilir. Aslında, destinasyonlar ve turizm planlama kuruluşları, turistleri yaşadıkları şeyin anlamı konusunda eğitmek için bir araç olarak yorumlamaktadırlar. Yorumlama, sadece çevreye karşı ilgi ve farkındalık yaratmak için değil, aynı zamanda çevreye uygun davranışı teşvik etmek için kullanılmaktadır (Wall ve Mathieson, 2006, s. 161-162). Turizm faaliyetleri, bireyleri doğa ve çevre ile daha yakın temas kurmasını sağlarken, yerel halkın çevreye olan takdirini arttırma ve çevre sorunlarına ilişkin farkındalığı yayma potansiyeline sahiptir (Sunlu, 2003, s. 269).

Kamu tarafından sadece ülkedeki turizmin gelişimi sonucu sağlanan altyapı hizmetleri vardır. Bu iyileştirmeler, sadece bölgeyi ziyarete gelen turistler için değil, aynı zamanda bölgede ki yerel halk içinde fayda sağlamaktadır (Henry, 1988, s. 19). Turizmin çevre üzerinde ki olumsuz etkileri belirgin hale geldikçe, bu etkileri en aza indirmek için veya önlemek amacıyla bir dizi girişimler bulunmaktadır. Bu girişimler ise, endüstri sektörü ve kamunun gönüllü olarak çevre üzerinde minimum etkiye yönelik altyapı tasarlama ve inşa etme girişimleridir (GhulamRabbany, vd., 2013, s. 125).

Çizelge 2: Turizmin Çevre Üzerindeki Negatif ve Pozitif Etkileri

Etki Alanı	Negatif Etkisi	Pozitif Etkisi
Biyo-çeşitlilik	<ul style="list-style-type: none">• Üreme ve beslenme düzeninin bozulması,• Hayvanların eğlence amaçlı avlanması veya hediyelik eşya ticareti,• Bitki örtüsünün yok edilmesi,• Habitat kaybı veya türlerin birleşimindeki değişiklik	<ul style="list-style-type: none">• Cazibe merkezleri tarafından hayvanların korunması için teşviklerin verilmesi,• Turistik talebi karşılamak için korunan veya korunması gereken yerler için kuruluşların kurulması

Çizelge 2- devamı

Erozyon ve Fiziksel Hasarlar	<ul style="list-style-type: none">• Toprak erozyonu,• Sit alanlarında ziyaret nedeniyle oluşan tahribat,• Kilit alt yapılara aşırı yüklenme (örneğin, su şebekeleri)	<ul style="list-style-type: none">• Sit alanlarının restorasyonu ve yerlerin onarımını finanse etmek için turizm geliri,• Turist talebinin yol açtığı alt yapının iyileştirilmesi
Kirlilik	<ul style="list-style-type: none">• Kanalizasyon veya yakıt sızıntısı yoluyla su kirliliği ve eğlence teknelerinden gelen çöpler,• Hava kirliliği (örneğin, araç emisyonu),• Gürültü kirliliği (örneğin, araçların sesi, barlar, diskolar vb.),• Çöplerin artışı	<ul style="list-style-type: none">• Bölgenin turistik çekiciliğini korumak için temizlik programları
Kaynak Temelli	<ul style="list-style-type: none">• Yer altı ve yüzey sularının tükenmesi,• Turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla su kaynaklarının farklı alanlarda kullanımı(örneğin, golf sahaları veya havuzlar),• Yerel yakıt kaynaklarının tükenmesi	<ul style="list-style-type: none">• Yeni tedarik kaynaklarının geliştirilmesi
Görsel-Yapısal Değişimler	<ul style="list-style-type: none">• Turizm için arazi transferi (örneğin, çiftçilikten),• Turizmin gelişimiyle birlikte doğal ve doğal olmayan manzaralarda ki değişim,• Yeni mimari tarzlarının tanıtımı,• Kentsel işlevlerdeki değişiklik,• Yerleşim alanlarının fiziksel olarak genişlemesi	<ul style="list-style-type: none">• Marjinal ve verimsiz alanlar için yeni kullanımlar,• Peyzajın iyileştirilmesi (Kentte ihmal edilen alanların temizlenmesi),• Yapıların yenilenmesi veya modernizasyonu,• Kullanılmayan binaların yeniden kullanımı

Kaynak: Mason, P. (2008). Tourism impact, planning and management. 2. Edition. Taylor & Francis Group.

Çizelge 2’de turizmin çevre üzerinde yarattığı pozitif ve negatif etkileri karşılaştırarak temel konularla ilgili olarak, bir bilanço oluşturulmuştur. Mason (2008, s. 74), çizelgede ki olumsuz etkilerin olumlu etkilerden daha fazla olmasının daha önemli olduğu anlamına gelmediğini belirtmektedir. Çünkü etkilerin miktarı ile etkilerin kalitesinin daima eşit olmadığını vurgulamıştır.

Turistik bir bölgede, turizmin kontrolsüz ve plansız gelişimi beraberinde çevre sorunlarını da getirmektedir. Bu sorunlar, sonrasında müdahale edilerek düzeltilebileceği gibi telafisi mümkün olmayan sorunlara da yol açabilmektedir. Çevrenin, turistik

faaliyetler için önemli bir kaynak ve çekicilik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Buradan hareketle, turizm faaliyetlerini gerçekleştirilirken hem bireyler hem de işletmeler tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak çevre üzerinde ki etkileri çizelge 3’de incelenmiştir.

Çizelge 3: Turizmin Doğal Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Etmeler	Doğal Çevre Üzerindeki Etkisi	Açıklama
Aşırı Kalabalıklaşma	Çevresel stres, insanlarda ve hayvanlarda görülen davranış değişiklikleri	Rahatsızlık, kalitede azalma, daha iyi düzenlemeye veya kapasite sınırlandırılmasına duyulan gereksinim
Aşırı gelişme	Köy-kentlerin ortaya çıkması, aşırı yapılaşma	Plansız kentleşmenin getirdiği sorunlar
Rekreasyon: Hız botları Balıkçılık Av safarileri, vb.	Yabani yaşamın yok edilmesi, Kaynakların tüketilmesi	Gürültü kirliliği, aşırı kullanma, canlıların yavrulama dönemlerinde kırılabilirlik, vb.
Kirlenme: Ses Atık Kötü kullanma	Doğal seslerin bozulması, Doğal çevrenin yok edilmesi, Yabani yaşam yerlerini çöplüğe dönüştürme	Yabani yaşama alanlarına rahatsızlık verilmesi, Türleri tehlikeye atma, Doğal özelliklerin yok edilmesi
Yaban Hayvanlarının Beslenmesi	Davranış değişikliği – turistler için tehlike arz etme	Bölgede yaşayan hayvanların oradan ayrılması
Motorlu Araçlar: Hızlı kullanım Oto yollar harici kullanım	Doğal yaşamın yok olması, Toprak ve bitki örtüsüne zarar	Ekolojik değişiklikler, toz, Yabani yaşam üzerinde rahatsızlık etkisi
Diğerleri: Hatıra toplama Kamp ateşleri Yollar ve kazılar Yapay su delikleri, tuz üretimi Egzotik bitkiler ve hayvan yetiştirme	Doğal çekiciliklerin yitilmesi, Doğal süreçlerin kesintiye uğratılması, yaban hayatının çeşitliliğinde azalma, Hayvan çevresinin yıkımı ve kaybı, Doğal olmayan bir yabani hayatının yaratılması, Bitki örtüsüne zarar verme, Vahşi hayvanlar ile rekabet	Deniz kabukları ve nadir bitki koleksiyonu Doğal enerji akımının kesintiye uğraması, Gereksinim duyulan toprağın başka yere taşınması, Halkta kafa karışıklığı

Kaynak: WTO (1997). International tourism: a global perspective. C. Y. Gee (Editor), Madrid.

Çevre üzerinde turizm kaynaklı oluşan bozulmalar, ziyaretçinin kullanım düzeyi, çevrenin kabul edilebilir değişim sınırları içinde bu kullanımla başa çıkma kabiliyetinden daha fazla olduğu durumlarda gerçekleşir (Sunlu, 2003, s. 263). Turizm faaliyetleri fiziksel çevrede gerçekleşmekte olup çevresel ve fiziksel çekiciliğine göre talep oranını etkilemektedir. Talebin artmasıyla birlikte bölgenin kalabalıklaşması, fiziksel çevrenin tahribatına (Bildin, 2019, s. 39) ve doğal kaynakların üzerinde baskıya sebep olmaktadır (Ceylan, 2001, s. 170). Turizmin gelişimiyle birlikte bölgede kalabalığa, gürültüye, kirliliğe, mülk tahribatına, tatil evlerinin dağınık görünümüne, bitki ve vahşi yaşamın ortadan kalkmasına (Liu ve Var, 1986, s. 194), taşıma kapasitesini aşan bölgelerde doğal güzelliklerin, sit alanlarının korunmasının güç duruma gelmesine ve bozulmaların oluşmasına neden olmaktadır (Baştan, 2020, s. 27).

Turizm nadiren bir bölgenin tek kullanım sebebidir ve bölgenin tek insani kullanımı olmayabilir. Turizmin etkilerini, diğer değişim süreçlerinden ayırmak son derece güçtür. Tüm ortamlar dinamiktir ve evrim, bitki örtüsünün zirve noktası, erozyon, tortulaşma, yangın ve yiyecek gibi süreçlerle değişime uğrar. Yaban hayatı popülasyonları büyür, azalır ve göç eder. Karşılıklı bağımlılıkları nedeniyle bir türün popülasyonlarındaki dalgalanmalar diğer yırtıcı veya av türlerin popülasyonlarında tepkilere neden olabilir. Bu değişiklikler turizmin bir sonucu olabileceği gibi tamamen tesadüfide olabilir (Butler, 2000, s. 343).

2.1.4. Yerel Halk-Turizm İlişkisi

Yerel halk kavramı, Oxford sözlüğünde basitçe “aynı bölgede yaşayan insan topluluğu” olarak ifade edilmektedir (Jamal ve Getz, 1995, s. 188). Atalarından kendilerine miras kalan geleneksel değerlerini, sosyal, kültürel ve siyasal sistemlerini koruyan ve gelecek kuşağa taşıyan, yaşadığı yere bağlı, doğal kaynaklarına hassasiyet duyan, kendisini yaşadığı bölgenin bir parçası olarak içselleştiren bireylere yerel halk denmektedir (Karacaoğlu, 2021, s. 3). Yerel halk, yaşamını sürdürdüğü bölgenin sosyal yapısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bölgede gelişim gösteren sektörler ile direkt ya da dolaylı olarak etkileşim içerisine girmektedirler (Şentürk, 2019, s. 32). Reisenger (1994) turizm açısından yerel halkı değerlendirdiğinde, bölgeye gelen turistlere doğrudan ya da dolaylı olarak hizmet sağlayan bireyler olarak nitelendirmiştir (Tayfun, 2002, s. 2).

Turizmi oluşturan unsurların turistler, işletmeler ve bu endüstrinin faaliyet gösterdiği ortam ve ortamı oluşturan topluluk olduğu söylenebilir (Williams ve Lawson, 2001, s. 269). Turizm hareketinin temelinde turistik bölgelerin ve bireylerin ziyaret edilmesi vardır. Buradan hareketle, turizm faaliyetleri topluluk dışında varlığını sürdüremez (Beeton, 2006, s. 16). Turizm bölgesinde topluluğu oluşturan yerel halk turizmin ayrılmaz bir parçasıdır. Yerel halk, sadece bölgeye gelen turistlere hizmet sağlamak amacıyla değil aynı zamanda yaşadığı yerde istekli ya da isteksiz olarak turistlerle etkileşim içerisine girdikleri için sosyal olgunun vazgeçilmez bir parçası olmaktadır (Şentürk, 2019, s. 40).

Yerel halk-turist etkileşimi genellikle turizm faaliyetlerinin sonuçlarını tanımlayan önemli bir faktördür (Reid, 2003, s. 109). Turizmin yerel halk üzerindeki sosyo-kültürel etkilerinin anlaşılabilmesi için incelenmesi gereken önemli bir konudur (Çolak, 2020, s. 58). Çünkü turistler yerel halk üzerinde olumlu sosyo-kültürel etkiler yaratabildiği gibi olumsuz etkilerde yaratabilmektedir (Mok, Slater ve Cheung, 1991, s. 290). Yerel halkın turizme yönelik tutumunu etkileyen en büyük faktörlerden birisi turistlerdir. Turistlerin bölgeyi ziyareti sırasında sergilemiş olduğu davranışlar yerel halkın hem yaşam biçimini hem de tutumlarını ciddi anlamda etkilemektedir (Goeldner ve Brent Ritchie, 2003, s. 301). Bu nedenle turizmin yerel halkın refahına katkıda bulunup bulunmadığını ve turistle ilgili faktörlerin bireysel refahı en çok hangi faktörlerin etkilediği anlamak önem arz etmektedir (Bimonte, vd., 2019, s. 323).

Bir destinasyonda sürdürülebilir turizm için politika ve planlamalar gerekmektedir. Bu plan ve politikaları hazırlarken bölgedeki tüm turizm paydaşlarına yer verilmelidir. Turizm paydaşlarının en önemlisi olan yerel halk muhakkak bu süreç dahil edilmelidir. (Harrill, 2004, s. 252; Genç, Atay ve Eryaman, 2014, s. 50; Keleş, 2021, s. 26). Çünkü turizmin gelişimiyle birlikte bölgede ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olarak bir takım olumlu ve olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır. Yerel halk ise, bu etkilere en çok maruz kalan turizm paydaşıdır. Bölgedeki turizmin gelişimi ise yerel halkın desteğine bağlıdır. Bu nedenle yerel halkın görüşlerini dikkate almak turizmin gelişim göstermesi açısından önem kazanmaktadır (Özdemir ve Kervankıran, 2011, s. 4). Turizm sektöründe, yerel halkın olumlu yönde desteğini almak için yerel halkın turizme yönelik tutumlarının nasıl geliştiği açık ve net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir (Jurowski, Uysal ve Williams, 1997, s. 3). Bu nedenle yerel halkın bu sürece katılımı için teşvik edilmesi önem kazanmaktadır. Bu sayede, bölgedeki turizmin

gelişimiyle ilgili kararlara katılma, toplumun çıkarlarını kontrol altına almaya ve olumsuz etkileri minimize etmeye yardımcı olmaktadır (Ap, 1992, s. 665; Wall ve Mathieson, 2006, s. 307; Büyükkuru, 2019, s. 16; Güneş, Alagöz ve Uslu, 2020, s. 202).

Yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tepkilerinin önemli olmasının bazı nedenleri vardır. Bunlardan en önemlisi ise yerel halkın yaşam kalitesidir. Yerel halkın turizmin gelişimine yönelik olumsuz tavırları, bölgede turizm girişimlerini engelleyebilir ya da sonlandırabilir (Williams ve Lawson, 2001, s. 270). Yerel halkın turizme yönelik tutumları dikkate alınmadığı takdirde, bölgede turizmin gelişimine bağlı olarak ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinde kalıcı izler bırakabilir. Kalabalıklaşma, gürültü, çarpık kentleşme, altyapı üzerinde baskı ve yerel halkın yabancılaşmasına sebebiyet verebilmektedir (Dwyer ve Edward, 2010, s. 19).

Başarılı bir turizm gelişimi ve yönetimi için yerel halk-turizm ilişkisi hayati bir önem kazanmaktadır. Turizmin gelişim gösterdiği bölgelerde bir takım olumlu ve olumsuz etkiler bırakmaktadır. Bu etkilerden ise en çok yerel halk etkilenmektedir. Yerel halkın turizmin gelişimine yönelik desteği ise, turizmin ortaya çıkardığı etkilere karşı algı ve tutumuna göre farklılık göstermektedir. Alanyazında ise, bu konu oldukça ilgi görmüş ve yerel halkın turizmin etkilerine karşı algı ve tutumları birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir (Pizam, 1978; Belisle ve Hoy, 1980; Sheldon ve Var, 1984; Liu ve Var, 1986; Ap, 1992; Kuvan ve Akan, 2005; Akova, 2006; Garcia, Vazquez ve Macias, 2015; Vatan ve Bildin, 2020).

2.1.5. Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumunu Etkileyen Faktörler

Tutum, “bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine (motivation) dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimdir” (İnceoğlu, 2011, s. 22-23). Tutumun amacı, bireylerin dünyayı ve kararları anlamlandırmalarına yardımcı olmaktır. Böylelikle tepkilerimize ve olaylara ilişkin yorumlarımıza rehberlik etmektedir (Brown, 2006, s. 49). Bireylerin çevresinde gelişen olaylara yönelik tutum sergileyebilmesi için tutumların içerisinde barındırması gereken başlıca üç unsur vardır. Bunlar; bilişsel (inanç, bilgi, düşünce), duygusal (hoşlanma ya da hoşlanmama durumu), ve davranışsal (tutum objesine karşı harekete geçme eğilimi) öğelerdir (Carmichael, 2006, s. 108; Gu ve Ryan, 2008, s. 639; Tutar, 2016, s. 141-143).

Turizm yerel halkın yaşamlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahiptir. Yerel halkın turizm hakkındaki görüş ve tutumlarını öğrenmenin önemi ise, yerel halkın desteği olmadan sürdürülebilir bir turizmden söz etmenin zor olmasından kaynaklanmaktadır. Bir bölgede turizmin gelişmesi sadece ürün arzını turist talebiyle eşleştirme meselesi değildir. Bunun yanı sıra yerel halkın kabul edilebilirlik seviyesinin belirlenmesi gerekmektedir (Andereck ve McGehee, 2008, s. 236). Turizm faaliyetleri, yerel toplum üzerinde hem fayda hem maliyet sağladığı için yerel halk, bölgede gelişen turizmin maliyetlerinin faydalarından daha büyük olduğunu algıarlarsa geri çekilebilecekleri düşünülmektedir (Sharpley, 2014, s. 46). Yerel halkın tepkisini ve bu tutumları etkileyen faktörleri anlamak, turizm gelişimi için olumlu destek hedefine ulaşmada esastır (Gursoy, Jurowski ve Uysal, 2002, s. 80; Gursoy, Chi ve Dyer, 2010, s. 381; Ercan, 2019, s. 615).

Yerel halkın algı ve tutumunu etkileyen birçok değişken vardır. Bunlar; demografik özellikler, doğum yeri, ekonomik olarak turizme bağlılık, bölgede ki ikamet süresi, turistlerle etkileşim düzeyi ve ikamet edilen yerin turistik bölgeye olan mesafesidir (Akova, 2006; Boğan ve Sarıışık, 2016, s. 328). Dimitriadis ve arkadaşlarına (2013, s. 135) göre, yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarını etkileyen ve şekillendiren en önemli faktör demografik özellikler olarak nitelendirilmektedir.

Andriotis ve Vaughan (2003, s. 174-175) ise yerel halkın turizme yönelik tutumunu etkileyen faktörleri, istatistiki olarak tek değişkenli ve çok değişkenli faktörler olarak iki gruba ayırmıştır. Tek değişkenli faktörler de kendi içinde içsel ve dışsal boyutlar olarak ikiye ayrılmış olup dışsal boyutu; destinasyonun turizm gelişim aşaması, turist tipi ve mevsimselliklerdir. İçsel boyutu ise, ikamet edilen yerin turistik bölgeye mesafesi, turizme katılım, ekonomik olarak turizme bağlılık, ikamet süresi ve sosyo-demografik (cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi ve gelir) özelliklerdir. Çok değişkenli faktörler ise, faktör ve küme analizleridir.

Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde, yerel halkın tutumunu etkileyen faktörleri sınırlamak mümkün değildir. Yapılan çalışmalarda, yerel halkın turizmin gelişimine ve etkilerine yönelik tutumunu ölçmek için kullanılan ölçeklerde birbirinden farklı değişkenlere yer verilmiştir. İncelenen çalışmalar ışığında bu değişkenler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Yaş: McGehee ve Andereck (2004, s. 136) Arizona’ da yapmış oldukları çalışmada, katılımcıların yaşı ne kadar büyükse turizmin olumsuz etkilerine yönelik daha esnek tutum sergilediklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak yaşı büyük olan katılımcıların destekleyici olması turizme yönelik tutumlarının bir göstergesidir. Andriotis (2004, s. 135), iki ifade dışında yaşın önemli bir ayrıştırıcı olmadığı sonucuna varmıştır. Yapmış olduğu çalışmada, yaşlı ve orta yaşlı katılımcılar turizmin etkilerini genç katılımcılara göre daha avantajlı görmüşlerdir. Genç ve orta yaşlı katılımcılar ise, turizmin çevresel etkileri konusunda daha olumsuz tutum sergilemişlerdir.

Yaş değişkeninin, yerel halkın turizme yönelik tutumları üzerindeki etkisi olduğunu gösteren birçok çalışma vardır (Brougham ve Butler, 1981; Allen, vd., 1988; Sheldon ve Abenoja, 2001; Almeida-García, vd., 2016; Bhat ve Mishra, 2020).

Yapılan bazı çalışmalarda (Davis, Allen ve Cosenza, 1988; Allen, vd., 1993; Kuvan ve Akan, 2005; Nepal, 2008) yaş değişkeninin yerel halkın tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Cinsiyet: Mason ve Cheyne (2000, s. 402) yapmış oldukları çalışmada, cinsiyet değişkeninin anlamlı farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Çalışmaya katılan kadın katılımcılar yaşadıkları yerde kafe ve bar açılmasına erkeklere göre daha karşı tutum göstermişlerdir. Kadınlar bu tutumlarını sarhoşluğun artmasına ve yol güvenliği gibi sorunlara yol açacağı endişeleri ile gerekçelendirmişlerdir. Pappas (2008, s. 66) Rodos’da yapmış olduğu çalışmada, erkeklerin turizmin pozitif sosyal ve negatif etkilerine yönelik daha olumlu tutum sergilediklerini kadınların ise, turizmin pozitif ekonomik ve negatif sosyal etkilerine yönelik daha olumlu tutum sergilediklerini tespit etmiştir.

Andriotis’in (2004, s. 135) yapmış olduğu çalışmada, cinsiyet değişkeni dört ifade üzerinde anlamlı farklılık göstermiştir. Kadınların, turizm nedeniyle birçok malın ve hizmet fiyatlarının arttığını, daha sık turizm vergisi alınmasına neden olduğunu ileri sürdüklerini ve turizmin çevre üzerindeki etkilerine yönelik erkeklere oranla daha olumsuz tutum sergilediklerini tespit etmiştir.

Yapılan bazı çalışmalarda (Davis, Allen ve Cosenza, 1988; Tatoglu, vd., 2002; Kuvan ve Akan, 2005; Nepal, 2008; Almeida-García, vd., 2016) cinsiyet değişkeninin yerel halkın tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Eğitim Durumu: Teye, Sönmez ve Sarıkaya (2002, s. 679) katılımcıların eğitim seviyesi arttıkça turizme yönelik tutumlarının da olumlu yönde arttığını tespit etmişlerdir. Katılımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe turistlerle sosyal etkileşime yönelik tutumları da olumlu yönde artmıştır. Kuvan ve Akan (2005, s. 698) yapmış oldukları çalışmada, ilkokul düzeyinde eğitim almış bireylerin turizmin negatif sosyo-kültürel etkilerine yönelik tutumlarında anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir. İlkokul düzeyinde eğitim alan katılımcıların, negatif sosyo-kültürel etkilere yönelik tutumlara katılımlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Bhat ve Mishra (2020, s. 10) Kaşmir bölgesinde yapmış oldukları çalışmada, eğitim seviyesi yüksek olan katılımcıların, eğitimsiz katılımcılara göre turizmin faydalarını olumlu maliyetlerini ise olumsuz algılamışlardır. Bu sonucu ise, eğitilmiş katılımcıların destinasyonun taşıma kapasitesinin farkında olmaları ve eğitim seviyesi düşük veya eğitimsiz katılımcılara göre istihdam olanakları gibi turizmin avantajlarından daha fazla yararlanma ihtimaline bağlamaktadırlar.

Bir çok araştırmacı, eğitim seviyesi ve yerel halkın tutumları arasında ilişki olduğunu tespit etmiştir (Andriotis ve Vaughan, 2003; Andriotis, 2004; Tatoğlu, vd., 2002; Almeida-García, vd., 2016).

Yerel halkın tutumları ile eğitim seviyesi değişkeni arasında farklılıkların olduğu çalışmalar gibi farklılığın tespit edilemediği çalışmalarda vardır (Davis, Allen ve Cosenza, 1988; Allen, vd., 1993; Nepal, 2008).

Medeni Durum: Bhat ve Mishra (2020, s. 10) turizmin sosyal faydalarına yönelik evli olmayan katılımcıların, evli olan katılımcılara göre daha olumlu tutum sergilediklerini tespit etmişlerdir. Araştırmacılar bunun sebebini ise, bölgedeki sosyal faydaların evli olmayan katılımcılara hitap etmesinden kaynaklı olabileceğini belirtmişlerdir. Almeida-García vd. (2016, s. 264) yapmış oldukları çalışmada, evli katılımcıların turizmin çevresel ve sosyo-kültürel etkilerine yönelik tutumlarının bekar katılımcılara göre daha olumlu olduklarını tespit etmişlerdir.

Yapılan bazı çalışmalarda, (Allen, vd., 1988; Allen, vd., 1993; Kuvan ve Akan, 2005) yerel halk tutumları ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir.

Gelir: Bhat ve Mishra (2020, s. 10) çalışmalarında, yüksek gelire sahip katılımcıların, düşük gelire sahip olan katılımcılara göre ekonomik faydalar, sosyal ve

çevresel maliyetler konusunda daha olumlu tutum sergilediklerini tespit etmişlerdir. Yüksek gelire sahip olanların sergilemiş oldukları olumlu tutumların sebebini, yerel işletmelerin kurulması için daha fazla fırsat elde etmelerinden kaynaklanabileceğini vurgulamışlardır. Ancak (Teye, Sönmez ve Sarıkaya, 2002) yapmış oldukları çalışmada, katılımcıları gelir seviyesi yükseldikçe turizmin gelişimine yönelik daha olumsuz tutum sergilediklerini tespit etmişlerdir. Bu çalışmaların yanı sıra yerel halkın tutumu ile gelir değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğunu belirten birçok çalışma vardır (Tatoğlu, vd., 2002; Andriotis, 2004; Kuvan ve Akan, 2005).

Gelir değişkeni ile yerel halkın turizme yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıkların olduğunu gösteren çalışmaların olduğu gibi anlamlı farklılıkların olmadığını tespit eden çalışmalarda mevcuttur (Andriotis ve Vaughan, 2003; Nepal, 2008).

Meslek: Karadeniz Ereğli' de (Ercan, 2019, s. 625) yapılan çalışmada, diğer (serbest meslek, çalışmıyor, vb.) meslek grubundaki katılımcılar ve ev hanımlarının turizmin gelişimine yönelik algı ve tutumlarında daha olumlu olduğunu, diğer meslek gruplarına sahip katılımcıların turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarının daha olumlu olduğu, ayrıca çiftçi ve esnaf meslek grubuna mensup olan katılımcıların bölgedeki turizmin gelişiminden kaynaklı ortaya çıkabilecek olumsuz etkilere yönelik algı ve tutumlarının daha düşük seviyede olması araştırmanın dikkat çeken bulguları içerisinde yer almaktadır. Altay ve Aydın (2020, s. 91) de Safranbolu' da yapmış oldukları çalışmada, meslek grubu değişkeni ile yerel halkın turizme yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir.

Tatoğlu, vd. (2002) Kuşadası'nda yapmış oldukları çalışmada, meslekleri (ticaret, turizm, işçi, memur, öğrenci, perakende satış temsilcisi, emekli ve diğer) şeklinde sınıflandırmışlardır. Bu meslek gruplarına sahip katılımcıların, turizme yönelik tutumlarında anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir.

Ekonomik Olarak Turizme Bağlılık: Almeida-García, vd. (2016, s. 265) tarafından yapılan çalışmada, turizm sektöründe çalışan katılımcıların turizmin sosyal yaşam, kültür ve ekonomi üzerindeki etkilerine yönelik daha olumlu tutum sergilerken, turizm dışı meslekle uğraşan katılımcılar daha olumsuz tutumlar sergilemişlerdir. Çalışmada, çevresel etkilere yönelik tutumda ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Alanyazın incelendiğinde, turizm sektöründe çalışan katılımcıların, turizm sektöründe çalışmayan katılımcılara göre turizmin gelişimine yönelik tutumları daha olumlu olduğu belirtilmektedir (Tatoğlu, vd., 2002; Andriotis ve Vaughan, 2003; Andriotis, 2004; Kuvan ve Akan, 2005).

Teye, Sönmez ve Sarıkaya (2002) yapmış oldukları çalışmada, turizm sektöründe çalışan katılımcıların, turizmin refah etkilerine yönelik tutumlarının olumsuz yönde olduğunu tespit etmişlerdir.

Liu ve Var (1986) Hawaii’ de yapmış oldukları çalışmada, turizm sektöründe çalışan ve turizm sektöründe çalışmayan katılımcıların arasında turizmin etkilerine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

İkamet Süresi: Almeida-García, vd. (2016, s. 265-266) Benalmadena bölgesinde yapmış oldukları çalışmada, turizmin ekonomik etkilerine yönelik tutumları haricinde anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir. Katılımcıların, bölgede ikamet ettikleri süre arttıkça turizmin etkilerine yönelik tutumlarının da olumsuzlaştığı bulgusunu elde etmişlerdir.

Yapılan çalışmalarda, bölgede ikamet süresi daha uzun olan katılımcıların turizme yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu tespit edilmiştir (Brougham ve Butler, 1981; Haley, Snaith ve Miller, 2005).

Bölgedeki ikamet süresi değişkeni ile yerel halkın turizme yönelik tutumları arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar incelenmiş olup (Liu ve Var, 1986; Davis, Allen ve Cosenza, 1988; Allen, vd., 1993; Tatoğlu, vd., 2002; Andriotis ve Vaughan, 2003; Andriotis, 2004; McGehee ve Andereck, 2004; Bhat ve Mishra, 2020) çalışmaların bulgularında anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir.

Doğum Yeri (Aidiyetlik) : Kuvan ve Akan (2005, s. 702) Belek’ te yapmış olduğu çalışmada, Belek’de doğmayan katılımcıların “bölgedeki istihdam olanaklarını iyileştirdiğini, turizmin yerel ekonomiyi destekleyen en önemli sektörlerden birisidir ve ikinci konutların inşaatının bölgedeki ormana zarar verdiği” ifadelerine daha çok destek verdiklerini tespit etmişlerdir. Bulgulardan yola çıkarak, Belek’de doğmayan katılımcıların, bölgenin “ana çekici” faktörünün turizmle ilgili iş veya iş fırsatları sunmasına rağmen, olumsuz etkilerin de daha çok farkında oldukları çıkarımı yapılmıştır.

Haley, Snaith ve Miller (2005, s. 663) Bath'da doğan katılımcıların turizmin olumsuz etkilerini fark etme olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Almeida-García, vd. (2016, s. 265) Benalmadena'da doğan katılımcıların turizme karşı tutumları, bölgede doğmayan katılımcılara göre daha olumsuz yönde olduklarını tespit etmişlerdir.

Turistlerle Etkileşim Düzeyi: Weaver ve Lawton (2001, s. 451) Avustralya'nın Gold Coast bölgesinde yapmış oldukları çalışmada, turistlerle etkileşimi fazla olan katılımcıların, etkileşimi daha az olan katılımcılara göre turizme yönelik daha olumlu tutum sergilediklerini tespit etmişlerdir.

Akis, Peristianis ve Warner (1996, s. 491) Kıbrıs' da Paralimni, Girne ve Ayia Napa olmak üzere üç bölgede yaşayan yerel halk üzerinde yapmış oldukları çalışmada, üç bölgede de turistlerle temas düzeyleri yüksek olan katılımcıların turizme yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu sonucuna varmışlardır.

Turistik Bölgeye Yakınlık: Jurowski ve Gursoy (2004) Güneybatı Virginia'da yer alan MT. Rogers Ulusal Rekreasyon Alanına yakın beş farklı bölgede gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, cazibe merkezine yakın yerde yaşayan ve yoğun olarak rekreasyon alanını kullanan katılımcılar, uzakta yaşayan katılımcılara göre turizm hakkında daha olumsuz yönde tutum sergilemişlerdir. Bölgeye en yakın yerde yaşayan çevreye duyarlı katılımcılar, uzaktaki katılımcılara göre turizmi daha fazla desteklerini tespit etmişlerdir.

Haley, Snaith ve Miller (2005, s. 663) Bath bölgesinde yapmış oldukları çalışmada, turistik bölgeye yakın mesafede yaşayan katılımcıların turizme yönelik daha sınırlı destek verdiği bulgusu elde edilmiştir.

Weaver ve Lawton (2001, s. 454) çalışmalarında, katılımcıların Gold Coast bölgesine yakınlıklarını bir avantaj olarak gördüklerini ve bu yakınlıktan kaynaklanan değişimin kaçınılmaz olduğunu kabul etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

2.1.6. Yerel Halk – Turizm İlişisini Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar

Bu bölümde yerel halk ve turizm ilişkisini açıklamak için hem ulusal hem de uluslararası çalışmalarda en çok kullanılan model ve teoriler incelenmektedir.

2.1.6.1. Doxey Irridex (Tolerans) Modeli

Dinamizmleri sayesinde, toplulukların turistleri nasıl algıladıkları ve artan turizm taleplerine verdikleri tepkiler zamanla değişmektedir (Boyd ve Singh, 2003, s. 23). 1970’li yılların ortalarında, turizmin gelişim gösterdiği bölgeler üzerindeki hem potansiyel hem de gerçek olumsuz etkileri hakkında artan bir endişe mevcuttu. Doxey bu sırada, Tolerans Modeli’ni geliştirmiştir. Doxey’in (1975) Tolerans Modeli, turistler ve yerel halk arasındaki ilişkiyi ele almaktadır (Mason, 2008, s. 28). Geniş bir perspektifle baktığımızda modelin amacı, turizmin bir bölgede gelişim düzeyi ve turist hareketliliğinin yoğunlaşmasına dayanarak o bölgede yaşayan ev sahibi bireylerin turizmin sosyal etkilerinden dolayı sergiledikleri davranışların nedenini açıklamak için geliştirilmiştir (Buzlukçu, 2021, s. 45). Ayrıca model, turistik bölgenin toplumsal ve psikolojik taşıma kapasitesini ifade etmektedir (Filiz ve Yılmaz, 2017, s. 1804).

Model, yerel halkın turizme yönelik tutumlarının dört aşamada değiştiğini açıklamaktadır. Bu aşamalar sırasıyla, enthusiasm (mutluluk), apathy (ilgisizlik), annoyance (kırgınlık-öfke) ve antagonism (düşmanlık-kin-nefret) şeklinde ifade edilmektedir. Tolerans Modeli, başlangıçta yerel halkın turizmin gelişiminden hoşnutken, maliyetlerin beklenenden fazla olması veya sağladığı faydadan daha ağır bastı durumda yerel halkın tutumlarının ilgisizliğe, rahatsızlığa ve düşmanlığa dönüştüğünü ifade etmektedir (Cavus ve Tanrisevdi, 2003, s. 260).

Çizelge 4: Doxey’ in Irridex (Tolerans) Modeli

	Sosyal İlişkiler	Güç İlişkileri
Enthusiasm (Mutluluk)	Ziyaretçiler ve yatırımcılar hoş karşılanır	Planlama ve resmi kontroller azdır Yerel halkın etki potansiyelinin belirleyici olması
Apathy (İlgisizlik)	Yerel halk ile turist arasındaki iletişim resmileşir	Turizm planlarının odağı pazarlama ile ilgilidir Turizm sektörünün lobisi güçlenir

Çizelge 4-devamı

Annoyance (Kızgınlık-Öfke)	Turizme yönelik kuşkular başlar Doygunluk noktasına ulaşılır	Planlayıcılar büyümeyi sınırlamak yerine altyapıyı arttırarak kontrol etmeye çalışır Kurumsallaşmış turizm gücüne meydan okumak için yerel protesto grupları gelişir
Antagonism (Düşmanlık-Kin-Nefret)	Rahatsızlıklar açıkça ifade edilir Yerel halk turistleri problemlerin kaynağı olarak algılar	Azalan itibarı dengelemek üzere artan tanıtım baskılarına karşı iyileştirici planların yapılması Çıkar grupları arasındaki güç mücadelesi

Kaynak: Beeton, S. (2006). Community development through tourism. Landlinks Press.

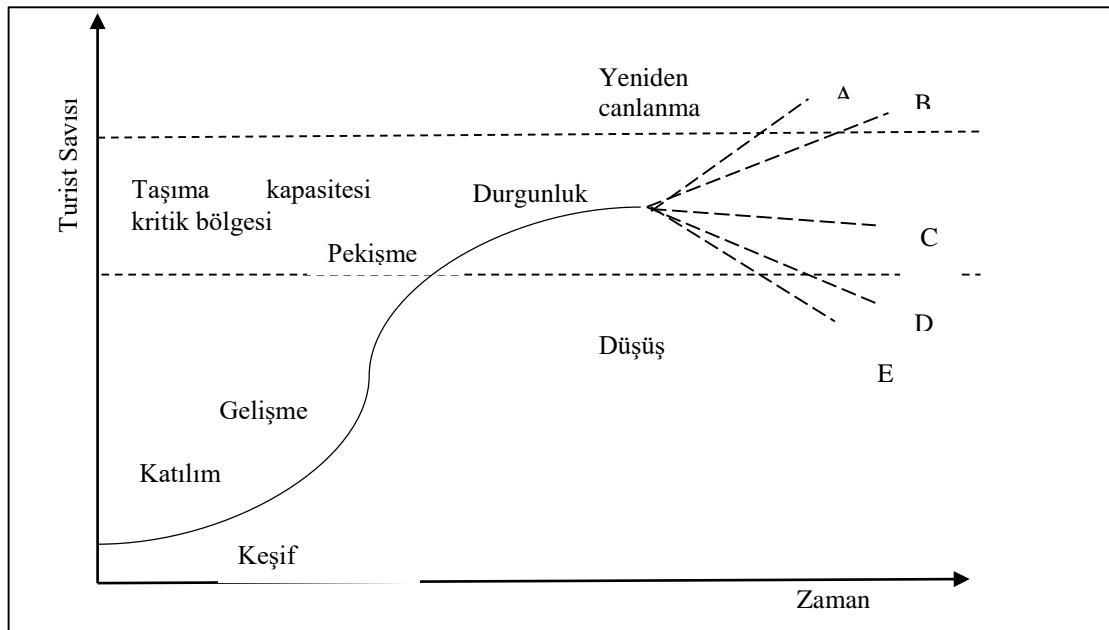
Doxey tarafından geliştirilen çizelge 4’de modelin sosyal ve güç ilişkileri özetlenmiştir (Beeton, 2006, s. 40). Modelin ilk aşaması “mutluluk” olarak adlandırılmaktadır. Bu aşamada, yerel halk bölgeye gelen turistleri hoş karşılamaktadır. Turizm planlamaları minimum düzeydedir. Pazarlama faaliyetlerinin de minimum olduğu bu aşamada, turistler bölgeye ağızdan ağıza duyumlarla seyahatlerini düzenlemekte ve toplumun onlara sunduğu sınırlı turistik olanaklar ile karşılaşmaktadırlar (Harril, 2004, s. 256). İkinci aşama olan “ilgisizlik” sürecinde ise, bölgeye gelen turist sayısında yoğunluk yaşanmakta ve turistlerle kurulan iletişim resmileşmektedir (Özgürel, 2020, s. 129). Yerel halk, bölgeye gelen turistleri ekonomik kazanç kaynağı olarak görmeye başlamaktadır (Şahin, 2017, s. 39). Tişört stantları ve hediyelik eşya dükkanlarının ortaya çıktığı ayrıca, pazarlama faaliyetleri ve planlamaların artmaya başladığı dönemdir (Harril, 2004, s. 257). Üçüncü aşama “kızgınlık-öfke” olarak ifade edilmektedir. Turizme yönelik artan talep, yerel halk tarafından kızgınlıkla karşılanmaya başlayacaktır. Çünkü yerel halk, yoğunluğun artmasıyla birlikte ihtiyaçlarının ihmal edildiğini hissetmeye başlamaktadır (Erkuş, 2021, s. 19). Bu aşamada, özel girişimciler ve kamu tarafından artan turist taleplerini karşılamak amacıyla altyapıyı geliştirmeye başlamaktadır (Harril, 2004, s. 257). Modelin son aşamasında, bölge artık kitlesel bir turizm destinasyonu haline gelir ve bu durum yerel halk ve turistler arasında düşmanlığa yol açar. Bu noktadan sonra, bölgeye gelen turistler hoş karşılanmamakta ve ilgisizlikten düşmanlığa kadar değişen davranışlar sergileyebilmektedirler (Harril, 2004, s. 257). Bölgede gerçekleşen tahribatların ve kötüleşen her şeyin sorumlusu turistler olarak görülür. Yerel değerlerin kaybolması, çocukların ve gençlerin zararlı alışkanlıklar kazanması, vergilerin ve

fiyatların artışı gibi gerçekleşen tüm olumsuz etkilerin sebebinin turistler olduğu düşünülmektedir (Turan, 2018, s. 45).

2.1.6.2. Butler'in Turizm Yaşam Döngüsü Modeli

Richard Butler (1980), “The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources” adlı makalesinde bir bölgede turizmin gelişimiyle birlikte bölgenin geçirdiği evrim sürecini tanımlamak için “turizm yaşam döngüsü modelini” geliştirmiştir. Modelin temeli, bir ürünün satışının ilk başta yavaş ilerlediği, hızlı bir büyüme oranı yaşadığı, sabitlendiği ve sonrasında düştüğü ürün yaşam döngüsü kavramına dayanmaktadır. Bir diğer ifadeyle modelde, temel bir “asimptotik eğri” izlenir (Butler, 1980, s. 6).

Modelin amacı, turistik bölgelerin dinamik doğasına dikkat çekmek, genelleştirilmiş bir gelişim süreci sunmak ve uygun müdahalelerle (planlama, yönetim ve geliştirme) potansiyel düşüşü önlemek veya turistik kaynakların yönetimi konusunda öneriler sunmaktır. Bu öneriler, birden fazla gelişim evresine sahip olan turistik bölgelerin ortak bir gelişim modeli geliştirilerek yapılmıştır. Bu evreler; keşif, katılım, gelişme, pekişme, durgunluk, düşüş ve yeniden canlanma olarak kavramlaştırılmıştır (Butler, 2015, s. 188). Turistik bölgelerin geçirdiği ileri sürülen evreler şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Turizm Yaşam Döngüsü Modeli

Kaynak: Butler R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. Canadian Geographer, 24(1), 5-12.

Modelin ilk evresi “keşif” aşamasıdır. Bu evrede, bölgeye gelen turist sayısı azdır. Bölgeye gelen ziyaretçiler, düzensiz ve bireysel olarak yaptıkları seyahat planlamaları ile Plog’un dışa dönük ve Cohen’in kaşif turist tipleri ile karakterize edilmektedir (Butler, 1980, s. 7). Turistleri en çok çeken şey egzotik unsurlar, bilinmeyen ve diğer ziyaretçilerle karşılaşma olasılığıdır (Rodrigues, 2017, s. 217). Bölgede turistik altyapı yeterince iyi olmadığı için genellikle yerel tesisler kullanılmaktadır. Bu nedenle yerel halk ile turist etkileşimi üst düzeydedir (Büyükkuru, 2019, s. 66). Turistlerin bölgeye ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan etkisi minimum düzeydedir (Özyurt, 2018, s. 36).

Bölgeye gelen turist sayısı arttıkça ve belirli bir seviyede düzen kazandıkça, yerel halk “katılım” evresine girecek ve turistlere yönelik tesisler sağlamaya başlayacaklardır (Butler, 1980, s. 7). Yerel halk ve turist arasındaki etkileşim üst düzeyde olmaya devam etmektedir. Bölgede artık “turist sezonu” konsepti gelişmeye başlamakta ve bir takım tanıtım faaliyetleri ortaya çıkmaktadır. Artan turizm talebiyle birlikte ulaşım, konaklama ve yiyecek-içecek gibi alanlarda altyapı eksikliği hissedilmeye başlamaktadır (Özyurt, 2018, s. 36).

“Gelişim” evresinde, kısmen turist yaratan bölgelerde yoğun reklamcılıkla şekillenen iyi tanımlanmış bir turizm pazar alanını yansıtmaktadır. Gelişim aşaması ilerledikçe, yerel katılım ve bölgenin turizm gelişim kontrolü hızla azalacaktır (Butler, 1980, s. 8). Turistik bölge dışındaki kuruluşlar, turizm altyapısına ve turizm hizmetlerinin sağlanması için yatırım yapmaya başlayarak, turist sayısında daha fazla artış için teşvik etmektedir. Yerel halk ve turist arasındaki ilişki artık ticari bir yapı üzerine kurulduğu için ilişkileri giderek resmileşmeye başlamaktadır (Rodrigues, 2017, s. 217). Yoğun sezonlarda, bölgeye gelen turist sayısı yerel halkın nüfusunu geçebilmektedir. Bölgenin fiziksel görünümünde farklılıklar gerçekleşebilir ve bu farklılıkların hepsi hoş karşılanmayabilir. Bu evrede, geniş bir pazar çizildikçe bölgeye gelen turist tipolojileri Plog’un orta merkezli ve Cohen’in örgütlenmiş turistleri olarak değişime uğramaktadır (Butler, 1980, s. 8).

“Pekişme” evresine girildiğinde, bölgeye gelen toplam turist sayısı artacak ve yerel halkın nüfusunu aşacak olsa da turist sayısında artış hızı düşecektir. Yerel ekonomi turizme bağlı hale gelmektedir. Pazarlama ve reklam faaliyetleri geniş kapsamlı olacaktır. Pazar alanını genişletmek ve sezonu uzatmak için çaba sarf edilmektedir (Butler, 1980, s. 8). Bu evrede, turist sayısındaki aşırılık ve faaliyetlerin hepsinin turist

odaklı olmasından dolayı, yerel halkın olumsuz tepki ve tutumlarına sebep olabilmektedir (Özyurt, 2018, s. 37).

“Duraklama” evresine gelindiğinde, bölgedeki turist sayısı maksimum seviyeye ulaşmıştır. Turizm kaynaklı çevresel, sosyal ve ekonomik anlamda bir takım sorunlar ortaya çıkmaktadır (Ersoy, 2021, s. 32). Turistler için yaratılan cazibe merkezleri popülerliklerini yitirmektedir. Bir zamanlar en büyük cazibe merkezi olan doğal çevre, otel ve diğer turistik tesislerin yapımıyla ilgili arazinin yanlış kullanılmasından dolayı bozulmakta ve turist sayısı taşıma kapasitesinin sınırlarını aşmaktadır (Rodrigues, 2017, s. 217). Bölgeyi tercih eden turist tipolojileri ise, Plog’un ruhsal merkezli ve Cohen’in örgütlenmiş kitle turistlerine doğru değişmesi beklenebilir (Butler, 1980, s. 9).

“Düşüş” evresinde, bölge yeni cazibe merkezleriyle rekabet edemeyecek ve bu nedenle hem mekânsal hem de sayısal olarak azalan bir pazarla karşı karşıya kalmaktadır (Butler, 1980, s. 9). Bölgeye yeni turistlerin gelmesinden ziyade, önceden bölgeyi ziyaret etmiş turistlerin gelmesi beklenecektir. Turistin bölgeyi yeniden ziyaret etmesi de, önceki deneyiminin güzel ve kaliteli sonuçlanmasından kaynaklanır. Turistler önceki ziyaretlerine göre daha az harcama yapıp, daha kısa zamanlı konaklama yapar ve daha az turistik faaliyetlere katılmaktadır (Özdamar, 2019, s. 48).

Bölge düşüş evresine girmeden, “yeniden canlanma” evresine geçiş yapılabilmektedir. Bölgede yeni çekicilikler veya göz ardı edilmiş doğal kaynakların kullanımıyla birlikte duraklama evresinden sonra, bölge yeniden canlandırılabilir (Avcıkurt, 2017, s. 37). Bununla birlikte, yeniden canlandırılmış bölgelerde belirli bir zaman sonra rekabet güçlerini yitirebilmektedirler. Ancak eşsiz bir alan söz konusu olduğunda, ziyaretlerin baskılarına dayanabilecek sonsuz bir çekicilik öngörülebilir. Bu durumda bile, turistlerin ilgilerinin devamlılığı için bireylerin zevk ve tercihlerinin sabit kalması gerekecektir (Butler, 1980, s. 9).

Modelin, zaman içinde yaşam döngüsünü yönlendiren değişken olarak bölgeye gelen turist sayısı kullanılır. Bölgeye gelen turist sayısı arttıkça, bölgenin düşüşüne katkıda bulunan daha fazla etkiyle sonuçlanması beklenmektedir. Ancak her bölgede turizmin gelişimindeki farklılık ve içerisinde barındırdığı turizm türündeki çeşitlilik göz önünde bulundurulduğunda, taşıma kapasitesi aşılmadan ve gerilemeden önce herhangi bir bölgenin barındırabileceği turizm sayısı farklı olabilir. Bunun yanı sıra, bir bölgenin

modeldeki evrelerden geçiş hızı bölgenin taşıdığı özellik ve koşullara göre değişiklik gösterebilmektedir (Diedrich ve Garcia-Buades, 2009, s. 513). Bu model, turizmin bölgeye maliyetlerinin faydalarından daha çok olduğunda ya da göz ardı edilen olumsuz etkilerinin meydana gelmesiyle yerel halkın turizme yönelik algısının olumsuz yönde olacağını ifade etmektedir (Karacaoğlu, 2021, s. 90).

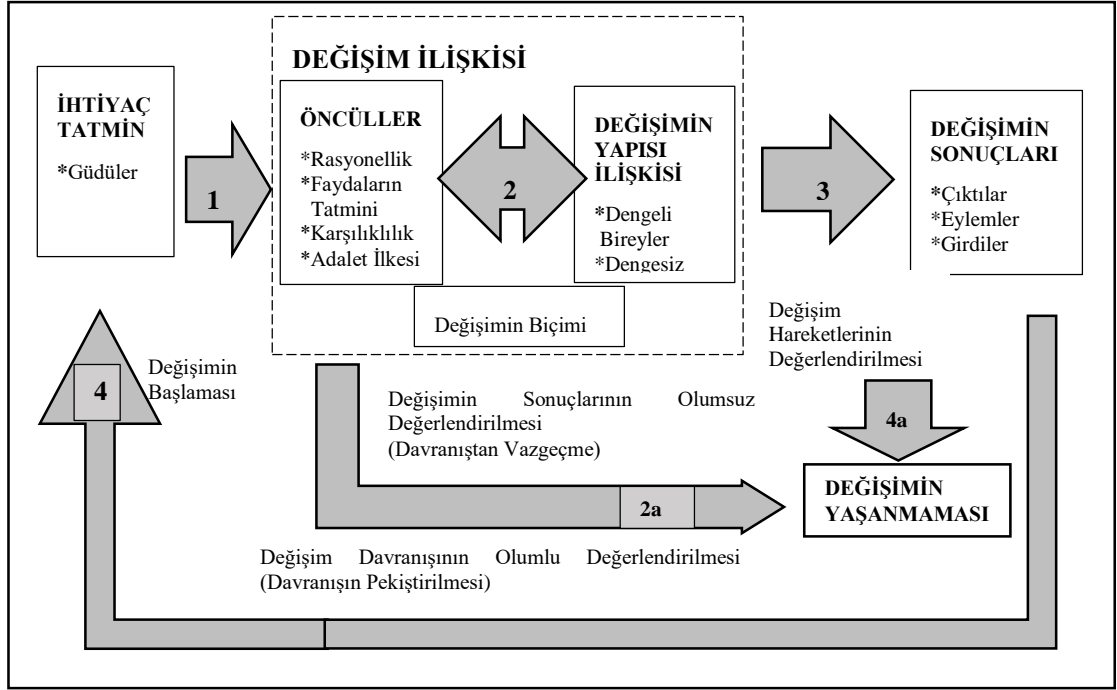
2.1.6.3. Sosyal Değişim Teorisi

Sosyal Değişim Teorisi, bireylerin arasındaki etkileşimi açıklamak için alanyazında en çok tercih edilen ve kabul gören teorilerden bir tanesidir. Antropoloji, sosyal psikoloji ve sosyoloji gibi birçok farklı disiplinde kabul görmektedir (Okumuş ve Öztürk, 2018, s. 17). Bu teori, Perdue, Long ve Allen (1987) ve Ap (1992) tarafından açıklanması ve turizmle ilişkilendirilmesiyle birlikte, turizm araştırmalarında kullanılmaya başlanmış ve popülerlik kazanmıştır (Nunkoo, Smith ve Ramkissoon, 2013, s. 12).

SDT, “bir etkileşim durumunda bireyler ve gruplar arasındaki kaynak alışverişini anlamakla” ilgilenen genel bir sosyolojik teoridir (Ap, 1992, s. 668). Teorinin temeli, bireylerin veya grupların karşılıklı ilişkilerini fayda ve maliyete göre değerlendirilmesi üzerine dayanmaktadır (Deccio ve Baloglu, 2002, s. 48; Long ve Kayat, 2011, s. 126). Bireylerin fayda beklentilerinde, ekonomik ödüller önemli olsa da, duygusal tatmin, manevi değerler gibi sosyal ödüllerde oldukça değerlidir (Lambe, Wittmann ve Spekman, 2001, s. 6).

SDT, şunları ileri sürmektedir (Searle, 2000, s. 139):

- Bireyler ödül beklentisi ile ilişkilere girmektedirler.
- Ödüller değerlendirilir ve gelişmeye devam eder ise, ilişkide zaman içinde devam etmektedir.
- İlişkide karşı taraf karşılık verir ve kişi diğer tarafın verdiği ödülleri adil olarak görürse, bireyler arasındaki ilişki devam etmektedir.
- İlişkide maliyetlerin faydaları aşmaması gerekmektedir.
- İstenen ödüllere ulaşma olasılığının yüksek olması gerekmektedir

Şekil 2: Sosyal Değişim Süreci Modeli

Kaynak: Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. Annals of tourism Research, 19(4), 665-690.

Ap (1992, s. 669), yerel halkın turizme yönelik algılarının anlaşılmasına yardımcı olmak için SDT'yi turizme uyarlayarak bir model geliştirmiştir.

Model dört temel bileşen ve süreçten oluşmaktadır. Modele göre süreç; (1) değişimin başlaması, (2) değişimin oluşumu, (3) değişimin değerlendirilmesi, (4) değişimin sonuçlarının olumlu değerlendirilmesiyle son bulmaktadır. Değişimin sonuçları olumsuz algılandığında ise, (2a) davranıştan vazgeçme ve (4a) değişimin yaşanmaması ile süreç sonlanmaktadır (Ap, 1992, s. 669).

Bu model, sosyal ilişkilerin paydaşlar arasında kaynak alışverişi içerdiğini, paydaşların bu sosyal ilişkiden karşılıklı olarak fayda sağlamaya çalıştığını, değişimin yerel halkın bakış açısıyla başlatılmasının temel sebebi toplumun sosyal ve ekonomik refahını iyileştirmek ve yerel halkın algılarının ve tutumlarının turizme yönelik davranışlarının belirleyicilerinin olduğunu varsaymaktadır (Ap, 1992, s. 669-670).

Yerel halkın bir kısmı turizmin faydalarından yararlanırken, bir kısmı olumsuz etkilenebilmektedir. Bu nedenle, turizmden fayda sağlayan bireyler değişimi olumlu olarak değerlendirirken, turizm kaynaklı değişimi maliyetli olarak algılayan bireylerin turizmi olumsuz olarak değerlendirmesi muhtemeldir (McGehee ve Andereck, 2004, s.

133-134). Yerel halk, turizm kaynaklı sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik değişimleri olumlu olarak algıladıklarında değişimi kabul etmekte ve turizmin gelişimini desteklemektedir. Fakat değişimi olumsuz olarak algıladıklarında değişimi kabul etmemekte ve bölgedeki turizm gelişimine destek vermemektedirler (Yoon, Gursoy ve Chen, 2001, s. 364).

SDT “araştırmacılar tarafından, turizm etkilerine karşı yerel halkın tutumlarını tanımlayan teorik bir çatı olarak belirlenmiştir” (Çetinkaya ve Dedemen, 2013, s. 26). Uzun yıllardan beri birçok araştırmacı, yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarını belirlemek için bu teoriden yararlanmıştır (Dağdeviren, 2015, s. 66). Ancak Avcıkurt (2017, s. 118-119), yerel halk-turist ilişkisinin birçok farklı etkene dayalı olarak değişiklik gösterebildiğini ve bu nedenle, teorinin her koşulda tek başına yeterli olmayacağını belirtmiştir.

2.1.6.4. Temas Hipotezi (Gruplararası Temas Hipotezi)

Gruplararası temas hipotezi, 20.yüzyılın başlarında sosyal psikoloji alanında, gruplar arası ilişkilere ve sosyal bağlamda insanlar arasındaki etkileşime olan ilginin artmasıyla birlikte (Pettigrew, vd. 2011, s. 272) ilk olarak, Amerikalı sosyal bilimciler tarafından ampirik çalışmaların yapılmasıyla literatürdeki yerini almıştır (Hodson ve Hewstone, 2012, s. 5; Paluck, Green ve Green, 2017, s. 133). Allport 1954 yılında yayınladığı “The Nature of Prejudice” kitabında “gruplar arası temas hipotezini” sunarak sosyal psikolojik araştırmaların gündemini belirlemiştir. Kitap yayımlandıktan sonra Allport’un yol gösterici niteliğindeki hipotezi kullanılarak yapılan çalışmaların sayısı artış göstermektedir (Pettigrew ve Tropp, 2011, s. 8).

Temas hipotezinin temeli, gruplar arasındaki gerilimi ve düşmanlığı azaltmanın en iyi yolunun grupların birbirleri ile temas ettirmek olduğuna dayanmaktadır (Brown, 2010, s. 244). Temas hipotezinin savunucuları, gruplararası temasın kalıp yargılar üzerindeki etkileri nedeniyle önyargılı tutumlar ve ayrımcı davranışlar üzerinde etkisi olduğunu ileri sürmektedirler (Forbes, 2004, s. 73). Allport’a (1954, s. 281) göre gruplararası temasın olumlu yanlarının ortaya çıkabilmesi için eşit statüye sahip ve ortak hedefleri olan azınlık ve çoğunluk grupların birbiriyle temas etmesi gerekmektedir. Ayrıca grupların iş birlikçi olmaları ve yerel yönetimler (yasal, kültürel ve kurumsal vb.) tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Bunlara ek olarak, Pettigrew (1998, s. 76)

temasın gruplara arkadaş olma fırsatı sunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu fırsat, kendini açmayı ve diğer dostluk geliştirme unsurlarını mümkün kılacak yakın etkileşimi sağlamaktadır. Böylece gruplararası çeşitli sosyal bağlamlarda kapsamlı ve tekrar eden temasa yol açacaktır.

Temas hipotezinde ana fikir, hakkında az bilgiye sahip olduğumuz gruplarla temasa geçtiğimizde, onlar hakkında yeni bilgiler edinmemize ve onları yakından tanımamıza olanak sağlamasıdır. Böylece ortadaki kalıp yargıların ve ön yargıların azalacağı ya da tamamen ortadan kalkacağı öne sürülmektedir. Ancak bütün temaslar olumlu bir değişimi garanti etmez (Ekşi, 2009, s. 320). Gruplararası temasın her zaman ortaya çıkan gerilimi veya ön yargıyı mutlaka azaltmadığı belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, temasın gruplararası gerilimi arttırabileceği ve ırksal ayaklanmalara yol açabileceği de vurgulanmaktadır (Amir, 1969, s. 320).

Temas hipotezi turizm bağlamında da uygulanmaktadır (Reisinger ve Turner, 2003, s. 40). Temas hipotezinin mantığına göre, yerel halkın turistlerle doğrudan teması sayesinde sadece turistlere yönelik algıları değil aynı zamanda bölgedeki turizmin etkilerine yönelik algılarının olumlu yönde etkileneceğine dayanmaktadır (Jani, 2018, s. 151). Cohen (1972, s. 177) başlangıçta, tüm turistlerin ev sahibi toplumda yabancı olduğunu ve iki tarafın karşılıklı olarak birbirlerini ne yönde etkilediğini, büyük ölçüde turistlerin seyahatleri sırasında kurdukları temasın kapsamına ve çeşitliliğine göre şekillendiğini ileri sürmüştür.

Yerel halk ve turist temasının kesin bir sonucu yoktur. Bu temasın sonucu olumlu yönde olabileceği gibi olumsuz yönde de olabilmektedir. Alan yazında turist-yerel halk temasını etkileyen dört faktörden bahsedilmektedir (Reisinger ve Turner, 2003, s. 43):

- Zamansal (zaman, turist ve yerel halkın oynadığı farklı roller)
- Mekansal (fiziksel mesafe, turist ve yerel halkın sahip olduğu statüler ve uymaları gereken farklı sosyal kurallar)
- İletişim (sahip olunan farklı diller ve sözel olmayan davranışlar)
- Kültür (farklı değerler, algı ve tutumlar)

Li ve Wang (2020), Kuzey Kore'yi ziyaret eden Çinli turistlerin turizm yoluyla gelişen tutum değişikliğini, temas hipotezi bağlamında incelemiştir. Yapılan çalışmada, ev sahibi ve Çinli turistler arasında gerçekleşen temasın süresi kısıtlı ve yüzeyseldir.

Temasın sonucunda, Kuzey Kore'ye yönelik tutumlarda hem olumlu hem de olumsuz değişimler gözlenmiştir.

2.1.7. Sakin Şehir (Cittaslow) Kavramı

Cittaslow, küreselleşmenin yarattığı homojen mekanlardan olmak istemeyen, yerel kimliğini ve özelliklerini koruyan dünya sahnesinde yerini almak isteyen şehirlerin katıldığı uluslararası bir harekettir (Baldemir, Kaya ve Şahin, 2013, s. 75). Kavram, İtalyanca ‘‘şehir’’ anlamına gelen ‘‘citta’’ ve İngilizce ‘‘yavaş’’ anlamına gelen ‘‘slow’’ kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır (Ergüven, 2011, s. 203; Ekinci, 2014, s. 180; Aydoğan, 2015, s. 33; Pajo ve Uğurlu, 2015, s. 66; Acar, 2016, s. 28). Kelimenin ‘‘citta’’ kısmı kavramında doğru yer olan İtalya’yı vurgularken ‘‘slow’’ olan İngilizce kısmı ise evrensel bir dili nitelenmesi nedeniyle tüm dünyayı vurgulamaktadır (Karakaş Özur, 2016, s. 158).

Cittaslow kuruluş tüzüğünde, kavramın başka dillere çevrilmesi yasaklanmış olup ülkemizde ise kavramın içselleştirilip yerel halk tarafından anlaşılması için ‘‘yavaş şehir’’ olarak kullanılmaya başlamıştır. Ancak ifadenin, yavaşlık ve tembellik gibi olumsuz kavramları çağrıştırabileceği endişesiyle ‘‘sakin şehir’’ kavramı kullanılmaya başlamıştır (Çerçi, 2013, s. 87; Çolak, 2018, s. 13; Karaca, 2021, s. 66). Buna ek olarak, cittaslow ağına üye şehirlerde kendilerini ‘‘sakin şehir’’ olarak nitelendirmektedir (Acar, 2016, s. 28). Ulusal alan yazın incelendiğinde, ‘‘yavaş şehir’’ veya ‘‘sakin şehir’’ olmak üzere iki farklı şekilde kullanılmaya devam ettiği görülmektedir (Pajo ve Uğurlu, 2015, s. 66; Çolak, 2018, s. 13; Akkoç, 2020, s. 49). Cittaslow kavramını ‘‘sakin şehir’’ olarak (Bahtiyar Karadeniz, 2014; İnanır, Uslu ve Çaprak, 2019; Çolak, 2019) kullanan çalışmaların olduğu gibi ‘‘yavaş şehir’’ olarak (Coşar, 2014; Çakıcı, Yenipınar ve Benli, 2014; Çoban ve Harman, 2016; Yüksel, vd., 2020) kullanan çalışmalarda bulunmaktadır. Uluslararası alan yazın incelendiğinde, cittaslow kavramının İngilizceye çevrilerek ‘‘slow city’’ olarak kullanıldığı görülmektedir (Knox, 2005; Mayer ve Knox, 2006; Pink ve Servon, 2013; Erdoğan, 2016; Farelnek ve Stanowicka, 2016).

Buradan hareketle, cittaslow kavramının başka dillere çevrilmesinin yasaklanmış olmasına rağmen Türkçe ve İngilizce gibi dillere çevrildiği görülmektedir. Bunun sebebini ise, yerel halkın cittaslow felsefesini anlayabilmeleri ve içselleştirmelerine yardımcı olmak için olduğu söylenebilir.

Yeni ortaya çıkan bir yaşam konsepti ve kentsel gelişim yaklaşımı olarak sakin şehir kavramı, disiplinler arası dikkati de üzerine çekmiştir (Shi, vd. 2019, s. 1266). Sakin şehir kavramı farklı disiplinlere konu olmasından dolayı birçok farklı açıdan tanımı yapılmaktadır. Kapsamlı bir tanım yapmak gerekirse, “bir uluslararası kentler birliği olarak küreselleşmenin her alandaki olumsuz sonuçlarının azaltılması veya çözümü için sosyal-politik bir tepki ile aktif bir şekilde gerçekleşen özgün yerel yaşam kültürünün korunarak ve keşfedilerek bütüncül bir sürdürülebilir kentsel gelişimin sağlanmasına yönelik bir model” olarak ifade edilebilir (Karaca, 2021, s. 37).

2.1.8. Sakin Şehir Hareketinin Ortaya Çıkışı

Sakin şehir hareketinin temelleri, slow food (yavaş yemek) hareketine dayanmaktadır. Bu nedenle, öncelikle slow food hareketine değinilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir. Slow food hareketi, 1986 yılında Roma'nın kalbindeki Piazza di Spagna'nın yanında McDonald's açılmasına bir tepki olarak, İtalyan gastronom olan Carlo Petrini tarafından başlatılmıştır (Mayer ve Knox, 2006, s. 326; Paksoy ve Özdemir, 2014, s. 1510). Uluslararası bir ağ olan yavaş yemek hareketi, yöresel ve geleneksel gıdaların ortadan kaybolmasına karşın, kişilerin tükettikleri gıdaların geldiği yeri, tadı ve bu gıda seçimlerinin dünyada ki geriye kalan bütün insanları ne yönde etkilediği hususunda farkındalık yaratarak bireyleri bilinçlendirmek için kurulmuştur (Paksoy ve Özdemir, 2014, s. 1510).

Slowfood'da ki “yavaş” kelimesi bir hız oranını temsil etmemektedir. Gıdanın üretimini, yemeklerin yapılışını ve yiyeceklerden alınan lezzete vurgu yapmaktadır. Tüm bu temalar, fastfood akımı ile yok olma tehdidi altındadır. Slowfood ise, yüksek kaliteli yerel yemekler, gıdaların yerel toprakla bağlantısı, yer duygusunu temsil eden geleneksel tarifler ve bir öğünün paylaşılmasıyla gerçekleşen ilişkiler ile eş anlamlı hale gelmiştir (Radstrom, 2011, s. 92). Bu hareketin benimsenmesi ve kabul görmesiyle birlikte birçok yavaş hareketi ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir tanesi ise, şehirlerin hızla küreselleşmenin ve modernleşmenin etkisi altında kalmasıyla özgürlüklerini yitirerek tek tipleşmeye başlamasıyla, kendini koruma altına alma çabası sonucunda ortaya çıkan “cittaslow” hareketidir (Ünal ve Zavalı, 2016, s. 895). Her iki harekette aynı coğrafi ve kültürel kökleri paylaşırken, amaçları farklı ancak karmaşıktır. Geniş anlamda

baktığımızda, her iki harekette yerellik, geleneksel kültürler, yavaş düşünme keyif alma ve şenlikten yanadır (Mayer ve Knox, 2009, s. 25).

Slow Food'un kurucusu ve başkanı olan Carlo Petrini, yavaşlık felsefesini destekleyecek şehirler ağı fikrini ilk olarak 1997'de Orvieto'da düzenlenen Slowfood Dünya Kongresinde ortaya atmıştır (Miele, 2008, s. 136). Sakin şehir hareketi, ekim 1999'da İtalya'nın Toscana Bölgesi'ndeki Greve in Chianti belediye başkanı Paolo Saturnini'nin öncülüğünde diğer üç belediyenin (Orvieto, Bra ve Positano) belediye başkanlarının katılımıyla ortaya çıkmıştır. Orvieto'da düzenlenen kuruluş toplantısında, çevre kirliliğini minimum düzeye indirmek, gelenek ve göreneklerin korunması, yerel el sanatlarını korunması, ürünlerin ve yerel mutfağın geliştirilmesi ve korunması gibi bir dizi ilke üzerinde durulmuştur (Knox, 2005, s. 6). Bu ilkeler, İtalya'da birçok belediye başkanı tarafından desteklenmiş ve misyon olarak kabul edilmiştir (Ekinci, 2014, s. 180).

Şehirlerin hızla modernleşmeye başlamasıyla beraber bir takım olumsuzlukların meydana gelmesini sağlayan yeni şehir olgusu, bölgedeki bireylerin yaşam standartlarının ve kalitelerinin azalmasıyla birlikte küreselleşme sürecinin büyük problemlerinden birisi olmuştur. Şehirdeki yaşamlarını sürdüren bireyler ise, düşen kentsel yaşam kalitelerinin iyileşmesi yönünde beklenti içerisine girmektedir (Aydoğan, 2015, s. 23). Sakin şehir hareketi ise, bireylerin bu beklentilerini karşılayabilmek ve kentlerin iyileştirilebilmesi için yaşamın ekonomik, enerji, çevre ve sosyal boyutlarını önemseyen sürdürülebilir bir yaşam için alternatif bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır (Salami, 2015, s. 14). Kentsel kalkınmaya yönelik bir yaklaşım sunmaktadır. Kentlerin kendine özgü özelliklerini sürdürülebilir bir şekilde korumak ve geliştirmek, geçim kaynaklarını güvence altına almak, gelenek ve kültürleri korumak, bir şehrin yaşayabilirliğini (Brown ve Jeong, 2018, s. 614) ve yerel halkın yaşam kalitesini arttırmak için bir araç olarak görülmektedir (Mayer ve Knox, 2006, s. 322; Heitmann, Robinson ve Povey, 2011, s. 118; Radstrom, 2011, s. 100).

Sakin Şehirler Birliği, kentlerin kültürlerini küreselleşme tehdidinden korumak ve özgünlüklerini, yerelliklerini yitirmemeleri için bir dizi kriterler geliştiren stratejik bir harekettir (Özbaş, 2019, s. 13). Hareket, İtalya'da başlamış olmasına rağmen, tüm dünya tarafından zamanla benimsenerek hızla yayılmış ve uluslararası önemli bir hareket haline gelmiştir (Vatansever Deviren ve Yıldız, 2015, s. 358; Tunçer ve Olgun, 2017, s. 49). Sürdürülebilir şehirlere ve kentsel yenilenmeye artan ilgi göz önüne

alındığında, yavaş yaşam kavramının kentsel bağlamda önemli bir noktaya geleceğine ve sakin şehir birliği tarafından yerel yönetimler için geliştirdiği modelin şehirdeki günlük yaşamı iyileştirmenin etkili bir yol olduğuna inanılmaktadır (Parking ve Craig, 2016, s. 32). 2022 yılının verilerine bakıldığında, sakin şehir ağına katılan 33 ülke ve 287 üye kent bulunmaktadır. Türkiye’de ise sakin şehir ağına üye 21 kent bulunmaktadır (http-2).

Sakin şehir ağına üye olmak isteyen kentlerin nüfusunun 50.000 altında olması ve sakin şehir felsefesine uyumlu olmaları gerekmektedir. Bunun yanı sıra, aday kentlerin uyması gereken bir takım kriterler vardır. Bu kriterler 7 makro başlık altında toplanmıştır. Bunlar (http-3);

- Çevre politikaları,
- Altyapı politikaları,
- Kentsel yaşam kalitesi politikaları,
- Tarımsal, turistik, esnaf ve sanatkârlara dair politikalar,
- Misafirperverlik, farkındalık ve eğitim için planlar,
- Sosyal uyum,
- Ortaklıklar,

Sakin şehir sertifikasına sahip olmak isteyen kentlerin her şeyden önce, belediye başkanları tarafından hareketin ilkelerine güçlü bir bağlılığı gerektirmektedir. Uzun vadede başarıyı yakalamak ise, sakin şehir kriterlerini desteklemek için yerel yönetimlerin, yerel işletmelerin ve bölge sakinlerinin ittifakını içererek yeni bir siyasi dinamiği geliştirmeye bağlı olacaktır (Knox, 2005, s. 7).

2.1.9. Sakin Şehir Felsefesi: Yavaşlık

Yavaş felsefesi, hayatın hemen hemen her alanına nüfuz etmiştir. Yavaş işletmecilik, yavaş seyahat, yavaş trafik, yavaş turizm, yavaş yemek ve yavaş şehir gibi hareketler örnek olarak verilebilir (Ünal ve Zavalı, 2016; Tranter ve Tolley, 2020). Sakin şehir hareketinin ana akım felsefesi ise yavaşlık olup, hız karşıtlığı olarak ortaya çıkmıştır (Keskin, 2020, s. 23). Karşıtlıkla kastedilen taban tabana değildir. Aksine hızlı ve yavaş, yaşam niceliği ve yaşam kalitesi, kırsal alan ve şehir, yerel ve küresel, analog ve dijital arasında uyumlu bir yaşam ritmi bulmaktır. Hareket “la dolce vita (tatlı

hayat)’’ ile dinamik bilgi toplumu arasındaki dengeyi bulmanın reçetesidir (Sohn, Jang ve Jung, 2015, s. 24).

Sakin şehir felsefesinde ima edilen ‘‘yavaşlık’’ kavramı Şu Şekilde açıklanabilir: Özgünlük yavaş, standardizasyon hızlıdır. Bireysellik yavaş, bayilikler hızlıdır. Sessizlik yavaş, gürültü hızlıdır. Ağaçlar yavaş, beton hızlıdır. Bisiklet yolları yavaş, otoparklar hızlıdır (Mayer ve Knox, 2009, s. 25).

Carl Honore, ‘‘Yavaşlığa Övgü’’ kitabında hız ve yavaş kavramlarının değişim oranını tanımlamaktan daha fazlasını yaptığını ileri sürmüştür. Hızı; meşgul, kontrolcü, agresif, aceleci, analitik, stresli, yüzeysel, sabırsız, aktif ve nitelikten daha çok niceliğe önem veren olarak tanımlamıştır. Yavaşı ise sakin, dikkatli, anlayışlı, durgun, sezgisel, telaşsız, sabırlı, derinlemesine düşünen ve nicelikten çok niteliğe önem veren olarak tanımlamıştır. Yavaşlık insanlarla, işle, yemekle, her Őeyle gerçek ve anlamlı bağlantı kurmakla ilgilidir (Andrew, 2006, s. 9). Hayattan keyif alınabilecek bir hızda yaşanması gerektiğini ileri sürmektedir. Sakin şehir felsefesi ise, Eski Romalılara ait ‘‘festina lente (yavaşça acele et)’’ sözüyle örtüşmektedir (Çiçek, 2017, s. 63).

Sakin şehir felsefesi ‘‘iyi yaşamak’’ ve ‘‘yavaş yaşamak’’ kavramlarını da içinde barındırmaktadır. Bu kavramlar Şu Şekilde açıklanabilir (Kılıçaslan ve Malkoç True, 2016, s. 383);

- İyi yaşam, yerel halkın şehirlerinde kolay ve keyifli bir Şekilde yaşamalarını sağlayan çözüm ve hizmetlerin tadını çıkarma fırsatına sahip olmak demektir.
- Yavaş yaşam, geçmiş yaşamın bilgi birikimini en iyi Şekilde günümüze aktararak, bugünün ve geleceğin en iyi olanakları sayesinde bundan zevk almak demektir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan dünyada hızla artan şehirleşmeyle birlikte insanlar yavaşlamak, daha az stres olmak ve daha mutlu hayatlar yaşamak için ‘‘yavaş yaşama’’ yönelmektedir (Walker ve Lee, 2019, s. 116-117).

Şehirler, toplulukta yaşanmasına izin verilen insanlar için kültürel, sosyal ve idari yapıları içeren sosyal mekanlardır. Ayrıca sürekli gelişen ve dönüşen organizmalardır. Günümüz şehirleri, küreselleşme ve kapitalist sistem sürecinin egemen olduğu hız ve para ekonomisine dayanarak gelişmektedir (Adıgüzel Özbek ve Erikçi, 2014, s. 2). ‘‘ Küreselleşmenin etkisiyle şehirler hızlı çalışılan, hızlı yaşanan ve üretmekten çok tüketen, kendi kendine yetmeyen yaşam alanlarını haline gelmiştir.

Kentler, kuruluş amaçları olan insanların bir arada güven içinde yaşadıkları yerler olmaktan çıkmış, insanların daha hızlı hareket etmeleri ve daha hızlı çalışmalarını için tasarlanan mekanlara dönüşmüştür. İnsanların birbirlerinin sıcaklığına sığındıkları, sosyalleştikleri, el emeklerini birbirlerine sundukları sosyal korunaklar olmaktan gittikçe uzaklaşan kentler, insanların tüketim için yaşadıkları sahneler halini almıştır'' (http-4).

Şehirlerde büyümeye ve gelişmeye verilen önem arttıkça üretim ve tüketimi de arttırmak için her türlü imkan sağlanırken çevresel yıkıma da yol açılmaktadır. Çevresel yıkım, şehirleri ve insanları yozlaştırmak demektir. Nüfus artıyor, enerji kaynakları tükeniyor, hava, su ve toprak kirleniyor, içme suyuna, sağlıklı gıdaya ulaşmakta git gide zorlaşmaktadır. Kentsel sorunlarla birlikte doğal çevresini kaybeden kentler, küreselleşme sürecinde kültürel ve toplumsal değerlerini de kaybetmektedirler (Adıgüzel Özbek ve Erikçi, 2014, s. 2).

Sakin şehir hareketi kalkınmayı kökleşmiş, sürdürülebilir, eşitlikçi ve otantik olarak nitelendirilen bir "alternatif felsefe" olarak, "küreselleşmeye karşı seferberlik" biçimi ortaya koymaktadır. Yer kültürünü, yeniden keşfederek ve kendi kimliklerini, köklerini ve değerlerini koruyarak sürekli ekonomik büyümeye ve tüketim kültürüne sahip çıkmaktadır (Semmens ve Freeman, 2012, s. 357).

Sakin şehir felsefesi, kendisi ve çevresi ile uyum içinde olmaya istekli şehirler, geleneksel değerleriyle bütünleşen, doğaya ve tarihine saygılı olan, güçlü bir alt yapıya, kurumsal bağlantılara ve üst düzey işbirliğine, rekabet gücüne, çevresel sürdürülebilirliğe ve modernliğin yanı sıra eşsiz bir şehir yapısına sahip olmaya dayanmaktadır (Ekinci, 2014, s. 181). Küreselleşme ve popüler kültürün neden olduğu geleneksel miras ve kimliğin kaybına karşıdır (Kılıçaslan ve Malkoç True, 2016, s. 382). Ayrıca, şehirlerin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeye ve bu doğrultuda bir strateji geliştirmeye teşvik etmektedir (Kürüm Varolüneş ve Canan, 2018, s. 416).

Sakin şehir hareketi, sakinlerine verimli ulaşım, iletişim ve yüksek yaşam kalitesi sağlamak için modern teknoloji ile modern şehirlerdeki geleneksel yaşam tarzlarını birleştirerek şehirlerin gelişimini savunur (Shi, vd., 2019, s. 1266). Buradan anlaşılacağı üzere sakin şehir hareketi iş dünyasında da yeniliğe ve teknolojiye karşı değildir. Kuralcı yavaşlığın tehlikelerinin farkında olan sakin şehir hareketi, çiftçi pazarları, festivaller ve cezbedici kamusal alanlar yaratarak felsefesi ile uyumlu bir şekilde canlılığı yakalamaya

çalışmaktadır. Teknolojiyi hava, gürültü ve ışık kirliliği kontrol sistemleri gibi birçok alanda kullanarak faydalanmaktadır. Ekolojik olarak duyarlı, bölgesel olarak otantik ve gastronomi odaklı turizm yoluyla ticareti teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Knox, 2005, s. 7).

2.1.10. Sakin Şehir Olmanın Yöreye Etkileri

Sakin şehir ağına dahil olan şehirlerin her biri farklı ve bireysel hedefler peşinde koşsa da kendilerine özgü karakterlerini ve şehrin topluluğunu koruma gerekliliği ile birleşiyorlar. Üye şehirler için, ağın logosu olan turuncu salyangoz görselini kendi tanımlarına ekleme olasılığı, logoyu hareketin hedefleriyle tutarlı kamu ve özel faaliyet ve girişimleri için kullanılabilir hale getirme, hareketin bir parçası olarak düzenlenen faaliyetlere katılma, sakin şehir olan kentlerde bilgi edinme, deneyim alışverişi ve iyi uygulamaların teşvik edilmesi gibi imkanlar sağlanmaktadır (Farelnik ve Stanowicka, 2016, s. 364).

Sakin şehir hareketinin, sahip olduğu felsefe doğrultusunda üye olacak şehirler için bir takım kriterler geliştirmiştir. Bu kriterler doğrultusunda özgün ve gelişmiş şehirler, yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması, küreselleşmenin etkisinden sıyrılarak özgün mimariye, geleneklere ve kültürel değerlere sahip olmak, gelecek nesillere bu özgünlükleri aktarmak, sürdürülebilir yerel kalkınmaya sahip şehirler ortaya çıkarmak gibi iyileştirici amaçları bulunmaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi bir şehrin sakin şehir ağına üye olmasının yadsınamaz düzeyde olumlu katkıları vardır.

Bu olumlu etkileri maddeler halinde aşağıdaki gibi açıklanabilir (Olgun, 2016, s. 24);

- Modern ve geleneksel yaşam arasında bir uyum yakalayarak kaliteli bir yaşam için fırsat yaratmaktadır.
- Kentin kaynaklarını kullanarak organik tarıma teşvik etmekte ve sağlıklı bir yaşam için sağlıklı ürünlerin kullanımını sağlamaktadır.
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmekte böylece çevre dostu şehirler inşa edilmesini sağlamaktadır.
- Küreselleşmenin etkisiyle aynışmaya başlayan şehirlerin “yerel kimliklerini” koruyarak, şehrin pazarlama politikalarını güçlendirerek ve karlılığını artırılması sağlanmaktadır.

Bunlara ek olarak (Koç ve Baz, 2020, s. 64);

- Bölgenin tanıtımının yapılması sağlar,
- Turizmin 12 aya yayılmasını sağlar,
- Bölgeye yerli ve yabancı turistlerin gelmesini sağlar,
- Bölgenin reklamının yapılmasıyla dizi film çekimlerinin artış göstermesi. Bu yolla bölge halkının kazanç sağlaması,
- Bölgenin canlandırılması için etkinliklerin artış göstermesi,
- Alt yapı çalışmalarının artış göstermesi ve çevre düzenlemelerinin yapılmasını sağlar,
- Bölgeye dışardan girişimcilerin gelmesi ve istihdam alanlarının artırılması,
- Bölgeye gelen insanların artmasıyla birlikte, halkın daha çok para kazanmasını sağlar,
- Yat limanı ve benzeri işletmelerin açılmasına teşvik edilmesi sonucu istihdamın artmasını sağlar,
- Yerel halkın üretime yönlendirilmesi sonucu sağlanan gelirin artış göstermesiyle yaşam kalitesinde de artışı sağlamaktadır,
- Bölgedeki, arkeolojik kazıların yapılmasının sağlanması,
- Kadınlara iş imkanı sağlanması,
- Yerel halka çevre temizliği bilincinin aşılmasını sağlar,
- El emeği ile yapılan ürünlerin değer kazanması,
- Sahiller için mavi bayrak sertifikasının alınmasını sağlaması,
- Yerel halkın daha hoşgörülü olmasını sağlar,
- Yerel halkın ürettikleri ürünleri yöresel pazarlar aracılığıyla satılmasını sağlamaktadır.

Sakin şehir olmanın beraberinde getirdiği bir takım problemlerde ortaya çıkmaktadır. Bunlar (Ergüven, 2011, s. 208);

- Yerel halk bölgede yapılan çalışmaları yanlış anlayabilir,
- Üye kentler, dışarıdan yavaş olarak algılanabilir,
- Üye kentler, diğer kent sakinleri tarafından elit olarak algılanabilir,
- Sakin şehir üyesi olduktan sonra talebin karşılanamaması, kontrol edilememesi ve yönlendirilememesi vb.

Sakin şehir hareketine üye olduktan sonra, sürdürülebilirlik açısından denetim mekanizması oluşturulmalıdır. Bu süreç etkili yönetilemediği zaman olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bunlar (Koç ve Baz, 2020, s. 63);

- Şehre talep artmakta ve dışarıdan göç almaya başlamaktadır,
- Yaşam pahalılığının ortaya çıkması,
- Geçmişte kazanılan kültürel deneyimlerin günümüze aktarılamaması,
- Trafik yoğunluğu, ses kirliliği, hava kirliliği gibi rahatsızlıkların ortaya çıkması,
- Yeni yapıların artması ve betonlaşma sürecine girilmesi,
- Yerel halkın sosyal faaliyetler için alanlarının azalması,
- Bölgenin taşıma kapasitesini aşması,
- Gününbirlik turist sayılarında rahatsız edici bir artışın gözlenmesi,
- Tabelaalarda yabancı dil kullanımının artması,
- Ev ve arsa fiyatlarında artış.

2.1.11. Şavşat Hakkında Genel Bilgiler

Bu bölümde Şavşat'ın tarihine, coğrafi yapısı ve iklimine, ekonomik yapısına yönelik bilgilere yer verilmiştir.

2.1.11.1. Şavşat'ın Tarihçesi

Şavşat'ın adıyla ilgili kökeni bakımından değişik görüşler vardır. İlçenin adına Eski Yunan ve Bizans kaynaklarında rastlanmamakla birlikte, Gürcü kroniklerinde “Şavşeti” olarak adlandırılan bölge Bagrat hanedanı döneminde ortaya çıkmış ve önem kazanmıştır. “Şavşat, eski yazılışlarda *şava-şat*, Kafkas Kumuk Balkan Türklerinde *şava*: memleket, vatan ve aynı dilde *şat*: şen, abaza soyu anlamına geldiği, Gürcüce *savi*: siyah, Arapça *şat*: büyük ırmak, *Şavişat*: kara dere” manalarına gelmektedir (Kutlu ve Taşkın, 2021, s. 30). Şavşat ilçesinin adı Gürcüce’de “kara orman” anlamına gelmektedir (Acar, 2018, s. 134).

Şavşat'ın tarihi eski çağlara dayanmaktadır. Eski çağlara kadar uzanan tarihe dair veriler uzmanlarca M.Ö. 2000’li yıllara özgü Tunç çağı ile ilişkilendirilen “bronz baltalara” atfedilmektedir (Şahin, 2019, s. 32). İlçe sahip olduğu mevkinden dolayı geçmişten günümüze kadar birçok kavim ve medeniyetin egemenliği altına girmesi sebebiyle savaş ve işgallerden büyük oranda etkilenmiştir (Orhan, 2014, s. 146).

Bölgeye ait en eski veriler 1930 yılında Meşeli köyünde ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte bakır baltalar bölgede ilk Hurrililerin yaşadığını göstermektedir. Sonrasında sırasıyla eski çağda bölgede Urartuların, Kulkların, Kimerlerin, Sakaların ve Oğuz Partlarının yaşadığı bilinmektedir. Orta çağa bakıldığında ise, bölgede Sasanilerin, Romalıların, Apkazların (Gürcü), Selçukluların, Moğol ve İlhanlıların, Çıldır Atabeklerinin ve Cakelillerin yaşadığı ifade edilmektedir (Polat, 2000).

Yakın çağda Şavşat tarihine bakıldığında, Yavuz Sultan Selim'in Trabzon Valisi olarak görev yaptığı dönemde Rize ili Osmanlı topraklarına katılmıştır. Batum'un yakınında bulunan Gönye kasabası da aynı dönemde kendi isteğiyle teslim olmuştur. Sultan Selim Trabzon'a geri dönünce Artvin Beyleri de korunma talep etmişler ve bunun üzerine düzenlenen ikinci seferle birlikte Artvin, Ardanuç, Şavşat ve Borçka çevresi Osmanlı himayesine geçmiş olup beylerine de yarı beylik verilmiştir. Sultan Selim Trabzon'dan ayrılınca Şavşat, Ardanuç, Oltu, Tortum ve Artvin tekrardan Osmanlı himayesinden ayrılmış ve ilhak edilen bölge (Gürcistan Vilayeti) tarafından alınarak Artvin, Şavşat ve Ardanuç sancak haline gelmiştir (http-5).

Birinci Dünya savaşına Osmanlı Devletinin katılmasıyla 1914'de Çarlık Rusya sınırlarımızı geçerek işgale başlamış ve Osmanlı-Rusya arasında gerçekleşen savaşlarla tekrardan Osmanlı Himayesine geçmiştir (Polat, 2000, s. 14). Ancak, Ermeni düşmanlığı devam eden bir tehlike olmasıyla, yolları kesilmeye başlanan Ardanuç, Artvin halkının ve Şavşat halkının az bir kısmı Anadolu'nun iç kısımlarına doğru göçmeye mecbur bırakılmıştır. "Gürcülerle imzalanan anlaşmadan hemen sonra kuvvetleri ile birlikte Kars'da bekleyen Doğu Cephesi Komutanı Kazım Karabekir Paşa'ya talimat verildi. 22 Şubat 1921 tarihinde Kars'dan hareket eden ordumuz 23 Şubat günü Ardahan'a geldi, aynı kuvvetler daha sonra Sahara dağına aşarak Şavşat, Ardanuç ve Artvin ile Borçka'yı geri alarak bir daha müdahale edilmeyecek şekilde Anavatana dahil etti" (http-6).

2.1.11.2. Şavşat'ın Coğrafi Yapısı ve İklimi

Şavşat, Artvin iline bağlı bir ilçedir. Artvin'e 70 km, Ardahan'a 46 km mesafe uzaklıktadır (Orhan, 2014, s. 243). Şavşat'ın yüz ölçümü 1316 km² olup yüz ölçümü bakımından Yusufeli'nden sonra Artvin'in en büyük ikinci ilçesidir (http-51). Şavşat ilçesine bağlı 3 mahalle ve 64 köy bulunmaktadır (Subaşı, 2022, s. 22; http-7).

İlçe, dağlık ve engebeli bir arazi üzerine kurulmuş olup dört bir etrafı yüksek dağlar ile kaplıdır (Turan, 2012, s. 4). Şekil 3’de Şavşat’ın siyasi haritadaki konumunu incelediğimizde ise Ardahan il merkezi, Hanak ve Posof ilçesi, Artvin il merkezi ve Ardanoç ilçesi ve Gürcistan ile sınır olduğu görülmektedir. Ayrıca, Tırnakçı (2017, s. 59) Şavşat’ın Karadeniz, Doğu Anadolu ve Gürcistan’a sınır olmasıyla üç farklı kültüre sahip bölge ile çevrili olmasına rağmen kendine özgü geleneksel yerleşim yerleriyle beraber özgün doğal, tarihi ve kültürel niceliklere sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Şekil 3: Şavşat İlçesinin Siyasi Haritada ki Konumu

Kaynak: [http-8: https://atlas.harita.gov.tr/#7.52/41.489/41.946](http://atlas.harita.gov.tr/#7.52/41.489/41.946) (Erişim Tarihi: 16.04.2023)

İlçenin engebeli bir arazi üzerinde konumlanması, denizden uzak olması ve iki tarafının dağlık olması nedeniyle bölgede Karadeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş iklimi hakimiyet sürmektedir (http-7). Bahar aylarında çokça yağış alan ilçede, yazları sıcak ve kurak geçmektedir. Kış ayları ise ilçede oldukça soğuk geçmekte ve kar yağışı almaktadır (Ural, 1998, s. 3; Subaşı, 2022, s. 22).

Bitki örtüsü açısından oldukça zengin olan bir ilçedir. Bunun en önemli nedenlerinden bir tanesi ilçenin sahip olduğu iklimdir (Turan, 2012, s. 5). Bölgede ki ormanlar zengin iğne yapraklı ağaçlara sahipken alçak rakımlı yerlerde ise yapraklı ağaçlarda görülmektedir (http-7). İlçe içerisinde ciddi oranda endemik bitki türlerini de barındırmaktadır (Şahin, 2019, s. 31).

Akarsu bakımından da oldukça zengin olan ilçe içerisinde çok sayıda buzul gölü barındırmaktadır. Bölgede bulunan göller küçük ölçeklidir. Ancak Karagöl dağlarının içerisinde bulunan ve adını oradan alan Karagöl bölgenin en büyük gölü olma özelliği taşımaktadır (Turan, 2012, s. 5).

2.1.11.3. Şavşat'ın Ekonomik Durumu

Şavşat engebeli bir araziye sahip olması nedeniyle ilçede, tarımsal arazilerin kısıtlı olması, sanayinin bölgede gelişmemesi ve diğer sektörlerin de gelişmemesi sonucu olarak istihdam imkanları oldukça kısıtlıdır. Coğrafi konumu nedeniyle sanayi ve ulaşım ağının yetersiz olması ekonomik faaliyetlerin gelişimini sınırlandırır da bölgenin temel ekonomik faaliyetlerinin tarım, hayvancılık ve turizmden olduğu ifade edilebilir. (Öztürk, İpek ve Kayacan, 2023, s. 190; http-9).

İlçenin sahip olduğu imkanlar açısından hayvancılık önemli bir yer kaplamaktadır. Hayvancılık için elverişli olan ilçede İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından 2021 yılında hazırlanan faaliyet raporuna göre, 14.052 sığır, 5.177 buzağı dana ve 132 manda olmak üzere toplamda 19.361 büyük baş bulunmaktadır. Küçük baş hayvanlara baktığımızda ise, 43.742 koyun, 472 keçi olmak üzere toplamda 43.742 küçük baş hayvan bulunmaktadır (http-10). İlçede hayvancılığın geliştirilebilmesi için kamusal destek ve yönlendirilmeler yapılmaktadır (http-11). Ayrıca sadece büyük ölçekli hayvancılıkla uğraşan işletmeler değil aynı zamanda yerel halk da elde ettiği ürünleri pazarda satmakta ve ekonomik olarak kazanç elde edebilmektedir.

İlçenin sahip olduğu bir diğer ekonomik kol ise tarımdır. Ancak ilçede ki tarımsal üretimin önemli bir kısmı aile tipi işletme şeklindedir (Özdede ve Hazar, 2020, s. 241). İlçede kullanılan tarımsal arazi 23.853 dekar olup 22.228 dekarı ekim için kullanılmıştır. Kayıtlı çiftçi sayısı ise 1.011'dir (http-10). Şavşat'da polikültür tarım şeklinde mısır, fasulye, domates, salatalık (Şahin, 2019, s. 32), patates, armut, elma, ayva, erik, kızılcık ve ceviz gibi ürünler yetiştirilmektedir (http-11). Cittaslow ağına üye olduktan sonra ilçede yerel üretimi desteklemek için pazar açılmıştır. Yerel halk bu sayede tarımsal ürünlerini pazar aracılığıyla satma imkanı bulmuştur.

İlçenin sahip olduğu coğrafi zenginlik ve imkanlar arıcılık bakımından da büyük önem kazanmaktadır. Arıcılığın bir bölgede gelişebilmesi için gerekli kriterlerini karşılamaktadır. (Yılmaz, Sesli ve Uzun, 2021, s. 112). Arıcılık için tüm koşulları sağlayan ilçede temiz su kaynaklarının fazla olması ve tarım ilacının kullanımının çok düşük seviyede olması nedeniyle tarımsal üretiminin organik olmasına olanak sağlamaktadır. Böylece arıcılığın bölgede gelişebilmesi için ciddi bir avantaj sağlamıştır (Orhan ve Doğanay, 2017, s. 525). İlçede 6.215 aktif arı kolonisi ve 3.054 pasif arı kolonisi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra 111 adet arıcılık üzerine işletme vardır. (http-

10). İlçede bal üretimi büyük bir önem kazanmakla beraber “Şavşat’ın Sarıçayır yaylasında üretilen bal 2012 yılında düzenlenen 16. Uluslararası Tarım Fuarı’nda, “Sarıçayır Sönmüş Karakovan Balı” adıyla dünyanın en iyi balı seçilmiştir” (Yılmaz, Sesli ve Uzun, 2021, s. 112). İlçenin ekonomisinde de büyük rol oynamaktadır.

Şavşat sahip olduğu coğrafi şartlar nedeniyle ekonomik gelişimini sınırlamış ve negatif yönde etkilemiş olsa da, bu sayede el değmemiş doğasıyla eşsiz bir turizm potansiyeli taşımaktadır (Şahin, 2019, s. 33). Birçok görüşe göre ilçenin sahip olduğu doğal güzellikleri ve kaynakları ile bölgede kırsal turizmin gelişimi desteklenmeli ve ekonominin gelişmesi açısından da bölgeye kazandırılmalıdır (Orhan, 2014: Şahin, 2019; Akyol, 2020).

2.1.12. Şavşat’da Turizm

Şavşat ilçesi, sahip olduğu doğa, coğrafi konumu ve iklimi nedeniyle birçok alanda gelişimini kısıtlamasına neden olurken turizm açısından ise, birçok fırsat sunmaktadır. İlçenin el değmemiş doğası birçok alternatif turizm potansiyelini beraberinde getirmektedir. Fakat gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeyde bilinirliğinin az olması, coğrafi koşulların ve ulaşımın zor olması nedeniyle çok tercih edilen bir destinasyon olmamıştır. Aynı zamanda bölgenin yeterli tanıtımının yapılmaması ve turizm için yeterli alt yapıya sahip olmaması nedeniyle bölgeye gelen turist sayısı oldukça azdır.

Kültür ve Turizm Bakanlığından alınan verilere göre, Şavşat’da işletme belgeli tesis sayısı 8 olup, 179 oda ve 359 yataktan oluşmaktadır. Basit konaklama belgeli tesis sayısı ise 24 olup, 359 oda ve 718 yataktan oluşmaktadır (http-12).

Çizelge 5’de de ilçede ki belediye belgeli tesislerin doluluk oranına baktığımızda özellikle 2014 ve 2015 yılındaki düşüşten sonra ilçenin sakin şehir ağına üye olmasıyla beraber az bir miktarda da olsa tesislerde ki doluluk oranı artış göstermektedir.

Çizelge 5. Şavşat İlçesi Belediye Belgeli Tesis Konaklama İstatistikleri

	TESİSE GİRİŞ SAYISI			GECELEME			DOLULUK ORANI (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2010	950	14.791	15.741	3.103	16.531	19.634	3,36	17,90	21,26
2011	850	16.874	17.724	1.912	19.278	21.190	1,99	20,02	22,01
2012	1.112	22.078	23.190	2.002	23.444	25.446	2,07	24,29	26,36
2013	1.255	23.454	24.709	3.272	26.802	30.074	3,16	25,85	29,01
2014	1.110	14.227	15.337	1.182	16.033	17.215	1,14	15,46	16,60
2015	1.109	14.312	15.421	1.114	15.319	16.433	1,07	14,78	15,85
2016	5.505	15.423	19.928	5.008	17.815	22.823	4,82	17,15	21,97
2017	174	1520	1.694	286	2.775	3.061	1,99	19,35	21,35
2018	1.037	5.093	6.130	2.401	10.498	12.899	5,09	22,27	27,37
2019	1.001	10.133	11.134	2.169	21.005	23.174	2,69	26,04	24,40
2020	206	9.239	9.445	650	20.754	21.404	0,70	22,28	22,98
2021	96	11.926	12.022	290	26.470	26.760	0,30	27,76	28,07
2022	440	9.664	10.084	1.014	20.095	21.209	1,35	26,86	28,21

Kaynak: **http-12:** <https://yig9m.ktb.gov.tr/TR-201120/konaklama-istatistikleri.html> (Erişim Tarihi: 24.04.2023)

Çizelge 6. Şavşat İlçesi İşletme Belgeli Tesis Konaklama İstatistiği

	TESİSE GİRİŞ SAYISI			GECELEME			DOLULUK ORANI (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2016	112	466	578	395	1.0513	1.908	3,59	13,73	17,32
2017	297	4.596	4.893	499	6.901	7.400	1,93	26,62	28,55
2018	918	3.215	4.133	1.772	4.948	6.720	6,84	19,09	25,93
2019	326	4.076	4.402	557	6.429	6.986	2,15	24,80	26,95
2020	63	6.015	6.078	128	7.267	7.395	0,32	18,19	18,51
2021	87	7.423	7.510	179	14.839	15.018	0,33	27,48	27,81
2022	344	8.849	9.193	717	17.783	18.500	1,20	29,85	31,05

2.1.12.1 Şavşat'da Turistik Çekicilikler

Bu bölümde Şavşat ilçesinde yer alan turistik çekicilikler incelenmiştir. Turistik çekicilikler doğal ve beşeri olarak iki gruba ayrılmıştır. Ayrıca, incelenen turistik değerler fotoğraflar ile desteklenmiştir.

2.1.12.1.1 Şavşat'da Doğal Çekicilikler

Şavşat eşsiz doğası ile ziyaretçilere cennetymiş hissi sunmaktadır. Bölge içerisinde birçok turistik değeri barındırmaktadır. İlçe doğasıyla özellikle eko turizme yönelik birçok faaliyeti gerçekleştirebilmek için kaynak olma niteliği taşımaktadır. Bunun yanı sıra ülkenin de biyoçeşitliliği açısından da önemli bir yer tutmaktadır (Surat, 2019, s. 1246). Bu bölümde ilçede var olan doğal turistik çekicilikleri inceleyeceğiz.

Karagöl-Sahara Milli Parkı: Şavşat ilçesinde yer alan milli park Karagöl ve Sahara olarak iki bölümden oluşmaktadır. Karagöl ilçe merkezine 19 km uzaklıkta Sahara ise 8 km uzaklıkta yer almaktadır (Cengiz ve Çelem, 2005, s. 114). Milli park ünvanını 1994 yılında alarak koruma altına alınmıştır (http-13).

Şekil 5. Sahara'dan Bir Görüntü

Şekil 6. Karagöl'den Bir Görüntü

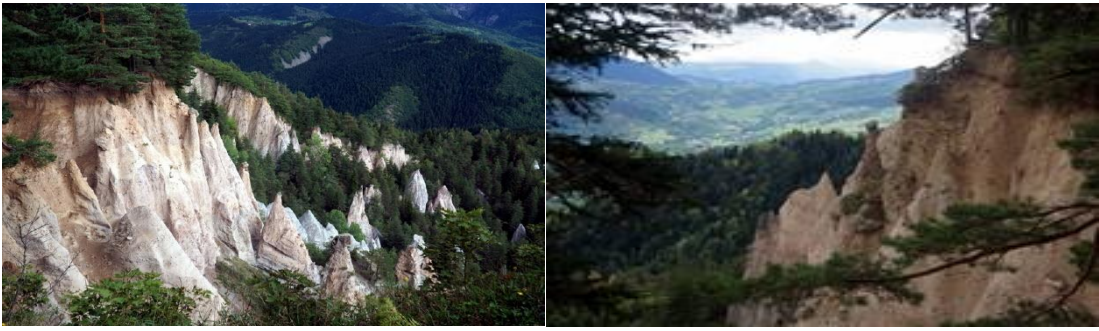
Kaynak: **http-13:** <http://www.artvin.org.tr/savsat-sahara-yaylasi-bu-yazda-ilgi-gormeye-devam-etti/> (Erişi Tarihi: 25.04.2023)

http-14: <https://bolge12.tarimorman.gov.tr/Menu/24/Milli-Parklar> (Erişim Tarihi: 25.04.2023)

Karagöl-Sahara Milli parkının çevresi ladin ve göknarlardan oluşmaktadır. Tahribata uğramayan eşsiz ekosistemiyle ve doğasıyla milli park, “doğa inceleme, kamp yapma, bitki ve hayvan hayatı inceleme, yürüyüş, foto safari, kültür turizmi” gibi etkinlikleri gerçekleştirmek için zemin hazırlamaktadır (Surat, 2019, s. 1246). Ayrıca

sahip olduğu zengin flora ve faunasıyla da artı turistik değer katmaktadır (Aytuğ ve Mikaelili, 2017, s. 229).

Şavşat Peribacaları: Peribacaları, Karagöl-Sahara Milli parkının içerisinde yer almaktadır (Bahadır ve Işık, 2018, s. 154). Peribacalarının ülkemizde ki oluşumu yarı kurak iklim koşullarında ortaya çıkmıştır. Ancak Şavşat’da yer alan peribacalarının oluşumu orman bitki örtüsü dahilinde ve nemli iklim çevresinde ki ana kayanın var oluşu nedeniyle ortaya çıkmış ve şekillenmiştir. Bu sayede doğal formu tahribata uğramadan varlığını korumuş ve turistik bir değer taşımıştır (Bahadır ve Işık, 2018, s. 132).

Şekil 7. Peribacalarından Bir Görüntü

Şekil 8. Peribacalarından Bir Görüntü

Kaynak: http-15: <https://www.altinrota.org/yazilar/savsatin-sakli-guzellikleri-peri-bacalari/298> (Erişim Tarihi: 26.04.2023)

Peribacalarının bilinirliği oldukça azdır. Bu alanın turizme kazandırılması için gerekli tanıtımların yapılarak duyurulması gerekmektedir. Eşsiz güzelliğiyle yerel haber yayıncıları tarafından dikkat çekmiş ve ‘‘Karadeniz’in Kapadokya’sı’’ başlıkları altında haberler yapılmıştır (http-16, http-17).

Papart Vadisi Doğal Sit Alanı: Şavşat ilçesinde yer alan sit alanı 2010 yılında tescillenmiş ve koruma altına alınmıştır. İlçe merkezine 35 km uzaklıkta Taşköprü ve Mısırlı köyü mevkiinde yer almaktadır (http-18).

Şekil 9. Papart Vadisi Doğal Sit Alanından Bir Görüntü

Kaynak: **http-19:** <https://artvin.ktb.gov.tr/TR-55915/savsat-meydancik-papart-vadisi-dogal-sit-alani.html> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

Doğu Karadeniz’de yer alan sit alanı oldukça nitelikli olup müthiş doğası ile emsalsiz bir havzaya sahiptir. Koruma altında olan sit alanı günümüze kadar tahribata uğramadan gelmiştir. Doğal kaynaklar açısından oldukça zengindir. Çeşitli bitki türlerini içerisinde barındıran özellikle otsu, odunsu ve ağaçlarıyla flora bakımından çeşitlilik sağlamaktadır. Bölge sahip olduğu akarsu ve çağlayanlarıyla da oldukça ilgi çekicidir. Ayrıca bölge sahip olduğu iklim koşulları nedeniyle bal üretim için kıymetli bir merkezdir (http-20).

Arsiyan Yaylası ve Gölleri: İlçe merkezine 40 km uzaklıkta olan yayla, kuzeyinde ve batısında Gürcistan, güneyinde ise Ilıca köyü ve doğusunda ise Pınar köyüyle sınırdır. Arsiyan yaylasını diğer yaylalardan ayıran bir takım özellikleri vardır. Bunlar sahip olduğu suyu, otu ve balığıyla farklılık yaratmaktadır. Bunun yanı sıra “tuz kayaları, kömür madeni ve irili ufaklı çok sayıda çermik vardır. Yaylaların büyük nimeti turfanda meyveleri kekre, mozi, mesgal, jol da” fazla miktarda bulunmaktadır (http-21). Ayrıca geçit kuşlarının rotalarının üzerinde bulunun arsiyan yaylası aynı zamanda endemik bitki türlerine de ev sahipliği yapmaktadır (Surat, 2019, s. 1247).

Şekil 10. Arsiyan Yaylası ve Gölleri

Şekil 11. Arsiyan Yaylası

Kaynak: http-22: <https://www.neredekal.com/arsiyani-yaylasi-gezilecek-yer-detay/> (Erişim Tarihi: 02.05.2023)

Yaylada yer alan büyük küçük 20 göl bulunmaktadır. Yüzen adalar gölü üzerinde ki yer alan adacıkların rüzgarla beraber yer değiştirmesi dikkat çeken bir unsurdur. Bununla beraber en çok ilgi gören Boğa gölü ve Kız gölüdür. Yayla ziyaretçilerine trekking parkuru ve safari imkanı sunmaktadır (http-23).

Yaylalar ve Köyleri: İlçede birçok yayla vardır. Hepsinin kendine özgü doğa güzellikleri mevcuttur. Şavşat'ın coğrafi yapısı ve kendine özgü iklim yapısıyla çok çeşitli kültürel yapısıyla yayla hayatı büyük yer tutmaktadır (Surat, 2019, s. 1247). Bu bölümde Şavşat'ın yaylaları hakkında bilgiler verilecektir.

Sahara yaylası, Karagöl-Sahara Milli parkı içerisinde kalmaktadır. Her yıl Sahara Pancar Festivali yapılmaktadır. *Cancır yaylası,* maden köyüne bağlıdır. Sahip olduğu ahşap mimari yapısı ile ön plana çıkmaktadır (Hacıoğlu, 2019, s. 59).

Şekil 12.Cancır Yaylası

Kaynak: http-24: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/TurizmAktiviteleri/cancir-yaylasi> (Erişim Tarihi: 03.05.2023)

Satave Yaylası, Şavşat ilçesinde yer alan yayla Meydancık belediyesine bağlıdır (http-24). Gürcistan ile sınır komşu olan yaylada her yıl Gürcü-Türk kültürünü yaşatmak adına “Satave Gevrek Festivali” kutlanmaktadır. Ayrıca “Gürcü Festivali” olarak da bilinmektedir (http-25).

Şekil 13. Satave Gevrek Festivali’ nden Bir Görüntü

Kaynak: http-26: <https://www.savsatin sesi.org/satave-gevrek-festivali-butun-guzellikleri-ile-tamamlandi/> (Erişim Tarihi: 03.05.2023)

Maden Köyü: Köyün eski adı Bazgirettir. Bir rivayete göre köyün adı içerisinde barındırdığı bitki örtüsünden ilham alınarak konulmuştur. Başka bir rivayete göre ise, bölgeye ilk yerleşen ailenin sahip olduğu Gürcüce Bezgi-yent soyadından geldiğidir (http-27). Köy birçok iklim özelliğini taşıdığı için bitki örtüsü bakımından oldukça zengindir. Köyün çevresinde yapılan bir saatlik yürüyüş süresinde bu çeşitliliği gözlemlemek mümkündür (Hacıoğlu, 2019, s. 59).

Şekil 14. Maden Köyünden Bir Görüntü

Şekil 15. Maden Köyü Şelalesi

Kaynak: http-27: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/TurizmAktiviteleri/maden-koyu> (Erişim Tarihi: 04.05.2023)

http-28: <https://www.sabah.com.tr/artvin/2021/06/12/artvinin-savsat-ilcesinin-maden-koyu-selalesi-kesfedilmeyi-bekliyor> (Erişim Tarihi: 03.05.2023)

Zengin su kaynakları olan köyde, maden deresi ve küçük uzantıları köyün ana yerleşim merkezinin kuzeybatısında ki tepelerden beslenerek, eğim derinliği oldukça yüksek olan alanda hızlı bir şekilde akmaktadır. Köyün etrafında ki eğim kırıklığının aşırılığı nedeniyle büyüklü küçüklü şelaleler oluşmuştur. Bunun yanı sıra köyde ki maden gölü ve çevresi de doğal güzelliğiyle oldukça dikkat çekmektedir (Orhan, 2014b, s. 105).

2.1.12.1.2. Şavşat'da Beşeri Çekicilikler

Şavşat ilçesi geçmişten günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle çeşitli kültürlerle ait izler taşımaktadır. İlçenin sahip olduğu tarihi yapılar ise turistik çekicilikler olarak değer kazanmaktadır. Bu bölümde ilçenin sahip olduğu beşeri çekicilikleri inceleyeceğiz.

Tibet (Manastırı) Kilisesi: Şavşat'ın cevizli köyünde yer alan kilise ilçe merkezinden 14 km uzaklıktadır (http-29).

Şekil 16. Tibet Kilisesinin Ön Tarafından Bir Görüntü

Kaynak: Araştırmacı tarafından 2022 yılında çekilmiştir.

Tibet kilisesi hakkında kitabe olmamasıyla birlikte yazılı kaynaklara göre 899-914 yıllarında inşa edilmiş olup “Bagratlı Prens Aşud Koh” tarafından yaptırılmıştır. Özellikle 11. Yüzyıl ve sonlarında Hristiyanlar tarafından önemli bir merkez haline gelmiştir (http-30). Ancak bölge Osmanlı Devleti tarafından ele geçirildikten sonra 1884-1885 yıllarında cami olarak kullanılmaya başlanmıştır (http-31).

Şekil 17. Tibet Kilisinden Bir Görüntü

Kaynak: http-31: <https://hyetert.org/2020/10/06/savsatin-sakli-tarihi-tibet-kilisesi/> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

1885 yılında kiliseye yıldırım düşünce kubbesi ve haç kolları zarar görmüş ve 1889 yılında kilise terk edilmiştir (http-32). Kilise ilk hasarı aldıktan sonra bozulmalar zaman içinde devam etmiştir. Günümüzde ki hali ise yukarıda ki fotoğraftaki gibidir. Kilisenin ibadethane kısmı bozulmuş olsa da Gürcistan'dan kiliseye hala ibadet etmeye gelen insanlar vardır. Kilisenin yıkılmış duvarlarında yeni erimiş mum izleri görülmektedir.

Şavşat Kalesi: İlçenin, Söğütlü mahallesinde yer alan kale ilçe merkezine 3 km uzaklıktadır. Kalenin çevresi karayolu, dere yatağı ve tarım arazisiyle çevrilidir (Yardımcı, 2015, s. 13).

Şekil 18. Şavşat Kalesinden Bir Görüntü

Kaynak: http-33: <https://www.sabah.com.tr/artvin/2021/06/02/savsat-kalesi-havadan-goruntulendi> (Erişim Tarihi 05.05. 2023)

Kale hakkında yazılı bir kitabe olmamakla birlikte Orta Çağ döneminde bölgede egemenliğini sürdüren “Hristiyan Bagratlı Gürcü Krallığı” tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Kale 1850’li yıllara kadar işlevselliğini sürdürmüştür (Yılmaz, Özkul Fındık ve Aytekin, 2022, s. 403). Kalenin içerisinde sarnıç ve şapel kalıntılarına rastlanmıştır. Kale aynı zamanda Osmanlı Devleti döneminde de kullanılmış olup günümüze kadar surların bir bölümü ayakta kalmayı başarmıştır (http-34) .

Geleneksel Şavşat Evleri: Şavşat ilçesi geçmişten günümüze kadar çok çeşitli kültürlere ev sahibi yapmıştır. Sahip olduğu kültürel birikim evlerdeki mimari yapısına da yansımıştır. Kendine özgü yapısıyla “Geleneksel Şavşat Evleri” mimarisi ve ilçenin doğal güzelliği arasındaki harmoni kültürel peyzajın öne çıkan örneklerindedir (Erdoğan, 2014, s. 129).

Şekil 19. Geleneksel Şavşat Evleri

Şekil 20. Geleneksel Şavşat Evleri

Kaynak: **http-35:** <https://www.cnnturk.com/seyahat/sakin-sehir-savsattan-kartpostallik-yaz-manzaralari> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

http-36: <https://www.memleket.com.tr/sakin-sehir-savsattan-kartpostallik-kar-manzaralari-2160098h.htm> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından birçok ev “Geleneksel Şavşat Evi” olarak tescillenmiştir. Türk Osmanlı mimarisinden motifleri üzerinde barındıran evlerin 200 yıllık geçmişi bulunmaktadır. Yapımında yerel malzemeler kullanılmış ve geleneksel ve özgün yapısı ile inşa edilmiştir. Evler geniş bir bahçenin içine konumlandırılmış olup genellikle içerisinde samanlık, ahır katı, giriş katı ve ambardan oluşmaktadır (http-37). Yukarıda ki fotoğraflardan anlaşılacağı üzere “Geleneksel Şavşat Evleri” kartpostal niteliğinde cezbedici görünüme sahiptirler. Bu nedenle de turistik bir çekicilik olarak önem kazanmaktadır.

Meydancık Kemer Köprüsü: Şavşat’ın Meydancık Beldesi’nde yer alan Bocanat deresi üzerine inşa edilmiştir (Hacıoğlu, 2019, s. 53).

Şekil 21. Meydancık Kemer Köprüsü

Kaynak: http-38: <https://artvin.ktb.gov.tr/TR-55888/meydancik-kemer-koprusu.html> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

Hakkında yazılı kitabe bulunmayan taş köprü'nün Ortaçağ döneminde yapıldığı düşünülmektedir. Köprü'nün yapımında tamamen kaba yontu taş kullanılmıştır. Geçmişten günümüze kadar orijinalliğini koruyarak gelmiştir. Herhangi bir tahribata uğramamıştır (http-39).

Tepeköy Geleneksel Yaşam Kültürü Müzesi: Müze 13 Haziran 2015 tarihinde açılmıştır. İlçenin ilk ve tek müzesi olma özelliğini taşımaktadır. İlçenin, geleneksel yaşam kültüründe ki değerleri gelecek kuşaklara aktarma amacı gütmektedir. Teknolojinin gelişmesi, köyden kente göç veya kültürel değerlerin kaybolmasını tehdit eden unsurlara karşı geçmiş değerlere sahip çıkmaktadır (http-40). Köy halkının bağışlarıyla açılan müzede 600'e yakın eser sergilenmektedir (http-41). Müzede ağırlıklı olarak ahşap eserler, madeni eserler, sepet ve hasır eserler, dokuma eserler ve pişmiş toprak eserler sergilenmektedir (Subaşı, 2022, s. 24-26).

Şekil 22. Müzeden Görüntüler

Kaynak: http-42: <https://karadeniz.gov.tr/geleneksel-yasam-kulturu-muzesi-tepekoy/> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

Yukarıda ki fotoğraflar müzede sergilenen eserlerden bazılarıdır. Müzeyi ziyaret ettiğinizde adeta geçmişe yolculuk yapıyormuş hissi yaratmaktadır. İlçeyi ziyarete gelenlerin ilgi odağı olmaktadır.

2.1.12.2. Şavşat'da Düzenlenen Festivaller ve Şenlikler

Şavşat ilçesinde doğayı merkezine alan birçok festival bulunmakta ve her yıl kutlanmaktadır. Bu sayede bölgede rekreasyonel ve turizm faaliyetlerine olanak sağlanmaktadır. Özellikle ilçenin gelenek ve görenekleri yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak, yayla turizminin gelişimine katkı sağlamak ve farklı yörelerde yaşayan insanları bir araya toplamak amacıyla çok fazla festival yapılmaktadır (Tırnakçı, 2017, s. 59).

Sahara Pancarı Kültür ve Sanat Festivali: Festival Karagöl-Sahara Milli Parkının, Sahara kısmında yer alan Kocabey kışlası civarında gerçekleşmektedir. İlk olarak 1989 yılında gerçekleştirilen festivale yoğun ilgi ve katılımın gerçekleşmesiyle beraber geleneksel bir etkinlik haline gelmiş ve ulusal düzeyde bir kimlik kazanmıştır (Orhan, 2014, s. 379).

Şekil 23. Sahara Pancarı Kültür ve Sanat Festivali'nden Görüntüler

Kaynak: [http-43: https://www.savsat.bel.tr/tr/n/62f9dad749c359054615c819/geleneksel-savsat-sahara-kultur-ve-sanat-festivali-tamamlandi](http://43:https://www.savsat.bel.tr/tr/n/62f9dad749c359054615c819/geleneksel-savsat-sahara-kultur-ve-sanat-festivali-tamamlandi) (Erişim tarihi: 06.05.2023)

Her yıl temmuz ayının sonun da kutlanan festival 10 gün boyunca devam etmektedir. Festivalin adı bölgede yetişen ve yerel halkın topladığı ‘‘pancar otu-Labada’’ bitkisinden gelmektedir. Festival ilkbahardan temmuz ayına kadar çalışan yerel halkın hem dinlenmesine hem de eğlenmesine imkan tanımaktadır. Zamanla değişen festival geleneksel tarzından uzaklaşmıştır. Festivalde yerel halk yöresel müzikler eşliğinde horon tepmekte ve gösterileri izlemektedir (Erdoğan, 2014, s. 121). Belediye tarafından düzenlenen festivalde birçok renkli etkinliğe de yer verilmektedir.

Meydancık Satave Gevrek Festivali: Stave yaylasında gerçekleştirilen festival, Meydancık Belediyesi tarafından düzenlenmektedir (Hacıoğlu, 2019, s. 63). Her yıl Ağustos ayının ilk hafta sonu kutlanmakla beraber değişiklik gösterebilmektedir. Geleneksel bir hal alan festival adını düzenlendiği yayladan almaktadır. Ayrıca eğlenmek için yaylaya gelen gençlere yöresel gevreklerin ikram edildiği bir gelenek hakimdir. Bu nedenle bu kültürün ve geleneğin yaşatılması adına festivale ismi verilmiştir (Orhan, 2014, s. 380).

Şekil 24. Meydancık Satave Gevrek Festivali' nden Bir Görüntü

Kaynak: http-44: <https://www.haber61.net/artvinde-23-satave-gevrek-festivali-renkli-goruntulere-sahne-oldu> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

Festival bölge halkının gelenek ve göreneklerini yaşatmak ve farklı kültürlerde yaşayan bireylerin bir araya gelmesini ve kaynaşmasını amaçlamaktadır (Erdoğan, 2019, s. 122). Özellikle Türk-Gürcü kültürünü yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmayı hedeflemektedir. Her yıl düzenlenen festivalde Türkçe ve Gürcüce söylenen şarkılar eşliğinde horon tepilmektedir (http-45).

Veliköy Kar Üstü Karakucak Güreşleri Festivali: Festival karakucak güreşlerini gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla her yıl şubatın üçüncü hafta sonu

gerçekleştirilmektedir. Türkiye'nin birçok ilinden güreşçiler katılım sağlamaktadır. Bu festivali diğerlerinden ayıran ise, kış aylarında kutlanıyor olmasıdır (Erdoğan, 2019, s. 121).

Şekil 25. Veliköy Kar Üstü Karakucak Güreşleri Festivali'nden Görüntüler

Kaynak: [http-46: http://www.artvin.gov.tr/savsatta-23-uluslararası-kar-ustu-karakucak-guresleri-yapildi](http://www.artvin.gov.tr/savsatta-23-uluslararası-kar-ustu-karakucak-guresleri-yapildi) (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

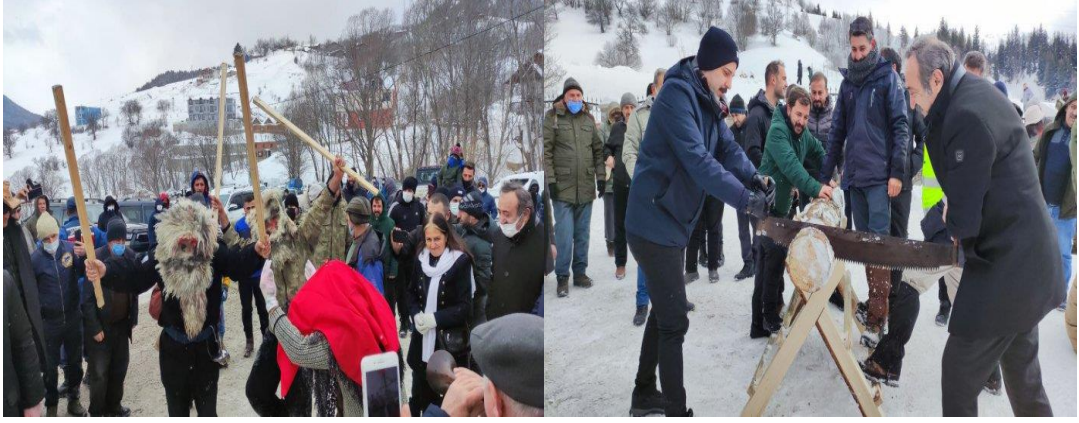
Festival covid-19 nedeniyle 2 yıl boyunca kutlanmamıştır. 2022 yılında ise 25' inci Uluslararası Kar Üstü Karakucak Güreşleri Festivali düzenlenmiştir. Festivale Artvin, Tokat, Samsun, Erzurum, Sivas ve Gürcistan gibi birçok yerlerden toplamda 81 sporcu katılmıştır. Şavşat'da kutlanan festivalin dünyada eşi ve benzeri yoktur (http-47).

Yavuzköy Kış Şenlikleri: Şenlik, “Şavşat Kültür, Turizm ve Dayanışma Derneği” tarafından düzenlenmektedir. Yavuzköy, ilçe merkezine 8 km uzaklıkta olup 1580 rakıma sahiptir (http-48).

Şekil 26. Yavuzköy Kış Şenlikleri'nden Görüntüler

Kaynak: [http-48: http://www.artvin.org.tr/savsat-yavuzkoy-6-kar-senlikleri-ertelendi/](http://www.artvin.org.tr/savsat-yavuzkoy-6-kar-senlikleri-ertelendi/) (Erişim Tarihi: 07.05.2023)

Şekil 27. Yavuzköy Kış Şenlikleri'nden Görüntüler

Kaynak: http-49: <http://savsat.gov.tr/7-yavuzkoy-kis-senlikleri-yogun-bir-katilimla-gerceklesti> (Erişim Tarihi: 07.05.2023)

Şenlik 2010 yılından itibaren kutlanmaya başlamıştır. Her yıl Şubat ayı içerisinde kutlanmaktadır. Şenlikte “sıka” denilen geleneksel kızaklarla katılımcılar kaymakta ve geleneksel müziklerle halk oyunları oynamaktadır (Erdoğan, 2019, s. 122). Şenlik davul ve zurna eşliğinde kortej yürüyüşü ile başlamaktadır. Halk oyunlarının yanı sıra 150 yıllık tarihe sahip olan orta oyunları yerel halk tarafından hazırlanarak sergilenmektedir. İlçenin Kaymakamı Yusuf Akın ise, şenliğin en önemli amacının bölgede kışında canlılığı devam ettirebilmek olduğuna dikkat çekmiştir (http-50).

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ulusal ve uluslararası alanyazında, yerel halkın turizme yönelik tutumları ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmaların konusuna, amacına araştırma yöntemlerine ve temel sonuçlarına yer verilmiştir.

2.2.1. Ulusal Alanyazında Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumları İle İlgili Çalışmalar

Acuner, vd. (2021) Huser yaylası'nda yaşayan yerel halkın turizme yönelik tutumunu belirlemek amacıyla yapılan çalışmada karma yöntemleri kullanmışlardır. Çalışmada kullanılan anket tekniği ile yerel halkın turizme yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanırken, swot analiziyle de Huser Yaylasının “güçlü ve zayıf” yönleri, “tehdit ve fırsatlarının” değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Nicel bulgulara bakıldığında yerel halkın turizme yönelik tutumları olumlu yöndedir. Yerel halk turizmin ekonomik ve iş imkanları açısından bölgeye katkı sağladığını düşünürken

çevresel anlamda ise, tahribata uğradığını düşünmektedir. Nitel bulgulara bakıldığında bölgenin alt ve üst yapı konusunda sorunları olduğu, sahip olduğu doğal çekiciliklerin sayesinde ise alternatif turizm faaliyetlerine imkan tanıdığı saptanmıştır.

Akova (2006) tarafından yapılan çalışmada, Bursa Cumalıkızık Köyü'nde yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Boylamsal araştırma yöntemlerine başvurulmuştur. Çalışmada anket tekniği kullanılmış olup 2001 ve 2003 yılının mart ayında veriler toplanmıştır. Çalışmada iki yıl içerisinde yerel halkın tutumunda ki değişikliği gözlemlemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda her iki dönemde de yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumları olumlu yöndedir. Ancak 2003 yılında yapılan çalışmada tutumun olumluluk düzeyinin arttığı gözlemlenmiştir. Her iki dönemde de yerel halkın demografik özelliklerine göre, turizmin etkilerine yönelik tutumunda anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Altay ve Aydın (2020) tarafından yapılan çalışmada, Safranbolu'da yaşayan yerel halkın turizme yönelik görüşlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada anket tekniğinden yararlanılmış olup “amaçlı örnekleme” yönteminden “maksimum çeşitlilik örnekleme” yöntemi ile katılımcılara ulaşılmıştır. Saha çalışması sonucu 477 katılımcı çalışmaya veri sağlamıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, yerel halkın turizme yönelik görüşlerinin olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin cinsiyet, eğitim ve gelir durumu değişkenlerine göre turizme yönelik görüşleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak katılımcıların yaş, medeni durum ve meslek grubu değişkenlerine göre turizme yönelik görüşlerinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Aykaç ve Tekeli (2021) “Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Tutumu: Çorum İli Örneği” adlı çalışmasında, yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutum düzeyini belirlenmesi ve demografik özelliklerine göre nasıl farklılaştığını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada anket tekniği kullanılmış ve çalışmaya 424 kişi katılım sağlamıştır. Yapılan analizler sonucu yerel halkın turizmin gelişimine yönelik pozitif yönlü bir tutuma sahip olduğu ortaya konmuştur. Çalışmada turizmin gelişimi çevresel, ekonomik, sosyal ve genel turizm gelişimine yönelik olarak dört alt boyutta incelenmiştir. Katılımcıların cinsiyet, yaş eğitim durumu, meslek ve gelir değişkenine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Boğan ve Saruşıık (2016) tarafından yapılan çalışmada, Alanya’da ki yerel halkın turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerine yönelik görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma 2016 yılının Kasım-Aralık ayı içerisinde yapılmıştır. Çalışmada anket tekniği uygulanmış olup 410 kişiden veri elde edilmiştir. Çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik görüşlerinin olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların “yaş, gelir durumu, Alanyalı olup olmama durumu, cinsiyet, ikamet süresi” değişkenlerine göre turizmin etkilerine yönelik tutumlarında farklılıklar gözlenmiştir.

Çakıcıoğlu Oban ve Akşit (2018) Buca ilçesinin Belenbaşı mahallesinde yaşayan yerel halkın turizme karşı tutumunu incelemişlerdir. Çalışmada anket tekniği kullanılmış ve 111 kişi katılım sağlamıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda, katılımcıların demografik özelliklerine göre turizme karşı tutumları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Bölgenin turizme açılması memnuniyetle karşılanmıştır. Cinsiyet değişkenine bakıldığında kadınların memnuniyet düzeyi daha yüksektir. Yaş değişkeninde ise, 50 yaş ve üzeri katılımcılar tarafından endişe ile karşılanmaktadır.

Ercan (2019) Ereğli’de yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algı ve tutumunu incelemiştir. Ayrıca yerel halkın demografik özelliklerine göre turizmin gelişimine yönelik algı ve tutumunda bir farklılık olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Zonguldak ilinin Ereğli ilçesinde gerçekleştirilen çalışmaya 446 kişi katılım sağlamıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, yerel halk bölgede turizmin gelişimine yönelik tutumu olumlu yönde olmakla birlikte turizmin gelişimini de desteklemektedir. Katılımcıların eğitim durumu, gelir, meslek ve bölgede ikamet süresi değişkenlerine göre turizmin gelişimine yönelik tutumlarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Gümüş ve Özüpekçe (2009) yerel halkın turizmin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkilerine yönelik görüşlerini incelemiştir. Çalışma sahası, Foça ilçesi ve oraya bağlı Yeni Foça, Gören Köy ve Bağarası köyünden oluşmaktadır. Araştırmada anket tekniği kullanılmış ve 76 katılımcıya ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda yerel halkın turizmin etkilerine yönelik görüşlerinin olumlu yönde olduğu saptanmıştır. Çalışmada, sadece yerel halkın çevresel etkiler ve toplam etkiye yönelik tutumları eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermiştir.

Karakaş ve Şengün (2017) yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Diyarbakır il merkezinde çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Çalışmada anket tekniğinden yararlanılmış olup “kolayda örneklem” yöntemi seçilmiştir. Çalışmaya toplamda 400 kişi katılım sağlamıştır. Bunlardan 347 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, yerel halkın kayda değer bir bölümünün turizme yönelik olumlu görüşlere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmada cinsiyet ve medeni durum değişkenine göre turizme yönelik görüşlerinde farklılık tespit edilmemiştir. Bunun yanı sıra yaş, eğitim durumu, meslek grubu ve gelir değişkenine göre yerel halkın turizme yönelik görüşlerinde farklılıklar gözlenmiştir.

Kervankıran ve Bulut (2015) Antalya’da yaşayan yerel halkın turizmin gelişimi ve etkilerine yönelik tutumlarını incelemişlerdir. Çalışmanın evrenini Antalya’nın (Konyaaltı, Muratpaşa, Kepez, Aksu ve Doşemealtı) ilçelerinde ki yerel halktan oluşturmaktadır. Çalışmaya 464 kişi katılım sağlamıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde, yerel halkın bölgeye gelen turistlerin nitelikli olmasını istemektedir. Bölgede kontrolsüz büyüyen turizm olgusunun çevresel tahribatlara yol açtığı ve bölgede uygulanan turizm politikalarının sürdürülebilir turizm bakımından eksik kaldığı ortaya çıkmıştır. Bunlara ek olarak, turizmin yerel halkın yaşam standartlarını yükselttiği sonucuna varılmıştır.

Özdemir ve Kervankıran (2014) Afyonkarahisar’da ki yerel halkın turizme yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada anket tekniği kullanılmış 1025 kişiden veri elde edilmiştir. Veriler doğrultusunda, yerel halk turizm faaliyetlerine aktif bir şekilde katılmakta, turizm olgusuna ve turistlere yönelik olumlu bir görüşe sahip olmakta, turizmi ekonomik bir olgu olarak gördükleri sonucuna varılmıştır. Bunların yanı sıra, bölgenin çevresel düzenlemelere ihtiyacı olduğu, yerel halk üzerinde turizm bilincinin oluşturulması, tarihi ve kültürel varlıkların ise turistik bir değer olarak kazandırılması gerektiği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Tanburacı ve Mancı (2020) yerel halkın turizme yönelik bakış açısını ölçmek amacıyla Şanlıurfa ilinde çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada anket tekniğine başvurulmuş ve kolayda örnekleme yöntemiyle 395 katılımcıya ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda yerel halkın cinsiyet, eğitim, yaş, meslek, gelir ve medeni durum değişkenlerine göre turizme yönelik tutumları farklılık göstermektedir. Yerel halkın

bölgedeki ikamet süresi değişkenine göre turizme yönelik tutumlarında farklılıklar saptanmamıştır.

2.2.2. Uluslararası Alanyazında Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumları İle İlgili Çalışmalar

Çavuş ve Tanrısevdi (2003) Kuşadası'nda ki yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutumunu incelemişlerdir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Kuşadası'nda ki üç mahalle oluşturmaktadır. Saha çalışması 1998 Temmuz ile 1999 Eylül ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, yaşadıkları şehirde çeşitli sorunları arttırdığı için yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutumu olumsuz yöndedir. Olumsuz tutumun sebepleri, yüksek sezondaki sıkışıklık, aşırı kalabalıklaşma, yoğunluk, enerji kıtlığı ve yoğun sezonda artan fiyatlar olarak nitelendirilmektedir. Ek olarak, Doxey'in Irridex modeline göre yerel halkın turizme yönelik eşik seviyesi araştırılmıştır. Modele göre, yerel halk turizmin gelişimine yönelik "kızgınlık" aşamasındadır.

Getz (2014) İskoçya'nın Spey vadisinde ki yerel halkın turizme yönelik tutumlarını boylamsal araştırma yöntemi ile incelemiştir. Saha çalışması ilk 1978'de yapılmış ve 14 yıl sonra 1992 yılında tekrarlanmıştır. Araştırmada anket tekniğinden yararlanılmış ve kota örneklem yöntemi kullanılmıştır. İki dönemde de yerel halkın turizme yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Ancak 1992 yılında yapılan çalışmada olumsuz tutumların oranlarının arttığı gözlemlenmiştir. Spey vadisi ekonomik olarak turizme bağlıdır. Yerel halkın turizme yönelik tutumlarındaki olumsuzluğun artış sebebi, yerel halkın turizmden elde edilen faydalarının azaldığı ve beklentilerini karşılamadığı yönündedir.

Ko ve Stewart (2002) Kore'nin Cheju Adasında yaşayan yerel halkın algılanan turizmin etkileri ile ev sahibi topluma yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi yapısal eşitlik modeli ile incelemişlerdir. Araştırmada anket tekniği kullanılmıştır. Tabakalı rastgele örneklem yöntemi ile 732 katılımcıya ulaşılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, "yerel halkın toplum memnuniyeti", turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri ile yakından ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Turizmin algılanan hem olumlu hem de olumsuz etkileri doğrudan turizmin gelişimine yönelik tutumları etkilemektedir.

Lepp (2007) yerel halkın turizme yönelik tutumunu belirlemek amacıyla Uganda'nın Bigodi köyünde çalışmasını yürütmüştür. Araştırmacı 1996'dan 1998'e kadar Uganda'da yaşamıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışmanın evreni 385 kişiden oluşmakta olup çalışmaya 48 kişi katılım sağlamıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda yerel halkın turizme yönelik tutumları olumlu yöndedir. Bunun sebebi ise yerel halkı turizmin toplumsal kalkınmada etkili olduğu, tarım pazarlarının gelişmesine yardımcı olduğu, gelir getirici bir faaliyet olduğuna ve yeni fırsatlar sunduğuna yönelik inançlarından kaynaklanmaktadır.

Liu ve Var (1986) Hawaii'de ki yerel halkın turizmin gelişiminin ekonomik, sosyo-kültürel ve ekolojik etkilerine yönelik tutumunu ölçmeyi amaçlamıştır. Saha çalışması 1982 yılının sonbahar ayında gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini "Oahu, Hawaii, Maui ve Kauai" oluşturmaktadır. Çalışmada anket tekniği kullanılmış ve 636 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların, turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerine yönelik tutumları olumlu yöndedir. Bunun yanı sıra yerel halk çevresel etkileri konusunda ki tutumları olumsuz yöndedir. Katılımcıların demografik özellikleri ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasındaki farklılık düzeyi oldukça düşüktür.

Mason ve Cheyne (2000) Yeni Zelanda'nın Pohangina Vadisinde yaşayan yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutumlarını incelemişlerdir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmaya 120 kişi katılım sağlamıştır. Pohangina Vadisi, turizm faaliyetlerinin çok az gerçekleştiği bir destinasyon olmasına rağmen turizmin gelişimine yönelik olumsuz tutum sergileyen çok fazla katılımcı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu Doxey'in İrridex modeline göre turizmin yeni gelişim gösterdiği dönemde yerel halkın hoşnut olması gerektiği teorisine ters düşmektedir. Çalışmadan elde edilen verilere göre, cinsiyet değişkeni ile katılımcıların tutumları arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Kadınların turizmin gelişimine yönelik tutumları erkelere göre daha olumsuz yönde olduğu ortaya çıkmıştır.

Mok, Slater ve Cheung (1991) Hong Kong'da ki yerel halkın turizme yönelik tutumunu incelemiştir. Çalışmanın evrenini Hong Kong adası, Kowloon yarımadası ve New Territories oluşturmaktadır. Çalışmada, küme örnekleme yöntemi kullanılmış ve 615 katılımcıya ulaşılmıştır. Veriler anket tekniğiyle elde edilmiştir. Yerel halkın turizme yönelik tutumunun olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Turizmin gelişimi desteklenmekte ve turistlere yönelik tutumlar olumlu yöndedir. Yerel halk

trafik sıkışıklığı, uyuşturucu bağımlılığı, ahlaki değerlerin değişimi ve suç oranlarının artışından turizmin kısmen etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Ramseook-Munhurrun ve Nadioo (2011), gelişmekte olan küçük bir ada devleti Mauritius'da yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Araştırmacı, çalışmada anket tekniğinden yararlanmıştır. Saha çalışmasını 2009 yılı Mart-Mayıs ayları arasında gerçekleştirmiş olup 500 katılımcıya ulaşmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, yerel halkın çoğunluğu turizmin gelişimini desteklemektedir. Yerel halk turizmin olumlu sosyo-kültürel ve ekonomik etkileri üzerine olumlu tutum sergilemektedir. Bununla beraber yerel halk turizmin gelişim göstermesiyle beraber oluşabilecek çevresel tahribatlara yönelik endişe duymaktadır.

Ribeiro, Valle ve Silva (2013) Cape Verde Adalarında ki yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ülke turizmi gelişim açısından başlangıç seviyesindedir. Bu nedenle çalışmada, yerel halkın turizme yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğuna dair varsayımda bulunulmuştur. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini "Tarrafal, Praia, Sal, Sao Vicente and Sao Filipe" oluşturmaktadır. Saha çalışması 2008 yılının Ağustos-Ekim ayları süresince yapılmıştır. Çalışmaya 492 kişi katılım sağlamıştır. Çalışmanın en temel sonucu, Cape Verde'de ki yerel halkın turizmin olumsuz etkilerinden çok olumlu etkilerinin farkında olduğudur. Yerel halkın turizmi algılama biçimine göre 3 gruba ayrılmıştır. İlk grup "iyimserler", turizmin maliyetini daha az algırlar ve olumlu yönlerine güçlü bir katılım sağlamaktadırlar. Turizme karşı olumlu ve Cape Verde'nin geleceğinde önemli bir yer alacağına dair iyimser bir tutum sergilemektedirler. İkinci grup "rasyoneller", diğer gruba göre az iyimser olmasına rağmen turizme yönelik olumlu bir tutum sergilemektedirler. Bu grupta ki yerel halk, turizminden kaynaklı ortaya çıkan maliyet ve olumsuz etkilere yönelik endişe duymaktadır. Son grup "kayıtsızlar", turizmin olumlu etkilerinin farkında değildir. Ancak turizmin önemli çevresel ve sosyo-kültürel maliyetlerden sorumlu olduğunu da düşünmemektedirler. En önemlisi ise, yerel halktan kimse turizmin gelişimine yönelik kötümser ve eleştirel bir tutum sergilememiştir.

Tatoğlu, vd. (2002) yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumunu ölçmek için Kuşadası'nda bir inceleme gerçekleştirmişlerdi. Çalışmada anket tekniği kullanılmış ve veriler 2000 yılının Ocak ayında toplanmıştır. İki hafta içerisinde 300

katılımcıya ulaşılmış olup 238 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, yerel halk turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerine yönelik pozitif yönlü tutum sergilerken çevresel etkilerine yönelik negatif yönlü tutum sergilemektedir. Özellikle turizmin gelişimiyle ortaya çıkan çarpık kentleşme, alt yapı sorunları, doğal çevrenin tahribata uğraması, yaban hayatına zarar verme, hava ve su kirliliği gibi konularda negatif yönlü tutumun olduğu saptanmıştır. Katılımcıların eğitim durumu ve gelir düzeylerine göre özellikle turizmin sosyo-kültürel etkileri üzerine tutumlarında anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, turizm ile iş ilişkisi olan katılımcıların diğerlerine göre sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerine yönelik tutulumlarının daha olumlu olduğu ortaya konmuştur.

Teye, Sönmez ve Sarıkaya (2002), Gana'da ki Cape Coast ve Elmina kasabasında yaşayan yerel halkın turizme yönelik tutumlarını incelemişlerdir. Araştırmada anket tekniğinden yararlanılmış ve veriler 1998 yılının Ocak-Nisan ayları içerisinde toplanmıştır. Elmina kasabasından 215, Cape Coast kasabasından ise 249 katılımcıya ulaşılmıştır. İki kasabada da, yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine yönelik tutumu olumsuz yöndedir. Bunun sebebi ise, bölgenin kalkınması için turizmden büyük beklentilerin olması ve bu beklentilerin karşılanmamasından kaynaklanmaktadır.

3.YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Hipotezi

Yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarını etkileyen değişkenlerle ilgili alanyazında bir fikir birliği yoktur. Yerel halkın algı ve tutumunu etkileyen değişkenler: bölgenin yerlisi olup olmama durumu, ekonomik olarak turizme bağlılığı, bölgede ikamet etme süresi, ikamet edilen yerin turizm bölgesine (turistik faaliyetlerin gerçekleştiği) yakınlığı ve yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik özellikler olarak sıralanabilmektedir (Akova, 2006; Boğan ve Sarıışık, 2016, s. 328). Dimitriadis ve arkadaşlarına (2013, s. 135) göre, yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarını etkileyen ve şekillendiren en önemli faktör demografik özellikler olarak nitelendirilmektedir.

Turizme yönelik yerel halkın algı ve tutumunu inceleyen bazı çalışmalar incelenmiştir. Ercan (2019) tarafından yapılan çalışmada, bireylerin sahip olduğu “eğitim düzeyi, aylık gelir, meslek ve ikamet süresi” değişkenlerine göre yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algı ve tutumlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çalışmada cinsiyet değişkenine göre turizmin olumsuz etkilerine ve turizmin gelişimine yönelik genel algı ve tutumlarında anlamlı farklılıklar bulunmuş olup turizmin olumlu etkilerine yönelik algı ve tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Dilek ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada, yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutumunda cinsiyet ve medeni durum değişkenlerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bireylerin turistlerle etkileşim içinde olması, mesleğinin turizmle ilgili olması ve aylık gelir değişkeninin turizm faaliyetlerine katılmak için yeterli olup olmaması durumu “turizmden kişisel fayda sağlama ve turizmin olumsuz etkileri” alt boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Eğitim düzeyi değişkeninde, “turizmden kişisel fayda sağlama” alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmuş olup ikamet süresi değişkeni ile tutumları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Altay ve Aydın (2020) tarafından yerel halkın turizme yönelik yaklaşımını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada bireylerin cinsiyet, eğitim düzeyleri ve gelir

düzeylei değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bireylerin yaş, medeni durum, meslek grupları, doğum yeri (yerlisi olma durumu) ve ikamet süreleri değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Jurowski ve Gürsoy (2004, s. 308) tarafından yapılan çalışmada, yaşadıkları yerin turizm bölgelerine yakın olan bireylerin turizme yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğu sonucuna varılmıştır.

Güneş (2014) tarafından yapılan çalışmada, bireylerin sahip olduğu cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, doğum yeri, mesleğin turizmle ilgili olması, turistlerle etkileşim düzeyi, ikamet ettikleri yerin turizm bölgelerine yakınlığı ve ikamet süreleri gibi değişkenler üzerinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Erkılıç (2019) tarafından yapılan çalışmada, yerel halkın sahip olduğu cinsiyet, medeni durum, aylık gelir, yaş, eğitim düzeyi ve bölgede doğma durumu değişkenlerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutumunda, turizmle ilgili bir meslekte çalışıp çalışmama durumu, ikamet süresi ve turistlerle temas durumu değişkenlerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Araştırmayla ilgili alan yazın incelendiğinde, yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarında cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, aylık gelir, meslek, turizmle ilgili bir meslekte çalışma durumu, bölgede doğma durumu, ikamet süresi, turistlerle temas durumu ve yaşanan yerin turizm bölgelerine mesafesi değişkenlerine göre farklılık gösteren çalışmaların olduğu gibi farklılık göstermeyen çalışmalarda tespit edilmiştir. Önceki çalışmaların sonuçları dikkate alınarak aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

H1: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile demografik özellikleri arasında anlamlı farklılık vardır.

H1a: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile yaş arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1b: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1c: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile medeni durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1d: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1e: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile aylık gelir arasından anlamlı bir farklılık vardır.

H1f: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile meslekleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1g: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile turizmden kazanç elde etmesi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1h: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile Şavşat'da doğma durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1i: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile ikamet süresi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1j: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile turistlerle etkileşimi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H1k: Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile ikamet edilen yerin turistik bölgeye yakınlığı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bilimsel araştırmanın “kapsamına giren olgu, nesne ve bireylerin tümünün oluşturduğu yapıya evren” denmektedir. Evreni temsil etme yeterliliğine göre nitelik ve nicelik açısından seçilen kümelere örneklem denmektedir (Sönmez ve Alacapınar, 2019, s. 317). Her zaman evrenin bütününe ulaşmak kolay olmamakta, maliyet açısından sınırlayıcı olmakta ve pratik olmaya bilmektedir. Bu nedenle doğru seçilmiş örneklem grubu ile yeterli ve pratik bir şekilde sonuç elde etmek mümkün olmaktadır (Şahin, 2014, s. 121). Örneklem büyüklüğünün hesaplandığı çeşitli yollar vardır. Çizelge 7’ de $\alpha=0,05$ için ana kütle büyüklükleri ve $p=\pm 0,05$ örneklem hatalarına göre seçilebilecek örneklem sayılarına yer verilmiştir.

Çizelge 7. $\alpha=0,05$ için Örneklem Büyüklüğü

Evren Büyüklüğü	Örneklem Büyüklüğü
100	80
500	217
750	254
1.000	278
2.500	333
5.000	357
10.00	370
25.000	378
50.000	381
100.000	383
1.000.000	384
100.000.000	384

Kaynak: Lorcu, F. (2020). Örneklerle veri analizi SPSS uygulamalı. 2. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.

Çalışmanın evreni Artvin'in Şavşat ilçesinde yaşayan yerel halktan oluşmaktadır. TUIK verilerine göre 2021 yılında Şavşat ilçesinin nüfusu 16.975 kişiden oluşmaktadır (http-53). Bu çalışmada, yukarıda ki çizelgeye göre 383 verinin yeterli bir sayı olacağı anlaşılmaktadır. Saha çalışmasında 423 anket elde edilmiş olup eksik ya da hatalı anketler veri setinden çıkartılarak toplamda 403 anket değerlendirilmeye alınmıştır.

Örneklem sayısı kadar önemli olan bir diğer seçim ise, ana kütleliyi temsil edecek olan örneklem grubunun hangi örneklem tekniği ile seçileceğidir (Lorcu, 2020, s. 19). Kolayda örnekleme yöntemi, maliyeti en düşük ve katılımcıya ulaşmanın en kolay yöntemidir. Örnekleme birimleri erişilebilir, ölçülmesi kolay ve işbirlikçidir. Bu örnekleme yönteminde katılımcılar genellikle doğru zamanda doğru yerde oldukları için seçilmektedir (Malhorta ve Dash, 2016, s. 342). Bu çalışmada örneklem yöntemi olarak, olasılığa dayalı olmayan kolayda örneklem yöntemi seçilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Çalışmanın amacına uygun olarak veriler, nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniğine başvurulmuş ve toplanmıştır. Anket tekniği, hedef kitlenin veya bireylerin herhangi bir konu hakkındaki duygu, düşünce ve deneyimlerini anlamak amacıyla belirli sınırlar ile çizilerek hazırlanan sorular bütünüdür. Veri toplamak amacıyla uygulanan anket bir araştırmanın en güç ve duyarlı kısmını oluşturmaktadır (Lorcu, 2020, s. 22).

Bu çalışmada, Andarabi'nin (2012) "Cittaslow markasına sahip şehirlerde yerel halkın turizme yaklaşımı üzerine bir analiz: Seferihisar örneği" adlı yüksek lisans

çalışmasında geliştirmiş olduğu ölçek kullanılmıştır. Alan yazında, yerel halkın turizme yönelik tutumunu ölçmeye yönelik yapılan çalışmalar incelenmiştir. İnceleme sonucunda ankette yerel halkın demografik özellikleri bölümüne “eğitim durumu, doğum yeri (yerlisi olup olmama durumu), bölgede ikamet süresi, turistlerle etkileşim sıklığı ve katılımcıların turistik bölgelere yakınlığını” ölçmek için yeni değişkenler eklenmiştir.

Anket üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, yerel halkın demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 11 soru ve turizm faaliyetlerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla iki soruya yer verilmiştir. İkinci bölümde, yerel halkın sakin şehir hareketinin “turist sayısına, bölgenin kalkınma ve gelişmesine, yerel halkın yaşam kalitesine ve sakin şehir memnuniyet” derecelerini ölçmek için 4 ifadeye yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, yerel halkın turizmin etkilerine yönelik “ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel” tutumunu belirlemek amacıyla 30 ifadeye yer verilmiştir. Anketin son iki bölümünde yer alan ölçek ifadeler için 5’li likert tipi ölçek değerlendirilmesine yer verilmiştir. Likert ölçek değerlendirmesi; 1: Hiç Katılmıyorum, 2: Az Katılıyorum, 3: Orta Düzeyde Katılıyorum, 4: Çok Katılıyorum, 5: Tamamen Katılıyorum şeklindedir.

3.4 Veri Toplama Süreci

Çalışmada veriler anket tekniğiyle toplanmıştır. Araştırmanın evrenini Artvin’in Şavşat ilçesinde yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Saha çalışması, 11-16 Nisan 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Anketler araştırmacı tarafından yerel halka dağıtılmış olup katılımcılar ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Veri toplama uygulaması bittikten sonra 423 anket elde edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Anket uygulaması gerçekleştirildikten sonra elde edilen veriler, SPSS 22.0 istatistik programına aktarılmış ve analizler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler ile çalışmanın amacı doğrultusunda analizlere başlanmıştır. Öncelikle, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular incelenmiştir. Sonrasında, iki ölçekten oluşan veri setinin güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Katılımcıların sakin şehir ölçeğine ve turizmin etkilerine yönelik ölçeğe verdiği yanıtların tanımlayıcı istatistiklerine yer

verilmiştir. Çalışmada parametrik mi parametrik olmayan testlerin kullanımına karar vermek için normallik dağılımı incelenmiştir. Çalışmada kullanılan ölçeğin yapısını doğrulamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Son olarak, çalışmanın hipotezlerini test etmek için farklılık analizleri yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma sahası olan Artvin'in Şavşat ilçesinde yaşayan yerel halktan elde edilen verilerin girişi SPSS programına yapılmış olup veriler analiz edilmiştir. Elde edilen bulguların sonucunda yorumlar ortaya konmuştur.

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılım gösteren bireylere yönelik sosyo-demografik özellikler incelenmiştir. Yerel halkın demografik özelliklerini belirlemek ve Şavşat'ta ki turizme yönelik görüşlerini ölçmek amacıyla sorulara yer verilmiştir. Bu doğrultuda Çizelge 8'de çalışmaya katılan yerel halkın sosyo-demografik özelliklerine ilişkin detaylı veriler sunulmuştur.

Çizelge 8. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Sosyo-Demografik Özellikler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	195	48,4
Erkek	208	51,6
Toplam	403	100
Yaş		
18-24	58	14,
35-34	103	25,6
34-44	96	23,8
44-54	87	21,6
55-64	47	11,7
65 yaş ve üzeri	12	3
Toplam	403	100
Medeni durum		
Evli	282	70
Bekar	121	30
Toplam	403	100
Eğitim durumunuz		
Okur-Yazar	6	1,5
İlkokul	15	3,7
Ortaokul	40	9,9
Lise	147	36,5
Önlisans	114	28,3

Çizelge 8-devamı

Lisans	68	16,9
Lisansüstü	13	3,2
Toplam	403	100
Aylık gelir		
Alt düzey	220	54,6
Orta düzey	136	33,7
Üst düzey	47	11,7
Toplam	403	100
Meslek		
Esnaf	74	18,4
Kamu ve yerel idare görevlisi	78	19,4
Öğrenci	46	11,4
Ev hanımı	36	8,9
İşçi	93	23,1
Emekli	20	5
Çiftçilik-hayvancılık	15	3,7
Diğer (Belirtilmemiş 12, Serbest 1, Şoför 1, Doktor 1, Şirket sahibi 1, Turizm işletmecisi 3, İşsiz 13, Garson 1, Mühendis 2, Veteriner 3, Katip 1, Eczacı 2)	41	10,2
Toplam	403	100
Çalışılan İş		
Turizm dışı bir sektörde çalışıyorum	325	80,6
Turizm sektöründe çalışıyorum	33	8,2
Gelirim bir kısmı turizmden	45	11,2
Toplam	403	100
Şavşat'da mı doğdunuz?		
Evet	229	74,2
Hayır	104	25,8
Toplam	403	100
Kaç yıldır Şavşat'da yaşıyorsunuz?		
1-10 yıl	118	29,3
11-20 yıl	44	10,9
21 ve üzeri	241	59,8
Toplam	403	100
Turistlerle etkileşim sıklığımız nedir?		
Hiç	107	26,2
Çok az	150	37,2
Biraz	94	23,3
Oldukça	41	10,2
Çok fazla	11	2,7
Toplam	403	100
Yaşadığınız yer turizm bölgesine yakın mı?		
Evet	212	52,6
Hayır	191	47,4
Toplam	403	100
Bölgedeki turist yoğunluğundan endişe ediyor musunuz?		
Evet	31	7,7
Hayır	372	92,3
Toplam	403	100

Çizelge 8-devamı

Bölgeye hangi ülkelerden turistlerin gelmesini istersiniz		
Yerli	103	25,6
Avrupa	140	34,7
Amerika	31	4,5
Arap ülkeleri	59	12,2
Fark etmez	197	48,9
Hiçbiri	18	4,5

Çalışmaya katılım sağlayanların %48,4'ünü kadınlar oluştururken %51,6'sını ise erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş aralığına göre dağılımına baktığımızda %14,4'ü 18-24 yaş aralığında, %25,6'sı 35-34 yaş aralığında, %23,8'i 35-44 yaş aralığında, %21,6 'sı 45-54 yaş aralığında, %11,7'si 55-64 yaş aralığında ve %3'ü 65 yaş ve üzeri katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde ise, %70'i evli iken %30'unun bekar olduğu görülmektedir. Eğitim durumları bakımından incelediğimizde, katılımcıların %1,5'i okur-yazar, %3,7'si ilkokul, %9,9'u ortaokul, %36,5'i lise, %28,3'ü önlisans, %16,9'u lisans ve %3,2'si lisansüstü mezunlarından oluşmaktadır. Aylık gelir durumlarına baktığımızda %54,6'sı alt gelirli, %33,7'si orta gelirli ve %11,7'si üst düzey gelire sahip katılımcılardan oluşmaktadır. Meslek grupları bakımından incelediğimizde ise, %18,4'ü esnaf, %19,4'ü kamu ve yerel idare görevlisi, %11,4'ü öğrenci, %8,9'u ev hanımı, %23,1'i işçi, %5'i emekli, %3,7'si çiftçi-hayvancı ve %10,2'si diğer meslek gruplarında yer almaktadır. Anketler incelendiğinde 13 katılımcı meslek grubunu belirtmemiştir. Katılımcıların vermiş oldukları yanıtlara göre, %80,6'sı turizm dışı bir sektörde çalışmakta, %8,2'si turizm sektöründe çalışmakta ve %11,2'sinin gelirinin bir kısmı turizm sektöründendir.

Çizelgeyi incelediğimizde, katılımcıların %74,2'si Şavşat'da doğmuş, %25,8'i ise Şavşat dışında doğmuştur. Çalışmaya katılan katılımcıların, %29,3'ü 1-10 yıl arası, %10,9'u 11-20 yıl arası ve %59,8'i ise 21 yıl ve üzeri süresince Şavşat'da yaşamaktadır.

Katılımcıların turistlerle etkileşim sıklığını incelediğimizde, %26,2'si hiç, %37,7'si çok az, %23,3'ü biraz, %10,2'si oldukça ve %2,7'si ise çok fazla turistlerle etkileşim halinde olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlara göre, %52,6'sının yaşadığı yer turistik bölgelere yakın iken %47,4'ü uzak olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların bölgede ki turist yoğunluğu ile ilgili görüşlerini incelediğimizde ise, %7,7'si turist yoğunluğundan endişe duyduğunu belirtirken, %92,3' ü endişe etmediğini belirtmiştir.

Katılımcılara, bölgeye hangi ülkelerden turistlerin gelmesini istediklerine yönelik soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %25,6'sı yerli turistlerin, %34,7'si Avrupalı

turistlerin, %7,7'si Amerikalı turistin, %12,2'si Arap ülkelerinden turistlerin gelmesini istediklerini belirtmiştir. Katılımcıların %48,9'u turistlerin hangi ülkeden olduğunun fark etmediğini, %4,5'i ise hiçbirinin gelmesini istemediğini belirtmiştir.

4.2 Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular

Güvenilirlik, bireylerin ölçekte yer alan ifadelere verdikleri cevapların tutarlılığı olarak ifade edilebilir. Katılımcılara sunulan ölçeğin hedeflenen temel amaç doğrultusunda ne kadar doğru sonuca ulaşabildiğiyle ilgilidir (Büyüköztürk, 2020, s. 182). Bir ölçeğin güvenilirliğini test etmek için çeşitli yollar vardır. Bunlardan birisi ise, “ölçme aracıyla yapılan tek ölçümün kendi içinde ne kadar tutarlı olduğunun” ibaresi olan “Cronbach alfa sayısı”dır (Can, 2020, s. 394). Bu analizle beraber amaç ölçekte yer alan ifadelerin uyum oranını ortaya koymaktır (Seçer, 2015, s. 218).

Cronbach's alfa katsayısı 0-1 arasında değer almaktadır. Cronbach's alfa katsayısı 1'e yaklaştıkça ölçeğin güvenilirlik düzeyi de artmaktadır (Lorcu, 2020, s. 201). Bir ölçek ne kadar güvenilir ise elde edilen veriler ve sonuçlarda o derece güvenilirdir (Tutar ve Erdem, 2022, s. 330). Başka bir görüşe göre ise, Cronbach alfa katsayısının en az “,70” olması gerektiğini vurgulamaktadır (Yıldız, 2019, s. 215).

4.2.1. Cittaslow Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi

Katılımcıların, cittaslow hareketine yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla oluşturulan 4 ifadeden oluşan ölçeğin güvenilirliği “Cronbach Alpha” yöntemi ile ölçülmüştür. Elde edilen veriler doğrultusunda, Cronbach alfa katsayısı (,872) olarak ortaya çıkmıştır. Lorcu (2020)' ye göre, elde edilen katsayı ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

4.2.2. Turizmin Etkileri Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi

Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumunu ölçmek için hazırlanan 30 ifadenin yer aldığı ölçek “Cronbach Alpha” yöntemi ile analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda Cronbach alfa katsayısının (,784) olduğu görülmektedir. Lorcu (2020)' ye göre ölçek yüksek güvenilirliğe sahiptir.

4.3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Bu bölümde araştırmada kullanılan sakin şehir ve turizmin etkilerine yönelik yerel halkın tutumunu belirlemeye ilişkin kullanılan ölçeklerin tanımlayıcı istatistik sonuçları ele alınmıştır.

Çizelge 9. Yerel Halkın Sakin Şehir Hareketi Ölçeğine Yönelik Tutumlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

İfadeler	Dağılım	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	\bar{X}
Cittaslow, turist sayısının artışında etkili bir markadır.	N	26	54	116	112	95	3,48
	%	6,5	13,4	28,8	27,8	23,6	
Cittaslow, yörenin kalkınma ve gelişmesi için iyi bir modeldir.	N	23	50	128	112	90	3,48
	%	5,7	12,4	31,8	27,8	22,3	
Cittaslow, yerel halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi için iyi bir modeldir.	N	45	55	123	102	78	3,28
	%	11,2	13,6	30,5	25,3	19,4	
Yaşadığım şehrin Cittaslow olmasından memnunum.	N	17	22	88	81	195	4,02
	%	4,2	5,5	21,8	20,1	48,4	

Çizelge 9’da yerel halkın sakin şehir ölçeğine yönelik tutumlarını gösteren analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Çizelgeyi incelediğimizde, yerel halk “Yaşadığım şehrin cittaslow olmasından memnunum” ifadesine 4,02 ortalama ile en yüksek katılımı gösterirken “Cittaslow, yerel halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi için iyi bir modeldir” ifadesine 3,28 ortalama ile en düşük katılımı göstermiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda yerel halk sakin şehir ağına üye olmaktan oldukça memnun olduğu ortaya konmuştur. Ölçeğin geneline baktığımızda ise yerel halkın sakin şehir hareketine yönelik görüşleri olumlu yöndedir.

Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumları sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel olarak 3 alt başlık halinde incelenecektir.

Çizelge 10. Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

İfadeler	Dağılım	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	\bar{X}		
								N	%
Turizm, yerel halkın eğitim seviyesinin yükselmesine katkıda bulunmaktadır.	N	84	108	90	67	54	2,74		
	%	20,8	26,8	22,3	16,6	13,4			
Turizm, yöre halkının kendi öz dilinden uzaklaşmasına sebep olmaktadır.	N	259	83	32	15	14	1,61		
	%	64,3	20,6	7,9	3,7	3,5			
Turizm, tarihi-kültürel mirasların korunmasına vesile olmaktadır.	N	22	28	79	119	155	3,88		
	%	5,5	6,9	19,6	29,5	38,5			
Turizm, gelenek ve göreneklerin bozulmasına sebep olmaktadır.	N	184	115	63	26	15	1,94		
	%	45,7	26,5	15,6	6,5	3,7			
Turizm sayesinde yöredeki kültür ve sanat faaliyetlerinde artış meydana gelmektedir.	N	27	44	174	98	60	3,29		
	%	6,7	10,9	43,2	24,3	14,9			
Turizm, aile yapısında manevi değerlere verilen önemi azaltmaktadır.	N	227	107	39	17	13	1,71		
	%	56,3	26,6	9,7	4,2	3,2			
Turizm, alkol ve uyuşturucu kullanımını artırmaktadır.	N	243	79	40	24	17	1,74		
	%	60,3	19,6	9,9	6	4,2			
Turizm, bölge insanının kültürünün gelişmesine yardımcı olan bir etkidir.	N	32	34	110	144	83	3,52		
	%	7,9	8,4	27,3	35,7	20,6			
Restoranlarda, yöresel yemekler yerine, turistlerin damak tadına hitap eden yiyecek ve içecekler sunulmaktadır.	N	124	104	102	39	34	2,39		
	%	30,8	25,8	25,3	9,7	8,4			
Turizm, yöredeki geleneksel yeme-içme alışkanlıklarını değiştirmektedir.	N	212	103	52	22	14	1,81		
	%	52,6	25,6	12,9	5,5	3,5			
El sanatı ürünleri bölgenin kültürünü, tarihini ve geleneklerini yansıtmaktadır.	N	24	33	49	106	201	4,08		
	%	6	5,7	12,2	26,3	49,9			
Turizm, ticari ahlâkın bozulmasına yol açmaktadır.	N	150	124	91	23	15	2,07		
	%	37,2	30,8	22,6	5,7	3,7			
Turizm yerel halkın daha hoşgörülü olmasını sağlamaktadır.	N	26	27	61	98	191	3,99		
	%	6,5	6,7	15,1	24,3	47,4			

Çizelge 10’da yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin ifadelerin tanımlayıcı istatistik sonuçlarına yer verilmiştir. Çizelgeyi incelediğimizde, yerel halk turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik en yüksek katılımı 4,08 ortalama ile “El sanatı ürünleri bölgenin kültürünü, tarihini ve geleneklerini yansıtmaktadır” ifadesine olmuştur. En düşük katılım ise, 2,74 ortalama ile “Turizm, yerel halkın eğitim seviyesinin yükselmesine katkıda bulunmaktadır” ifadesine olmuştur. Yerel halkın olumsuz sosyo-kültürel etkilerine en yüksek katılım 2,39 ortalama ile “Restoranlarda, yöresel yemekler yerine, turistlerin damak tadına hitap eden yiyecek ve içecekler sunulmaktadır” ifadesine olmuştur. En düşük katılım ise, 1,61 ortalama ile “Turizm, yöre halkının kendi öz dilinden uzaklaşmasına sebep olmaktadır” ifadesine olmuştur.

Çizelge 11. Yerel Halkın Turizmin Ekonomik Etkileri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

İfadeler	Dağılım	Katılım					\bar{X}
		Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	
Turizm, bölgenin tanıtımına katkı sağlamaktadır.	N	12	20	65	114	191	4,12
	%	3	5	16,1	28,3	47,6	
Turizm, önemli bir gelir kaynağıdır.	N	11	17	42	124	209	4,24
	%	2,7	4,2	10,4	30,8	51,9	
Turizm, yeni iş sahaları ve istihdam sağlamaktadır.	N	17	26	95	128	137	3,84
	%	4,2	6,5	23,6	31,8	34	
Turizm, kadınlara ekonomik destek sağlamaktadır.	N	26	30	99	121	127	3,72
	%	6,5	7,4	24,6	30	31,5	
Turizm, halkın yaşam kalitesinin yükselmesine katkı sağlamaktadır.	N	25	41	100	126	111	3,63
	%	6,2	10,2	24,8	31,3	27,5	
Turizm, yörede pahalılık yaratmaktadır.	N	55	91	142	55	60	2,93
	%	13,6	22,6	35,2	13,6	14,9	
Turizm, yörede ikinci konut satışının artışına sebep olmaktadır.	N	144	99	65	53	42	2,37
	%	35,7	24,6	16,1	13,2	10,4	
Turizm, yerel halkın bölgeye daha fazla yatırım yapmasına sebep olmaktadır.	N	20	35	151	121	76	3,49
	%	5	8,7	37,5	30	18,9	

Çizelge 11-devam

Turizm, bölgede ithal malın kullanılmasına sebep olmaktadır.	N	147	130	66	42	18	2,14
	%	36,5	32,3	16,4	10,4	4,5	
Turizm bölgede alt yapı standartlarının yükselmesine sebep olmaktadır.	N	32	45	147	101	78	3,36
	%	7,9	11,2	36,5	25,1	19,4	

Çizelge 11’de yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine ilişkin ifadelerin tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiştir. Yerel halkın turizmin olumlu ekonomik etkilerine yönelik en yüksek katılımı 4,24 ortalama ile “Turizm, önemli bir gelir kaynağıdır” ifadesine olmuştur. En düşük katılım ise 3,36 ortalama ile “Turizm bölgede alt yapı standartlarının yükselmesine sebep olmaktadır” ifadesine olmuştur. Turizmin olumsuz ekonomik etkilerine en yüksek katılım 2,37 ortalama ile “Turizm, yörede pahalılık yaratmaktadır” ifadesine olmuştur. En düşük katılım ise 2,14 ortalama ile “Turizm, bölgede ithal malın kullanılmasına sebep olmaktadır” ifadesine olmuştur.

Çizelge 12. Yerel Halkın Turizmin Çevresel Etkileri Ölçeğine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

İfadeler	Dağılım	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	\bar{X}
Turizm, sigara kullanımı arttırmaktadır.	N	264	76	35	17	11	1,59
	%	65,5	18,9	8,7	4,2	2,7	
Turizm, parklar, sahiller ve piknik yerlerinin kirliliğine sebep olmaktadır.	N	95	75	123	74	36	2,70
	%	23,6	18,6	30,5	18,4	8,9	
Turizm çevre ve doğanın kirlenmesine neden olmaktadır.	N	108	82	113	72	28	2,57
	%	26,8	20,3	28	17,9	6,9	
Turizm bölgede trafik sıkışıklığına sebep olmaktadır.	N	74	56	100	122	51	3,04
	%	18,4	13,9	24,8	30,3	12,7	
Turizm bölgede ses kirliliğine neden olmaktadır.	N	189	103	49	36	26	2,02
	%	46,9	25,6	12,2	8,9	6,5	
Turizm, kentsel dokunun bozulmasına sebep olmaktadır.	N	199	95	66	26	17	1,92
	%	49,4	23,6	16,4	6,5	4,2	
Turizm, bölgede çevreye zararlı olan ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesine neden olmaktadır.	N	122	108	116	43	14	2,30
	%	30,3	26,8	28,8	10,7	3,5	

Çizelge 12’de yerel halkın turizmin olumsuz çevresel etkilerine ilişkin ifadelerin tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiştir. Çizelgeyi incelediğimizde, yerel halkın turizmin olumsuz çevresel etkilerine yönelik en yüksek katılımı 3,04 ortalama ile “Turizm bölgede trafik sıkışıklığına sebep olmaktadır” ifadesi olmuştur. En düşük katılım ise 1,59 ortalama ile “Turizm, sigara kullanımını artırmaktadır” ifadesine olmuştur.

4.4. Normallik Dağılımı

Bilimsel bir çalışmada, elde edilen verilere parametrik mi yoksa parametrik olmayan testlerin mi yapılacağı normallik dağılımı ile belirlenmektedir (Taşpınar, 2017, s. 31). Çalışmalarda yapılan analiz yöntemlerinin, şartlar elverdikçe parametrik testlerin yapılması güvenilirlik ve genellenebilirliği açısından önem kazanmaktadır. Parametrik testlerin yapılabilmesinin ön şartı ise veri setinin normallik dağılım özelliklerini göstermesidir (Can, 2020, s. 83).

Normallik dağılımını ölçmenin birçok yolu vardır. Örneklem büyüklüğü 30 ve üzeri olan çalışmalarda normallik dağılımı incelenirken “Kolmogrov-Smirnov” testi sonuçlarına bakılır. Normallik dağılımı için p değerinin 0,05’den büyük olması gerekmektedir (Ersöz ve Ersöz, 2019, s. 103). Bir diğer yöntem ise, verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmaktadır. Verilerin normallik dağılımına uygun olabilmesi için çarpıklık ve basıklık değerinin sıfır olması gerekmektedir. Ancak bu şartları sağlayabilen verilere rastlamak oldukça güçtür (Koç, vd. 2022, s. 292). Verilerin çarpıklık ve basıklık değerinin -1 ile +1 arasında olması normallik dağılım için yeterli görülmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2021, s. 16).

Normallik dağılımını ölçmek için “Kolmogrov-Smirnov” testi yapılmıştır. Veri seti normallik dağılımı için p değerinin 0,05’den büyük olması beklenmektedir. Testin sonucunda, p değeri (,159) olarak bulunmuştur. Sonrasında veri setinin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Çarpıklık (skewness) değeri (-,080) olarak bulunmuştur. Basıklık (kurtosis) değeri ise, (,880) olarak bulunmuştur. Analizler sonucunda çarpıklık ve basıklık değeri kabul gören referans aralığındadır. Yapılan analizler sonucunda verilerin normallik dağılımına uygun olduğu söylenebilir.

4.5. Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Doğrulayıcı faktör analizi, çeşitli gizli yapılar arasındaki karşılıklı ilişki modellerini incelemek için sıklıkla kullanılmaktadır. Modele dahil edilen her bir yapı genellikle bir dizi gözlenen gösterge ile ölçülür. Bu nedenle, doğrulayıcı faktör analizi modelinde yapılar arasında belirli bir yönlü ilişki varsayılmamaktadır. Sadece bunların potansiyel olarak birbirleriyle ilişkili olduğu varsayılmaktadır (Raykov ve Marcoulidies, 2006, s. 4). DFA, daha önce geliştirilmiş ve kullanılmış ölçeklerin doğrulanması için kullanılan bir yöntemdir (Yaşlıoğlu, 2017, s.78).

Doğrulayıcı faktör analizinde, yapılan ölçümler sonucunda veri modeline uyum veya uyumsuzluğuna karar vermek oldukça zordur. Modelin verilerle uyumunu belirlemek için birçok farklı değer bulunmaktadır. Literatürde hangi asgari koşulların yeterli uyumu oluşturduğuna dair köklü bir kılavuz bulunmamasına rağmen bazı temel kurallar vardır (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003, s. 52). Literatürde en yaygın kullanılan uyum ölçütü indeksleri ve kabul edilebilir uyum değerleri aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 13. Yaygın Kullanılan Uyum Endeks ve Değerleri

Örneklem Büyüklüğü	N < 250			N > 250		
	m≤12	12 < m < 30	m≥30	m≤12	12 < m < 30	m≥30
Değişken Sayısı		$\chi^2/df < 2.5$			$\chi^2/df < 5$	
CMIN/df						
GFI	>0,95	>0,90	>0,90	>0,90	>0,90	>0,80
AGFI	>0,95	>0,90	>0,90	>0,90	>0,90	>0,80
CFI	>0,97	>0,95	>0,92	>0,95	>0,92	>0,90
NFI/TLI	>0,97	>0,95	>0,92	>0,95	>0,90	>0,80
RMSEA	<0,08	<0,08	<0,08	<0,07	<0,07	<0,07
SRMR	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,10

Kaynak: Curkan, S. C. (2019). *Genişletilmiş online alışveriş kabul modeli (GOAKM) ile yerli turistlerin internet üzerinden tatil satın alma davranışlarının belirlenmesi ve kültürün etkisi*. Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yukarıdaki çizelge incelendiğinde örneklem ve madde sayısına bağlı olarak kabul edilebilir uyum endeksi değer aralığı görülmektedir (Curkan, 2019, s. 90).

4.5.1. Turizmin Etkilerine İlişkin Değişkenlerin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Bu bölümde, yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumunu ölçmek amacıyla daha önce geliştirilmiş 30 ifade ve çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkiler olarak 3 faktörden oluşan ölçeğin doğrulayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlarına yer verilecektir. Doğrulayıcı faktör analizi IBM SPSS Amos 22.0 programı ile yapılmıştır.

Turizmin etkilerine yönelik tutum ölçeğine ait birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına bakıldığında, CMIN/df değerini 6,45, RMSEA değerinin ise, ,116 olduğu gözlemlenmiştir. Literatürde kabul gören uyum endeksi değerlerine göre çok yüksek sonuçlar elde edilmiştir.

Modelin beklenen uyum değerlerine uygun sonuçlar vermediği durumlarda teorik çerçeveden uzaklaşmadan modelin uyumunu iyileştirmek amacıyla modifikasyon yapılması önerilmektedir (Aytaç ve Öngen, 2012, s. 18).

Birinci düzey dfa verilerine dayanarak modifikasyon işlemleri yapılmıştır. Sonrasında ölçüm modelinde istenilen faktör yükünün altında kalan ifadeler sırayla modelden çıkartılmıştır. Her bir ifade modelden çıkartıldıktan sonra modifikasyon işlemi tekrarlanmış ve modelin uyum iyiliği sonuçları incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda ekonomik etkiler faktöründen (t24) ifadesi, sosyo-kültürel etkiler faktöründen ise (t3, t12, t14, t27 ve t29) ifadelerinin çıkartılmasına karar verilmiştir.

Yapılan testlerin sonuçları doğrultusunda ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçekte yer alan ifadelerin standardize edilmiş regresyon katsayısı değerlerine aşağıdaki çizelgede yer verilmiştir.

Çizelge 14. Turizmin Etkileri Modeli Standart Regresyon Katsayısı (2. Derece DFA)

İfadeler		Boyut	St. Reg. Katsayıları
T1	<-----	Ekonomik Etki	,653
T4	<-----	Ekonomik Etki	,684
T5	<-----	Ekonomik Etki	,713
T6	<-----	Ekonomik Etki	,541
T7	<-----	Ekonomik Etki	,641
T8	<-----	Ekonomik Etki	,117
T9	<-----	Ekonomik Etki	,238
T10	<-----	Ekonomik Etki	,553
T25	<-----	Ekonomik Etki	,563
T2	<-----	Sosyo-Kültürel Etki	,494
T11	<-----	Sosyo-Kültürel Etki	,592
T13	<-----	Sosyo-Kültürel Etki	,599
T15	<-----	Sosyo-Kültürel Etki	,703

Çizelge 14-devamı

T23	<-----	Sosyo-Kültürel Etki	,570
T26	<-----	Sosyo-Kültürel Etki	,208
T28	<-----	Sosyo-Kültürel Etki	,491
T30	<-----	Sosyo-Kültürel Etki	,511
T16	<-----	Çevresel Etki	,605
T17	<-----	Çevresel Etki	,701
T18	<-----	Çevresel Etki	,694
T19	<-----	Çevresel Etki	,585
T20	<-----	Çevresel Etki	,646
T21	<-----	Çevresel Etki	,694
T22	<-----	Çevresel Etki	,585

Çizelge 15. Turizmin Etkileri Ölçeği Model Uyum İyiliği Değerleri (2. Derece DFA)

Model Uyum İndeksleri	Sonuçlar	Tavsiye Edilen Değerler
χ^2/df	3,093	≤ 5
GFI	,871	$\geq 0,90$
AGFI	,827	$\geq 0,90$
CFI	,874	$\geq 0,92$
NFI	,827	$\geq 0,90$
TLI	,845	$\geq 0,07$
RMSEA	,072	$\leq 0,07$
SRMR	,100	$\leq 0,05$

Çizelge 15'e baktığımızda model üzerinde modifikasyon ve madde çıkartma işleminden sonra elde edilen ikinci derece doğrulayıcı faktör analizinin uyum iyiliği değerleri görülmektedir. SRMR değerinin beklenenin çok üstünde olduğu görülmektedir. Hu ve Bentler (1999) çalışmalarında, SRMR değerinin 0,10'dan veya 0,80'den küçük değerlere sahip olduğu durumlarda da iyi bir uyumu temsil ettiğini belirtmişlerdir. Sonuçları incelediğimizde ise, uyum iyiliği değerlerinin literatürde istenilen değer aralığına uygun olduğu görülmüştür. Böylece turizmin etkileri ölçeği modeline ait ikinci derece doğrulayıcı faktör analizi kabul edilmiştir.

4.6. Ölçek Değişkenlerine Ait Farklılık Analizleri

Bu bölümde çalışmada kullanılan değişkenler ile yerel halkın demografik özellikleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığına yönelik analizlere yer verilecektir. Faktör analizinde elde edilen verilere dayanarak öncelikle faktör gruplarının aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Yerel halkın demografik özellikleri ile araştırma değişkenleri olan turizmin "ekonomik, sosyo-kültürel ve

çevresel” etkileri arasında ki ilişkiyi ortaya koymak için bağımsız iki örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Katılımcıların cinsiyetleri ile ölçek değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız iki örneklem t testi yapılmıştır. Çizelge 16’da analizden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Çizelgeyi incelediğimizde, katılımcıların cinsiyet değişkeni ile “ekonomik, sosyo-kültüre ve çevresel” etki boyutları arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Yapılan t testi sonucunda H1b hipotezi desteklenmemiştir.

Çizelge 16. Katılımcıların Cinsiyet Durumu ve Değişkenler Arası t-testi Sonuçları

Faktörler	Cinsiyet	N	\bar{x}	s.s	Sig (p)
Ekonomik Etki	Kadın	195	3,67	,598	,886
	Erkek	208	3,68	,586	
Sosyo-Kültürel Etki	Kadın	195	3,36	,647	,165
	Erkek	208	3,46	,728	
Çevresel Etki	Kadın	195	3,74	,796	,740
	Erkek	208	3,77	,817	

Katılımcıların medeni durumuna göre değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız iki örneklem t testi yapılmıştır. Elde edilen veriler çizelge 17’de gösterilmektedir. Katılımcıların medeni durumu ile “ekonomik ve sosyo-kültürel” etki boyutunda anlamlı farklılıklar ($p<,05$) tespit edilirken “çevresel” etki boyutunda anlamlı farklılık ($p>,05$) olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda H1c hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Çizelge 17. Katılımcıların Medeni Durumu ve Değişkenler Arası t-testi Sonuçları

Faktörler	Medeni Durum	N	\bar{x}	s.s	Sig (p)
Ekonomik Etki	Evli	282	3,74	,565	,001
	Bekar	121	3,52	,625	
Sosyo-Kültürel Etki	Evli	282	3,47	,627	,014
	Bekar	121	3,27	,807	
Çevresel Etki	Evli	282	3,77	,750	,459
	Bekar	121	3,71	,926	

Katılımcıların Şavşat’da doğma durumu ve değişkenler arasındaki anlamlı farklılık düzeyi test edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen veriler çizelge 18’de belirtilmiştir. Katılımcıların Şavşat’da doğma durumu ile “ekonomik ve sosyo-kültürel” etki boyutunda anlamlı farklılıklar ($p < 0,05$) gözlemlenirken “çevresel” etki boyutunda anlamlı farklılık ($p > 0,05$) gözlemlenmemiştir. Yapılan t testi sonucunda H1h hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Çizelge 18. Katılımcıların Şavşat’da Doğma Durumu ve Değişkenler Arası t-testi Sonuçları

Faktörler	Şavşat’da Doğum	N	\bar{x}	s.s	Sig (p)
Ekonomik Etki	Evet	299	3,73	,547	,009
	Hayır	104	3,53	,684	
Sosyo-Kültürel Etki	Evet	299	3,49	,637	,001
	Hayır	104	3,20	,791	
Çevresel Etki	Evet	299	3,77	,778	,449
	Hayır	104	3,70	,883	

Katılımcıların turizm bölgelerine (turistik faaliyetlerin gerçekleştiği) yakınlık durumu ile değişkenler arasındaki anlamlı farklılık düzeyi t testi ile ölçülmüştür. Çizelge 19’da elde edilen verilere yer verilmiştir. Katılımcıların turizm bölgelerine yakınlık durumu ile “ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel” etki boyutlarında anlamlı farklılığa ($p > 0,05$) rastlanmamıştır. Dolayısıyla H1k hipotezi desteklenmemiştir.

Çizelge 19. Katılımcıların Turizm Bölgelerine Yakınlık Durumu ve Değişkenler Arası t-testi Sonuçları

Faktörler	Turizm Bölgelerine Yakınlık	N	\bar{x}	s.s	Sig (p)
Ekonomik Etki	Evet	212	3,72	,576	,111
	Hayır	191	3,63	,605	
Sosyo-Kültürel Etki	Evet	212	3,47	,670	,084
	Hayır	191	3,35	,711	
Çevresel Etki	Evet	212	3,77	,804	,755
	Hayır	191	3,74	,809	

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde tek yönlü varyans (ANOVA) testi yapılacaktır. Öncelikle Anova testinin ön koşulu olan Levene testi ile varyansların eşit dağılıp dağılmadığı incelenmelidir (Lorcu, 2020, s. 126). Sonrasında elde edilen veriler

doğrultusunda gruplararası farklılıkların neler olduğunu gözlemlemek için Post-Hoc testleri yapılmaktadır. Varyansların homojenliği sağlandığı durumda Scheffe testi kullanılacaktır. Scheffe testi, gruplararası değişkenlerin örneklem sayısı bakımından eşit olmasını gerektirmeyen ve çok sık kullanılan bir test türüdür. Varyansların homojen dağılmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi kullanılacaktır. Tamhane's T2 testinde gruplardaki gözlem sayılarının eşit olmasını gerektirmemektedir (Taşpınar, 2017, s. 86-87).

Katılımcıların yaşları ile değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını ölçmek için tek yönlü varyans (ANOVA) testi yapılmıştır. Örneklem sayısının az olması nedeniyle daha sağlıklı veriler elde edebilmek için 55-64 yaş arası ile 65 yaş ve üzeri katılımcılar birleştirilerek analiz yapılmıştır. Çizelge 20'ye baktığımızda katılımcıların yaşları ile değişkenler arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) tespit edilmiştir.

Çizelge 20. Katılımcıların Yaşları ile Değişkenler Arası ANOVA Sonuçları

Faktörler	Yaş	N	\bar{x}	s.s	F	Sig (p)	Farklar
Ekonomik Etki	18-24	58	3,35	,675	5,446	,000	1-2,3,4,5
	25-34	103	3,75	,499			
	35-44	96	3,71	,587			
	45-54	87	3,75	,587			
	55 ve Üzeri	59	3,70	,578			
Sosyo-Kültürel Etki	18-24	58	3,09	,893	3,514	,000	1-2,4
	25-34	103	3,57	,613			
	35-44	96	3,41	,636			
	45-54	87	3,49	,680			
	55 ve Üzeri	59	3,34	,593			
Çevresel Etki	18-24	58	3,75	,913	5,311	,008	2-4
	25-34	103	3,53	,784			
	35-44	96	3,77	,753			
	45-54	87	3,96	,767			
	55 ve Üzeri	59	3,83	,804			

“Ekonomik” etki boyutunda, 18-24 yaş aralığında olan katılımcıların puan ortalamalarının 25-34, 35-44, 45-54 ve 55 yaş üzeri olan katılımcılardan daha az olduğu görülmektedir. “Sosyo-kültürel” etki boyutunda ise, 18-24 yaş aralığında olan katılımcıların puan ortalamalarının 25-34 ve 45-54 yaş aralığında olan katılımcılardan daha az olduğu görülmektedir. “Çevresel” etki boyutunda, yaş aralığı 25-34 olan

katılımcıların puan ortalamalarının 45-54 yaş aralığında olan katılımcılardan daha az olduğu görülmektedir. Dolayısıyla H1a hipotezi desteklenmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile değişkenler arası anlamlı farklılığını ölçmek için tek yönlü varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Örneklem sayısının az olması nedeniyle daha sağlıklı veriler elde edebilmek amacıyla “okur-yazar ve ilkokul” grubu ile “lisans ve lisansüstü” grupları birleştirilerek analiz yapılmıştır. Çizelge 21’de ANOVA testinin sonuçlarına dair verilere yer verilmiştir. “Ekonomik” etki boyutuna baktığımızda gruplararası anlamlı farklılıklar ($p < 0,05$) tespit edilmiştir. “Sosyo-kültürel ve çevresel” etki boyutlarında ise, anlamlı bir farklılık ($p > 0,05$) tespit edilmemiştir.

Çizelge 21. Katılımcıların Eğitim Durumu ile Değişkenler Arası ANOVA Sonuçları

Faktörler	Eğitim Durumu	N	\bar{x}	s.s	F	Sig (p)	Farklar
Ekonomik Etki	İlkokul	21	3,66	,722	3,015	,018	4-2,3,5
	Ortaokul	40	3,79	,494			
	Lise	147	3,72	,576			
	Ön Lisans	114	3,52	,622			
	Lisans ve Lisansüstü	81	3,77	,551			
Sosyo-Kültürel Etki	İlkokul	21	3,21	,545	,986	,415	—
	Ortaokul	40	3,43	,579			
	Lise	147	3,48	,644			
	Ön Lisans	114	3,37	,808			
	Lisans ve Lisansüstü	81	3,40	,680			
Çevresel Etki	İlkokul	21	3,93	1,003	,891	,469	—
	Ortaokul	40	3,71	,660			
	Lise	147	3,83	,753			
	Ön Lisans	114	3,70	,877			
	Lisans ve Lisansüstü	81	3,68	,806			

“Ekonomik” etki boyutunu incelediğimizde, eğitim durumları ön lisans olan katılımcıların puan ortalamalarının ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü eğitimi alan katılımcılara göre daha az olduğu görülmektedir. Yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi sonucunda H1d hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Katılımcıların aylık gelir düzeyi ile değişkenler arası anlamlı farklılığın olup olmadığı ölçmek için tek yönlü varyans (ANOVA) testi yapılmıştır. Çizelge 22’de elde

edilen verilere yönelik sonuçlar yer almaktadır. Çizelgeyi incelediğimizde, katılımcıların aylık gelir düzeyi ile “ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel” etki boyutları arasında anlamlı bir farklılık ($p>0,05$) tespit edilememiştir. H1e hipotezi desteklenmemiştir.

Çizelge 22. Katılımcıların Aylık Geliri ile Değişkenler Arası ANOVA Sonuçları

Faktörler	Aylık Gelir	N	\bar{x}	s.s	F	Sig (p)	Farklar
Ekonomik Etki	Alt Düzey	220	3,64	,611	1,898	,151	—
	Orta Düzey	136	3,69	,527			
	Üst Düzey	47	3,82	,655			
Sosyo-Kültürel Etki	Alt Düzey	220	3,37	,722	,956	,385	—
	Orta Düzey	136	3,48	,624			
	Üst Düzey	47	3,43	,729			
Çevresel Etki	Alt Düzey	220	3,77	,826	,299	,741	—
	Orta Düzey	136	3,71	,774			
	Üst Düzey	47	3,80	,814			

Katılımcıların meslek gruplarına göre değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için tek yön varyans (ANOVA) testi yapılmıştır. Çizelge 23’de katılımcıların meslek grupları ile değişkenler arasındaki anlamlılık testi sonuçları görülmektedir. Katılımcıların meslek grupları ile “ekonomik ve sosyo-kültürel” etki boyutları arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) tespit edilmiştir. “Çevresel” etki boyutuna baktığımızda ise, meslek grupları arasında anlamlı farklılık ($p>0,05$) tespit edilememiştir.

“Ekonomik” etki boyutuna baktığımızda, öğrencilerin puan ortalamalarının tüm meslek gruplarından daha düşük olduğu tespit edilmiştir. “Sosyo-kültürel” etki boyutunda ise, öğrencilerin puan ortalamalarının esnaf, kamu ve yerel idare görevlileri, işçi ve diğer meslek gruplarına göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. H1f hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Çizelge 23. Katılımcıların Meslek Grupları ile Değişkenler Arası ANOVA Sonuçları

Faktörler	Meslek Grupları	N	\bar{x}	s.s	F	Sig (p)	Farklar
Ekonomik Etki	Esnaf	74	3,79	,575	6,485	,000	3- 1,2,4,5,6,7,8
	Kamu ve Yerel İdare Görevlisi	78	3,67	,561			
	Öğrenci	46	3,16	,692			
	Ev Hanımı	36	3,66	,470			
	İşçi	93	3,72	,495			
	Emekli	20	3,95	,722			
	Çiftçilik/Hayvancılık	15	3,94	,722			
	Diğer	41	3,71	,575			
Sosyo-Kültürel Etki	Esnaf	74	3,52	,721	4,331	,000	3-1,2,5,8
	Kamu ve Yerel İdare Görevlisi	78	3,47	,631			
	Öğrenci	46	2,93	,887			
	Ev Hanımı	36	3,31	,420			
	İşçi	93	3,46	,632			
	Emekli	20	3,57	,751			
	Çiftçilik/Hayvancılık	15	3,51	,665			
	Diğer	41	3,51	,604			
Çevresel Etki	Esnaf	74	3,81	,833	,913	,497	—
	Kamu ve Yerel İdare Görevlisi	78	3,77	,817			
	Öğrenci	49	3,86	,853			
	Ev Hanımı	36	3,64	,656			
	İşçi	93	3,63	,851			
	Emekli	20	4,03	,665			
	Çiftçilik/Hayvancılık	15	3,78	,673			
	Diğer	41	3,75	,806			

Katılımcıların çalıştığı sektör ile değişkenler arası anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans (ANOVA) testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler çizelge 24’de gösterilmiştir. Çizelgeyi incelediğimizde, “ekonomik” etki boyutunda anlamlı farklılık ($p < 0,05$) tespit edilirken “sosyo-kültürel ve çevresel” etki boyutunda anlamlı farklılıklar ($p > 0,05$) tespit edilmemiştir.

Çizelge 24. Katılımcıların Çalıştığı Sektör ile Değişkenler Arası ANOVA Sonuçları

Faktörler	Hangi Sektörde Çalışıyorsunuz?	N	\bar{x}	s.s	F	Sig (p)	Farklar
Ekonomik Etki	Turizm Dışı Bir Sektörde Çalışıyorum	325	3,63	,590	7,597	,001	1-3
	Turizm Sektöründe Çalışıyorum	33	3,77	,628			
	Gelirim Bir Kısmı Turizmden	45	3,98	,471			
Sosyo-Kültürel Etki	Turizm Dışı Bir Sektörde Çalışıyorum	325	3,39	,709	,910	,403	—
	Turizm Sektöründe Çalışıyorum	33	3,52	,752			
	Gelirim Bir Kısmı Turizmden	45	3,50	,486			
Çevresel Etki	Turizm Dışı Bir Sektörde Çalışıyorum	325	3,79	,781	1,694	,185	—
	Turizm Sektöründe Çalışıyorum	33	3,54	1,109			
	Gelirim Bir Kısmı Turizmden	45	3,68	,707			

“Ekonomik etki” boyutunu incelediğimizde, turizm dışı bir sektörde çalışan katılımcıların puan ortalamalarının gelirinin bir kısmı turizmden olan katılımcılara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. H1g hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Katılımcıların Şavşat’da yaşama yılı ile değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) testi uygulanmıştır. Veriler çizelge 29’da yer almaktadır. Çizelge 25’i incelediğimizde “ekonomik ve sosyo-kültürel” etki boyutlarında anlamlı farklılıklar ($p < 0,05$) gözlemlenmiştir. “Çevresel” etki boyutunda ise, anlamlı bir farklılığa ($p > 0,05$) rastlanmamıştır.

“Ekonomik ve sosyo-kültürel” etki boyutunu incelediğimizde, 1-10 yıl arası Şavşat’da yaşayan katılımcıların puan ortalamalarının 21 yıl ve üzeri Şavşat’da yaşayan katılımcılara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. H1i hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Çizelge 25. Katılımcıların Şavşat’da Yaşama Yılı ve Değişkenler Arası ANOVA Sonuçları

Faktörler	Şavşat’da Yaşama Yılı	N	\bar{x}	s.s	F	Sig (p)	Farklar
Ekonomik Etki	1-10	118	3,56	,612	3,646	,027	1-3
	11-20	44	3,64	,613			
	21 Yıl ve Üzeri	241	3,74	,570			
Sosyo-Kültürel Etki	1-10	118	3,27	,745	3,410	,034	1-3
	11-20	44	3,47	,724			
	21 Yıl ve Üzeri	241	3,47	,650			
Çevresel Etki	1-10	118	3,61	,920	2,562	,078	—
	11-20	44	3,84	,773			
	21 Yıl ve Üzeri	241	3,81	,745			

Katılımcıların Şavşat’da ki turistlerle etkileşim sıklığı ile değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans (ANOVA) testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler çizelge 26’da gösterilmiştir. Çizelgeyi incelediğimizde “ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel” etki boyutlarında anlamlı farklılıklar ($p < 0,05$) tespit edilmiştir.

Çizelge 26. Katılımcıların Şavşat’da ki Turistlerle Etkileşim Sıklığı ve Değişkenler Arası ANOVA Sonucu

Faktörler	Turistlerle Etkileşim Sıklığı	N	\bar{x}	s.s	F	Sig (p)	Farklar
Ekonomik Etki	Hiç	107	3,52	,665	4,683	,001	1-4
	Çok Az	150	3,68	,527			
	Biraz	94	3,73	,568			
	Oldukça	41	3,96	,539			
	Çok Fazla	11	3,64	,658			
Sosyo-Kültürel Etki	Hiç	107	3,21	,800	5,819	,000	1-3,4 2-4
	Çok Az	150	3,43	,657			
	Biraz	94	3,50	,569			
	Oldukça	41	3,75	,506			
	Çok Fazla	11	3,16	,942			
Çevresel Etki	Hiç	107	4,00	,771	4,117	,003	2-1
	Çok Az	150	3,71	,702			
	Biraz	94	3,69	,773			
	Oldukça	41	3,55	1,028			
	Çok Fazla	11	3,36	1,282			

“Ekonomik” etki boyutuna baktığımızda, turistlerle “hiç” etkileşimi olmayan katılımcıların puan ortalamalarının turistlerle etkileşimin “oldukça” olan katılımcılara göre daha düşük olduğu görülmektedir. “Sosyo-kültürel” etki boyutunda turistlerle “hiç” etkileşimi olmayan katılımcıların puan ortalamalarının, turistlerle “biraz ve oldukça” etkileşimi olan katılımcılara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Turistlerle etkileşim sıklığı “çok az” olan katılımcıların puan ortalamalarının etkileşim sıklığı “oldukça” olan katılımcılara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. “Çevresel” etki boyutunda ise, turistlerle etkileşim sıklığı “çok az” olan katılımcıların puan ortalamaları etkileşim sıklığı “hiç” olmayan katılımcılara göre daha düşük olduğu gözlemlenmektedir. H1j hipotezi desteklenmiştir.

4.7. Araştırmanın Hipotez Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında Şavşat’da yaşayan yerel halkın sosyo-demografik özellikleri ile değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olduğuna dair hipotezler oluşturulmuştur. Hipotezler, bağımsız iki örneklem t testi ve tek yön varyans (ANOVA) testi aracılığıyla test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar çizelge 27’de sunulmuştur.

Çizelge 27. Araştırma Hipotezi Sonuçları

No	Hipotez	Sonuç
H1	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile demografik özellikleri arasında anlamlı farklılık vardır.	Kısmen Desteklendi
H1a	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile yaş arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Desteklendi
H1b	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Desteklenmedi
H1c	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile medeni durumu arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kısmen Desteklendi
H1d	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile eğitim düzeyi arasından anlamlı bir farklılık vardır.	Kısmen Desteklendi
H1e	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile aylık geliri arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Desteklenmedi
H1f	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile meslekleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kısmen Desteklendi
H1g	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile turizmden kazanç elde etmesi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kısmen Desteklendi
H1h	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile Şavşat’da doğma durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kısmen Desteklendi
H1i	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile ikamet süresi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Kısmen Desteklendi
H1j	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile turistlerle etkileşimi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Desteklendi

Çizelge 27-devamı

H1k	Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumu ile ikamet edilen yerin turistik bölgeye yakınlığı arasında anlamlı bir farklılık vardır.	Desteklenmedi
------------	---	---------------

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, yerel halkın sakin şehir ağına yönelik görüşlerini, bölgede ki turizmin gelişimine ilişkin beklenti ve görüşlerini, yerel halkın sosyo-demografik özellikleri ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında farklılık olup olmadığına dair elde edilen bulguların sonuçlarına yer verilmiştir. Çalışmada, elde edilen sonuçlarla beraber yerel yönetimler için önerilerde bulunmuştur.

5.1. Sonuçlar

Turizm, her geçen gün gelişen ve değişen dinamik bir olgudur. Küresel bir pazara haline gelen turizm, uluslararası ve ulusal arenada gelişimini sürdürebilir kılmak ve pastadan en büyük dilimi alabilmek için bir yarış haline dönüşmüştür. Ekonomik kalkınma bakımından, özellikle az gelişmiş ve ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük olan destinasyonlarda bir fırsat yaratmaktadır. Bir destinasyonda, turizmin gelişim gösterebilmesi ve sürdürülebilir olması için yerel halk-turizm ilişkisi oldukça önem kazanan bir konudur. Bir bölgede turizm faaliyetleri gerçekleşirken ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel birçok olumlu ve olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır.

Yerel halk, bir destinasyonun en önemli paydaşlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Bir bölgede turizm kaynaklı ortaya çıkan olumlu ve olumsuz etkenlerden en çok yerel halk etkilenmektedir. Yerel halkın bu etkilere yönelik tutumları bölgedeki turizmin gelişimine şekil vermektedir. Bu nedenle, sürdürülebilir turizm için bölgede ki turizm politika ve planlama sürecinde yerel halkın turizme yönelik görüşleri dikkate alınması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, 2015 yılında sakin şehir ağına üye olan Şavşat ilçesinde yaşayan yerel halkın bölgedeki turizm faaliyetlerinin ortaya çıkardığı etkilere yönelik tutumları incelenmektedir. Araştırmanın temel hipotezi yerel halkın sosyo-demografik özellikleri ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu yönündedir. Bu doğrultuda, Şavşat'da yaşayan 423 kişiyle yüz yüze anket

uygulanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda eksik ve hatalı olan anketler veri setinden çıkartılarak 403 anket ile çalışmaya devam edilmiştir.

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, 195 kişinin kadın 208 kişinin ise erkek olduğu görülmektedir. Yaş aralığına baktığımızda, en çok katılım 103 kişi ile 25-34 yaş aralığında olduğunu ve en düşük katılımın ise 12 kişi ile 65 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan 282 kişinin evli 121 kişinin ise bekar olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeylerine baktığımızda, 147 kişi ile en çok katılımın lise mezunlarından en düşük katılımın ise 6 kişi ile okur-yazar katılımcılardan oluştuğu görülmektedir.

Katılımcıların aylık gelir dağılımına baktığımızda, en çok katılım 220 kişi ile alt düzey gelirlilerken en düşük katılımın ise 47 kişi ile üst düzey gelirliler tarafından oluşmaktadır. Katılımcıların sahip oldukları meslekleri incelediğimizde, çalışmaya 93 kişi ile en çok katılımın işçi grubundan olduğu görülmektedir. Çalışmaya en az katılım gösteren meslek grubu ise 15 kişi ile çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıları çalıştıkları sektörlere baktığımızda, en çok katılımın 325 kişi ile turizm dışı bir sektörde çalışan katılımcılardan oluşmaktadır. En düşük katılımın ise 33 kişi ile turizm sektöründe çalışan katılımcılardan oluştuğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan 229 kişi Şavşat'da doğmuş olup 104 kişi ise Şavşat dışında doğmuştur. Çalışmaya, 241 kişi ile en çok katılım 21 yıl ve üzeri Şavşat'da yaşayan kişilerden oluşurken en düşük katılım ise 44 kişi ile 11-20 yıl aralığında Şavşat'da yaşayan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların turistlerle etkileşimlerini incelediğimizde, en çok katılım 150 kişi ile turistlerde "çok az" etkileşimi olan kişilerden oluşurken en düşük katılım ise 11 kişi ile turistlerle "çok fazla" etkileşimi olan kişilerden oluşmakta olduğu görülmektedir. Katılımcıların, 212'sinin yaşadığı yer turistik bölgelere yakınken 191'inin ise yaşadığı yerin turistik bölgelere uzak olduğu gözlemlenmektedir.

Çalışmaya katılım gösteren yerel halkın, bölgeye gelen turist yoğunluğundan endişe duymadığı saptanmıştır. Bu durumu, bölgenin turizm açısından gelişmekte olması ve ziyaretçi taşıma kapasitenin aşmamış olmasından kaynaklandığı şeklinde açıklayabiliriz. Yerel halka bölgeye hangi ülkelerden turistlerin gelmesini istediklerine dair çoklu yanıtlayabilecekleri bir soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, en güçlü katılım yerli ve Avrupalı turistlere yöneliktir. Bunun

yanı sıra, yadsınamaz düzeyde turistlerin hangi ülkeden olduğunun fark etmediği belirtilmiştir. Buradan hareketle, yerel halkın tüm turistleri bölgeye bekledikleri sonucuna varılmıştır. Yerel halk, bölgenin tanınırlığının artmasını ve ziyaretçi sayısının artmasını beklemektedir.

Yerel halkın sakin şehir ağına yönelik görüşleri ölçülmüştür. Elde edilen bulgular doğrultusunda, yerel halk sakin şehir ağına üye olmaktan oldukça memnun olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, Andarabi (2012:98) tarafından Seferihisar’da gerçekleştirilen çalışma ile paralellik göstermektedir. Yerel halkın sakin şehir ağının ortaya koyduğu felsefeyi benimsediğini ve beraberinde getirdiği gelişmelerden de oldukça memnun kaldığını ifade etmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre, yerel halkın cinsiyeti ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Buradan hareketle bireylerin sahip olduğu cinsiyet faktörünün turizmin etkilerine yönelik tutumlarında belirleyici bir faktör olmadığı söylenebilir. İlgili alan yazın incelendiğinde, elde edilen sonuçların örtüştüğü birçok çalışma vardır (Davis, Allen ve Cosenza, 1988; Tatoglu, vd., 2002; Kuvan ve Akan, 2005; Nepal, 2008; Almeida-García, vd., 2016). Şavşat’da yaşayan kadın ve erkeklerin turizmin etkilerine yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların medeni durumları ile turizmin etkilerine yönelik tutumlarında “ekonomik ve sosyo-kültürel” boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Evli olan katılımcıların turizmin “ekonomik ve sosyo-kültürel” etkilerine yönelik tutumlarının bekar katılımcılara göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Fakat turizmin “çevresel etkileri” boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. İlgili alan yazında, anlamlı farklılıkların tespit edildiği çalışmalara (Bhat ve Mishra, 2020; Almeida-García vd., 2016) ve anlamlı farklılıkların tespit edilmediği çalışmalara (Allen, vd., 1988; Allen, vd., 1993; Kuvan ve Akan, 2005) rastlanmaktadır.

Katılımcıların Şavşat’da doğma durumları (aidiyetlik) ile turizmin etkilerine yönelik tutumlarında “ekonomik ve sosyo-kültürel” boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Şavşat’da doğan katılımcıların turizmin “ekonomik ve sosyo-kültürel” etkilerine yönelik tutumları Şavşat’da doğmayan katılımcılara göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi, turizmin bölgede ki istihdam oranını arttırması, ekonomik kalkınma açısından desteklemesi, sosyo-kültürel faaliyetlerinin

artış göstermesine ve somut olmayan kültürel değerlere verilen değerlerin artması nedeniyle desteklemesi olarak açıklanabilir. Elde edilen sonuç, Kuvan ve Akan (2005) tarafından yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. “Çevresel etki” boyutuna baktığımızda ise anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Katılımcıların yaşadıkları yerin turistik bölgelere yakınlık durumu ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bunun sebebi ise, Şavşat turizmin yeni gelişim göstermeye başladığı bir destinasyondur. Dolayısıyla katılımcılar turizmin gelişimini desteklemekte ve etkilerine yönelik toleransları bu düzeyde daha yüksek olacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların yaşları ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. “Ekonomik etki” boyutunu incelediğimizde, 18-24 yaş aralığındaki katılımcıların 25-34, 35-44, 45-54 ve 55 ve üzeri yaş aralığında ki katılımcılara göre daha olumsuz bir tutum sergilediği görülmektedir. “Sosyo-kültürel etki” boyutuna baktığımızda 18-24 yaş aralığındaki katılımcıların 25-34 ve 45-54 yaş aralığındaki katılımcılara göre daha olumsuz tutum sergilediği görülmektedir. “Çevresel etki” boyutunda ise, 25-34 yaş aralığındaki katılımcıların 45-54 yaş aralığındaki katılımcılara göre daha olumsuz tutum sergilediği tespit edilmiştir. Buradan hareketle yaşları daha büyük olan katılımcıların turizmin etkilerine yönelik tutumlarında daha toleranslı olduğu söylenebilir. Elde edilen veriler, McGehee ve Andereck (2004) tarafından yapılan çalışma ile örtüşmektedir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile turizmin etkilerine yönelik tutumlarında “ekonomik etki” boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü olan katılımcıların eğitim düzeyi ön lisans olan katılımcılara göre tutumlarının daha olumlu yönde olduğu görülmektedir. “Sosyo-kültürel ve çevresel” etkiler boyutuna baktığımızda anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir. İlgili alan yazında, eğitim düzeyi faktörü ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıkların (Andriotis ve Vaughan, 2003; Andriotis, 2004; Tatoğlu, vd., 2002; Almeida-García, vd., 2016) tespit edildiği çalışmaların olduğu gibi anlamlı farklılıkların tespit edilmediği (Davis, Allen ve Cosenza, 1988; Allen, vd., 1993; Nepal, 2008) çalışmalara da rastlanmaktadır.

Katılımcıların gelir düzeyleri ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Elde edilen sonuçlar, Andriotis ve Vaughan (2003) ve Nepal (2008) tarafından yapılan çalışmalar ile örtüşmektedir.

Katılımcıları meslek grupları ile turizmin etkilerine yönelik tutumları arasında “ekonomik ve sosyo-kültürel” etki boyutunda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. “Ekonomik etki” boyutunda, öğrenciler ile diğer tüm meslek grupları arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Esnaf, kamu ve yerel idare görevlileri, ev hanımları, işçi, emekli, çiftçilik/hayvancılık ve diğer meslek gruplarına sahip katılımcıların tutumlarının öğrencilere göre daha olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. “Sosyo-kültürel” etki boyutunda ise esnaf, kamu ve yerel idare görevlileri, işçi ve diğer meslek grubunda yer alan katılımcıların tutumlarının öğrencilere göre daha olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın, “çevresel etki” boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Katılımcıların çalıştığı sektör (turizmden kazanç elde etme durumu) ile turizmin etkilerine yönelik tutumlarında “ekonomik etki” boyutunda anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Gelirinin bir kısmı turizmden olan katılımcıların, turizmin ekonomik etkilerine yönelik tutumu geliri turizmden olmayan katılımcılara göre daha olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Turizmden kazanç sağlayan katılımcıların turizmin bölgede yarattığı hayat pahalılığına karşı daha duyarlı olduğu söylenebilir. “Sosyo-kültürel ve çevresel” etkiler boyutunda anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Elde edilen sonuçlar, Almeida-García, vd. (2016), Liu ve Var (1986) tarafından yapılan çalışmalar ile örtüşmektedir.

Katılımcıların Şavşat’da yaşama yılı ile turizmin etkilerine yönelik tutumlarında “ekonomik ve sosyo-kültürel” etki boyutlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda, 21 yıl ve üzeri Şavşat’da yaşayan katılımcıların 1-10 yıl arası Şavşat’da yaşayan katılımcılara göre turizmin etkilerine yönelik tutumlarının daha olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların bölgede yaşama süresi arttıkça turizme yönelik tutumları da olumlu düzeyde artmıştır. “Çevresel etki” boyutuna baktığımızda herhangi anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. İlgili alanyazında, anlamlı farklılıkların tespit edildiği çalışmalar olduğu gibi (Brougham ve Butler, 1981; Haley, Snaith ve Miller, 2005) anlamlı farklılıkların gözlemlenmediği çalışmalarda (Davis, Allen ve Cosenza, 1988; Allen, vd., 1993; Tatoğlu, vd., 2002) bulunmaktadır.

Katılımcıların turistlerle etkileşim sıklığı ile turizmin etkilerine yönelik tutumlarında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. “Ekonomik etki” boyutuna baktığımızda, turistlerle etkileşim sıklığı “oldukça” olan katılımcıların etkileşim sıklığı “hiç” olan katılımcılara göre daha olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir. “Sosyo-kültürel etki” boyutunu incelediğimizde, turistlerle etkileşim sıklığı “biraz ve oldukça” olan katılımcıların turistlerle etkileşim sıklığı “hiç” olan katılımcılara göre turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik daha olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir. Turistlerle etkileşim sıklığı “oldukça” olan katılımcıların etkileşim sıklığı “çok az” olan katılımcılara göre daha tutumlarının daha olumlu yönde olduğu gözlemlenmektedir. Turistlerle etkileşim sıklığı arttıkça turizmin etkilerine yönelik tutum düzeylerinin de olumlu yönde arttığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar alanyazında ki (Weaver ve Lawton 2000; Akis, Peristianis ve Warner, 1996) çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir. “Çevresel etki” boyutunda ise, etkileşim sıklığı “hiç” olan katılımcıların etkileşim sıklığı “biraz” olan katılımcılara göre tutumlarının daha olumlu yönde olduğu saptanmıştır.

Çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda Şavşat’da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarının pozitif yönlü olduğu çıkarımı yapılmaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre yerel halk, turizmin önemli bir gelir kaynağı olduğu, yeni iş fırsatları yarattığı, kadınları ekonomik olarak desteklediği ve yerel halkın yaşam kalitesini artmasına katkı sağladığı yönünde ki birçok ekonomik etkilere yönelik olumlu tutum sergiledikleri sonucuna varılmıştır. Turizm bölgede daha yeni gelişim göstermeye başlamıştır. Şavşat’da yaşayan yerel halk turizmi ekonomik kalkınma aracı olarak görmekte ve bölgenin kalkınması için turizmin gelişmesi gerektiğini düşünmektedir. Sakin şehir ağına üye olduktan sonra ziyaretçi sayısı ve bölgenin tanınırlığı artmıştır. Bu sayede yerel halk turizmden kazanç elde etmeye başlamıştır. Yerel halkın turizmin ekonomik etkilerine yönelik tutumlarında yukarıda sıralanan tüm faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, turizmin bölgede yarattığı sosyo-kültürel değişimler yerel halk tarafından hoşgörülle karşılandığı sonucu elde edilmiştir. Turizm sayesinde ortaya çıkan tarihi ve kültürel mirasların korunması, kültür ve sanat faaliyetlerinde ki artış, el sanatı ürünlerinin bölgenin kültürünü ve geleneklerini yansıtması gibi birçok olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik olumlu tutumlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Şavşat’ın sakin şehir ağına üye olmasıyla beraber

kültürel değerler koruma altına alınmış ve turistik faaliyetler olarak bölgeye kazandırılmıştır. Ayrıca kültürel değerler ve geleneklerin gelecek nesillere aktarılması için çaba sarf edilmektedir. Şavşat ilçesi turizmin daha yeni gelişim göstermeye başladığı bir destinasyon olduğu için yerel halkın turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerine daha esnek olduğu söylenebilir.

Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, yerel halkın turizmin olumsuz çevresel etkilerine yönelik tutumlarının esnek olduğu ve bu aşamada olumsuz etkilerinin ciddi bir sorun olarak görmedikleri sonucuna varılmıştır. Bunun sebebi ise, bölgenin turizm taşıma kapasitesinin aşmaması, bölgenin yerli ve yabancı turistler tarafından daha yeni keşfedilmeye başlaması ve çevresel tahribatların oluşmamasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Yapılan anket sonucunda, katılımcıların “turizm bölgede trafik sıkışıklığına sebep olmaktadır” ifadesine katılımın fazla olduğu görülmektedir. Şavşat bölgesine yapılan ziyaretlerin yaz aylarında yoğunlaşması nedeniyle bölgede mevsimsel olarak trafik sorunu yaşandığını göstermektedir.

Sonuç olarak, Şavşat’da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla yerel halkın bölgede ki turizmin gelişimini destekleyeceği söylenebilir.

5.2. Öneriler

Bu çalışmada, Şavşat’da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tutumları incelenmiştir. Yapılan saha çalışması sonucu, bölgede ki turizmin gelişimini desteklemek ve sürdürülebilir olması için yerel halka, yerel yönetimlere, Kültür ve Turizm Bakanlığına ve gelecek çalışmalar için turizm araştırmacılarına yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

Yerel Halka Yönelik Öneriler;

- Turizm sadece ekonomik bir araç olarak görülmemeli, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin de farkında olunmalı.
- Yerel halk, bölge turizminin gelişim sürecinde yerel yönetimlerin aldığı kararların takipçisi olmalı ve plan ve politikalarının hazırlık sürecine katılım sağlamak için istekli olmalıdır.
- Yerel değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması için yerel yönetim ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile işbirliği içinde olmalıdır.

- Somut ve somut olmayan kültürel değerlerin korunması için yerel yönetimlere istek ve beklentilerini belirterek bölgenin değerlerine sahip çıkmak için yerel yönetim ile iletişim içinde olunmalıdır.

Yerel Yönetimlere Yönelik Öneriler;

- Bölgede turizm faaliyetleri geliştirilirken, turizm sadece ekonomik bir araç olarak görülmemeli aynı zamanda sürdürülebilir bir turizm için çevre politikaları da dikkate alınarak planlamalar yapılmalıdır.
- Turizm geliştirme politika planlamaları yapılırken ilçenin üyesi olduğu sakin şehir hareketinin felsefesi göz önünde bulundurarak hareket edilmelidir.
- Sakin şehir hareketiyle beraber başlatılan projelerin sürdürülebilirliği ile ilgili çalışmalar yapılabilir ve yerel halk sürece dahil edilebilir.
- Bölgede ki konaklama alt yapısı oldukça kısıtlıdır. O nedenle belediye belgeli tesislerin açılması konusunda öncülük edilmeli ve gerekli teşvikler sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimler, bölgeye yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için bölgenin mimarisine uygun ve betonlaşmayı önlemek amacıyla çalışmalar yapmalı ve yatırımcılara bu yönde teşvikler sağlamalıdır.
- İlçede, nitelikli turizm personelleri yetiştirmek amacıyla kurslar açılabilir ve bölge halkına eğitim verilebilir.
- İlçede birçok festival ve şenlik düzenlenmektedir. Festival ve şenliklerin tanıtımı etkin bir şekilde yapılarak bölgenin ulusal düzeyde tanınırlığı artırılabilir.
- Ulusal ve uluslararası düzeydeki festivallere aktif katılım sağlanarak ilçenin tanınırlığı artırılabilir.
- Bölgede sosyal aktivite alanları oldukça kısıtlıdır. Bölgede gençlik merkezi, kültür merkezi gibi yerlerin açılması için girişimde bulunularak gençlerin ve çocukların gelişimini destekleyecek ve verimli zaman geçirmelerini sağlayabilecekleri çeşitli kurslara ve etkinliklere katılma fırsatları yaratılabilir.
- Bölgeye gelen ziyaretçiler alt yapı ve üst yetersizliği nedeniyle özellikle ulaşım konusunda güçlük çekmektedir. Bu konuda yerel yönetimlerin gerek alt yapı gerekse üst yapı çalışmalarını geliştirerek bölge şartları iyileştirilebilir.
- İlçenin sahip olduğu kültürel ve tarihi değerlerin tescillenmesi ve koruma altına alınması için Kültür ve Turizm Bakanlığıyla ortak çalışmalar yürütülebilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığına Yönelik Öneriler;

- Bölgenin yıllık turist ağırlama kapasitesi oldukça düşüktür. Bunun en temel sebebi ise, tanıtım eksikliğidir. İlçenin tanıtımı için ulusal ve uluslararası ölçekte tanıtım çalışmaları yürütülebilir.
- Şavşat eko turizm açısından zengin kaynak içermektedir. Bölgenin eko turizm potansiyeline yönelik araştırmalar yapılabilir ve bu doğrultuda teşvikler sağlanabilir.
- Bölgede turizm faaliyetleri yaz aylarında yoğunlaşmaktadır. İlçenin turizm potansiyeli araştırılarak alternatif turizm faaliyetleri konusunda yerel yönetimlere ve yatırımcılara teşvik sağlayarak bölgede ki turizm faaliyetlerinin 12 aya yayılması sağlanabilir. İlçenin sahip olduğu muazzam doğası sayesinde kamp alanları, yürüyüş ve bisiklet rotaları oluşturulabilir.
- Bölgede geçmişten günümüze kadar ulaşılmış birçok kültürel yapı vardır. Ancak kamu korumasında olmadığı için tahribat düzeyleri oldukça artmıştır. Bu nedenle bu alanların koruma altına alınması için çalışmalar yürütülebilir. Bu sayede gelecek nesillere bu kültürel değerler aktarılabilir.

Turizm Araştırmacılarına Yönelik Öneriler;

- Bu çalışma, Şavşat’da turizmin gelişime yeni başladığı bir dönemde yapılmıştır. Turizmin bölgede gelişimi sağladıktan sonra tekrar yapılarak yerel halkın turizmin yeni gelişim göstermeye başladığı ve gelişim gösterdikten sonraki turizmin etkilerine yönelik tutumları ölçülerek karşılaştırma yapılabilir.
- Şavşat ilçesi sahip olduğu doğal kaynakları ile potansiyel bir turizm destinasyonudur. Bölgenin turizm potansiyeline yönelik SWOT analizi ile bir çalışma yapılabilir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ile yerel yönetimlere turizmin gelişimi aşamasında yardımcı olacak somut veriler sunulabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. (2016). *Turistlerin sakin şehirleri tercih nedenleri, memnuniyet düzeyleri ve tekrar ziyaret etme niyetleri: Türkiye'deki sakin şehirlerin değerlendirilmesi*. Doktora tezi. Aksaray: Aksaray Üniversitesi. Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Acar, A. (2018). Yeni daha iyi bir yaşam stili olarak yavaş şehir ve turizm üzerine etkisi: Türkiye örneği. *Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 130-136.
- Acuner E., Küçük, K., Keskin C. ve Ergin, E. (2021). Yerel halkın turizme ilişkin tutumlarına yönelik bir araştırma: Huser yaylası örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12 (2), 266-283.
- Adıgüzel Özbek, D. ve Erikçi, S. N. (2014). Slow city movement is an utopia of livable city? *Proceedings of the 2 nd ICAUD International Conference in Architecture and Urban Design, May. 8-10*. Albania: Epoka University, Tirana, 118 (1-6).
- Akis, S., Peristianis, N. and Warner, J. (1996). Residents' attitudes to tourism development: the case of Cyprus. *Tourism management*, 17 (7), 481-494.
- Akman, A. D. (2007). *Turizm gelişmesinin yarattığı doğal ve kültürel değişimler: kaş örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkoç, İ. T. (2020). *Sakin şehirlerde sürdürülebilir turizm üzerine bir ölçek geliştirme çalışması*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akova, O. (2006). Yerel halkın turizmin etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2 (2), 77-99.
- Akyol, C. (2020). *Doğu Karadeniz turizminin geliştirilmesine yönelik bir araştırma: Artvin destinasyonu örneği*. Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Albeni, M. Ve Ongun, U. (2005). Antalya turizminin Türk turizmi içerisindeki yeri ve krizlerin Antalya turizmi üzerindeki etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 10 (2), 93-112.

- Allen, L. R., Long, P. T., Perdue, R. R. and Kieselbach, S. (1988). The impact of tourism development on residents' perceptions of community life. *Journal of travel research*, 27 (1), 16-21.
- Allen, L. R., Hafer, H. R., Long, P. T. and Perdue, R. R. (1993). Rural residents' attitudes toward recreation and tourism development. *Journal of travel research*, 31 (4), 27-33.
- Almeida-García, F., Peláez-Fernández, M. Á., Balbuena-Vazquez, A. and Cortés-Macias, R. (2016). Residents' perceptions of tourism development in Benalmádena (Spain). *Tourism Management*, 54, 259-274.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison - Wesley.
- Altay, T. ve Aydın, F. (2020). Yerel halkın turizme yaklaşımı: Safranbolu örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (75). 81-94.
- Altunel, M. C. (2009). *Yerel halkın turizmin gelişmesine verdiği desteği etkileyen faktörlerin sosyal değişim teorisi açısından incelenmesi: Alaçatı örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Amir, Y. (1969). Contact hypothesis in ethnic relations. *Psychological Bulletin*, 71 (5), 319-342.
- Andarabi, F. (2012). *Cittaslow markasına sahip şehirlerde yerel halkın turizme yaklaşımı üzerine bir analiz: Seferihisar örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Andereck, K. L. and McGehee, N. G. (2008). The attitudes of community residents towards tourism. S. F. McCool and R. N. Moisey (Editors), *Tourism, recreation and sustainability* (236-259). 2. Edition. CABI.
- Andrew, C. (2016). *Slow is Beautiful: New Visions of Community, Leisure, and Joie de Vivre*. Canada: New Society Publishers.
- Andriotis, K. and Vaughan, R. D. (2003). Urban residents' attitudes toward tourism development: The case of Crete. *Journal of travel research*, 42 (2), 172-185.
- Andriotis, K. (2004). The perceived impact of tourism development by Cretan residents. *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 1 (2), 123-144.

- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of tourism Research*, 19 (4), 665-690.
- Archer, B., Cooper, C. and Ruhanen, L. (2005). The positive and negative impact of tourism. W. F. Theobald (Editors), *Global Tourism* (79-102). 3. Edition. British: Elsevier Butterworth Heinemann.
- Avcıkurt, C. (2017). *Turizm Sosyolojisi*. 5. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aydoğan, S. (2015). *Sürdürülebilir mimarlıkta sakin şehir (cittaslow) yaklaşımı*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aykaç, E. ve Tekeli, M. (2021). Yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumu: Çorum ili örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (3), 1874-1895.
- Aytaç, M. ve Öngen, B. (2012). Doğrulayıcı faktör analizi ile yeni çevresel paradigma ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi. *İstatistikçiler Dergisi: İstatistik ve Aktüerya*, 5 (1), 14-22.
- Aytuğ, K. ve Mikaeili, M. (2017). AB turizm politikaları çerçevesinde Artvin ilinin sürdürülebilir turizm potansiyeli. *Karadeniz Araştırmaları*, 14 (56), 221-238.
- Bahadır, M. ve Işık, F. (2018). *Şavşat peribacalarının jeoturizm potansiyeli (Artvin)*. Uluslararası Artvin Sempozyumu. Artvin, 18-20 Ekim. 129-144.
- Bahadır, M. ve Işık, F. (2021). Şavşat peribacalarının (Artvin) jeomorfolojisi ve jeoturizm potansiyeli. *Kesit Akademi Dergisi*, 7 (26), 145-160.
- Bahar, O. (2007). Bölgesel kalkınmada turizm sektörünün ekonomik açıdan yeri ve önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 1-19.
- Baldemir, E., Kaya, F. and Şahin, T. K. (2013). A management strategy within sustainable city context: Cittaslow. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 99, 75-84.
- Balıkçioğlu, E. ve Oktay, K. (2015). Türkiye’de turizm gelirleri ve ekonomik büyüme ilişkisinin kamu politikaları doğrultusunda değerlendirilmesi. *Sosyoekonomi*, 23 (25), 113-125.
- Baştan, N. B. (2020). *Turizmin yerel halk üzerine sosyo-kültürel etkileri: Şirince köyü örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Batman, O. (2008). *Otel işletmelerinin yönetimi*. 3. Baskı. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Baştan, N. B. (2020). *Turizmin yerel halk üzerine sosyo-kültürel etkileri: Şirince Köyü örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beeton, S. (2006). *Community development through tourism*. Landlinks Press.
- Belisle, F. J. and Hoy, D. R. (1980). The perceived impact of tourism by residents a case study in Santa Marta, Colombia. *Annals of tourism research*, 7 (1), 83-101.
- Berber, Ş. (2003). Sosyal değişme katalizörü olarak turizm ve etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 205-221.
- Bertan, S. (2009). Turizmin çevre üzerinde yarattığı etkiler: Pamukkale örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20 (2), 204-214.
- Besculides, A., Lee, M. E. and McCormick, P. J. (2002). Residents' perceptions of the cultural benefits of tourism. *Annals of Tourism Research*, 29 (2), 303-319.
- Beyaz, Z. ve Karabacak, G. (2018). Türkiye’de turizm gelirlerinin cari işlemler dengesi üzerindeki etkisi. *International European Journal of Managerial Research*, 2 (2), 56-75.
- Bhat, A. A., and Mishra, R. K. (2021). Demographic characteristics and residents' attitude towards tourism development: A case of Kashmir region. *Journal of Public Affairs*, 21 (2), 1-13.
- Bildin, E. (2019). *Bozcaada’ daki yerel halkın turizmin etkilerine karşı yaklaşımlarının değerlendirilmesine yönelik bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bimonte, S., D'Agostino, A., Grilli, G. and Pagliuca, M. (2019). Tourist season and residents' life satisfaction: Empirical evidence from a longitudinal design in a Mediterranean destination. *International Journal of Tourism Research*, 21 (3), 323-333.
- Bahtiyar Karadeniz, C. (2014). Sürdürülebilir turizm bağlamında sakin şehir Perşembe. *Journal of International Social Research*, 7 (29), 84-107.
- Brougham, J. E. and Butler, R. W. (1981). A segmentation analysis of resident attitudes to the social impact of tourism. *Annals of tourism research*, 8 (4), 569-590.

- Brown, C. (2006). *Social psychology*. SAGE Publications.
- Brown, P. (2010). *Prejudice its social psychology*. 2. Edition. İngiltere: Wiley Blackwell.
- Brown, A. and Jeong, B. (2018). International comparison and implementation of slow city success determinants: The case of Damyang Slow City, South Korea, and Seferihisar Slow City, Turkey. *Development and Society*, 47 (4), 613-632.
- Bulut, Y. ve Gülcan, B. (2018). Kültürel yabancılaşmaya bağlı otantiklik arayışına Türk dünyası turizmi cephesinden bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (4), 687-702.
- Bunghez, C. L. (2016). The importance of tourism to a destination's economy. *Journal of Eastern Europe Research in Business & Economics*. 2016, 1-9.
- Butler R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer*. 24 (1), 5-12.
- Butler, R. W. (2000). Tourism and the environment: a geographical perspective. *Tourism Geographies*, 2 (3), 337-358.
- Butler, R. W. (2015). Tourism area life cycle. C. Cooper (Editor), *Contemporary tourism reviews volume: 1 volume: 1*. (183-218). Oxford, Woodeaton: Goodfellow Publishers Limited.
- Buzlukçu, C. (2020). *Yerel halkın yer kimliği, topluluğa bağlılığı, sürdürülebilir turizm tutumu, turizmin gelişimini destekleme tutumu ve yaşam memnuniyeti ilişkisi*. Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükkuru, M. (2019). *Turizmin etkilerinin yerel halk ve diğer paydaşlar tarafından değerlendirilmesine yönelik karşılaştırılmalı bir araştırma: Nevşehir örneği*. Doktora Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükkuru, M. (2020). Turizm paydaşlarının turizmin etkilerine bakış açısı: Kapadokya örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 373-401.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum)*. 28. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

- Brunt, P. and Hambly, Z. (1999). Tourism and crime: A research agenda. *Crime Prevention and Community Safety*, 1 (2), 25-36.
- Boğan, E. ve Sarıışık, M. (2016). Yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik görüş ve algılamalarının belirlenmesi üzerine Alanya’da bir araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 325-342.
- Boyd, S. W. and Singh, S. (2003). Destination communities: structures, resources and Types. S. Singh, D. J. Timothy and R. K. Dowling (Editors), *Tourism in destination communities*. 19-35. CABİ Publishing.
- Boz, M. (2019). *Sürdürülebilir pazarlama bakış açısıyla turizm endüstrisi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Bozgeyik, Y. ve Yoloğlu, Y. (2015). Türkiye’ de turizm gelirleri ile GSHY arasındaki ilişki: 2002-2014 dönemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (40), 627-640.
- Bozyer, Ü. (2001). *Turizm olgusunun sosyal yapı üzerindeki etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Can, A. (2020). *Spss ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. 9. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Carmichael, B. A. (2006). Linking quality tourism experiences, residents’ quality of life, and quality experiences for tourists. G. Jennings and N. P. Nickerson (Editors). *Quality Tourism Experiences* (115-135). Oxford: Elsevier Butterworth Heinemann.
- Carr, N. (2011). *Children’s and families’ holidays experiences*. Taylor & Francis Group.
- Cavus, S. and Tanrisevdi, A. (2003). Residents’ attitudes toward tourism development: a case study in Kusadasi, Turkey. *Tourism Analysis*, 7 (3-4), 259-269.
- Cengiz, T. ve Çelem, H. (2005). Karagöl-Sahara milli parkının koruma-kullanma yönünden değerlendirilmesi. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu*. Isparta, 8-10 Eylül, 2005.
- Ceylan, T. (2001). Turizm ve sürdürülebilir gelişme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12 (2), 169-177.

- Civelek, A. (2010). Turizmin sosyal yapıya ve sosyal değişmeye etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13 (1-2), 331-350.
- Curkan, S. C. (2019). Genişletilmiş online alışveriş kabul modeli (GOAKM) ile yerli turistlerin internet üzerinden tatil satın alma davranışlarının belirlenmesi ve kültürün etkisi. Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cohen, E. (1972). Toward a sociology of international tourism. *Social Research*, 39 (1), 164-182.
- Cohen, E. (1978). The impact of tourism on the physical environment. *Annals of Tourism research*, 5 (2), 215-237.
- Cohen, E. (1984). The sociology of tourism: approaches, issues, and findings. *Annual Review of Sociology*, 10 (1), 373-392.
- Coşar, Y. (2014). Yavaş şehir olgusunun kentsel yaşam kalitesi üzerindeki algılanan etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25 (2), 226-240.
- Çakıcı, A. C., Yenipınar, U. ve Benli, S. (2014). Yavaş şehir hareketi: Seferihisar halkının tutum ve algıları ile yaşam doyumları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11 (3), 26-41.
- Çakıcıoğlu Oban, R. ve Akşit, S. (2018). Belenbaşı Mahallesindeki Yerel Halkın Turizme Karşı Tutumları. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2 (3), 49-59.
- Çakmakçı, E. (2015). Turizm ve suç arasındaki ilişki ve suçun önlenmesine yönelik teoriler, *Turizm Akademik Dergisi*, 2 (1), 49-59.
- Çalışkan, U. (2003). *Turizmin yerel halk üzerine etkileri ve Kuşadası ilçesi uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çeken, H. (2016). *Turizm ekonomisi*. 2. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çelik, N. (2016). Sürdürülebilir turizm kavramı ve gelişimi. H. Çeken (Editör), *Sürdürülebilir turizm içinde* (64-85). Ankara: Detay Yayıncılık.

- Çerçi, A. (2013). *Destinasyon markalama ve yavaş şehir Seferihisar'ın destinasyon marka imajı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda turist-yerel halk etkileşimini ve turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9 (1), 15-35.
- Çetinkaya, G. ve Dedemen, O. (2013). Golf turizmine yönelik yerel halkın algılarının belirlenmesi: Antalya/Belek örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 2 (1), 24-45.
- Çımat, A. ve Bahar, O. (2003). Turizm sektörünün Türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi üzerine bir değerlendirme. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (6), 1-18.
- Çiçek, D. (2017). *Bir kalkınma modeli olarak sakin şehirlerde yerel halkın turizm desteği: Ege-Marmara bölgesi örneği*. Doktora Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoban, Ö. ve Harman, S. (2016). Yavaş şehir (cittaslow) Türkiye ağına üye olan şehirlerin internet sitelerinde yavaş şehir temasının görünürlüğü üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 235-253.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: Spss ve Lisrel uygulamaları*. 6. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Çolak, E. C. (2018). *Sürdürülebilir kentleşme kapsamında sakin şehir uygulaması: Yalvaç örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çolak, E. C. (2019). Sakin şehir Yalvaç'ın cittaslow uluslararası kriterleri kapsamında değerlendirilmesi. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 89-107.
- Çolak, O. (2020). *Turizmin sosyo-kültürel etkileri üzerine bir araştırma: Taraklı'da bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Çolak, O. ve Batman, O. (2021). Turizmin sosyo-kültürel etkileri: Taraklı'da bir araştırma. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (1), 149-174.

- Davis, D., Allen, J. and Cosenza, R. M. (1988). Segmenting local residents by their attitudes, interests, and opinions toward tourism. *Journal of travel research*, 27 (2), 2-8.
- Deccio, C. and Baloglu, S. (2002). Nonhost community resident reactions to the 2002 Winter Olympics: The spillover impacts. *Journal of travel research*, 41 (1), 46-56.
- Diedrich, A. and García-Buades, E. (2009). Local perceptions of tourism as indicators of destination decline. *Tourism Management*, 30 (4), 512-521.
- Didinmez, İ. ve Yılmaz, E. (2021). Turizm sektörüne yönelik vergisel uygulamaların sürdürülebilir turizm bakımından değerlendirilmesi. Ş. Karabulut (Editör), *İktisadi, kültürel ve sosyal yönleriyle turizm içinde* (67-82). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Dilek, S.E., Çoban, Ö. ve Harman, S. (2017). Hasankeyf halkının turizm gelişimine yönelik tutumu. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6 (2), 59-72.
- Dimitriadis, E., Papadopoulos, D. and Kaltsidou, D. (2013). Attitudes towards tourism development: residents' perceptions in the islands of Lemnos and Hydra. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 8 (1), 133-151.
- Doğan, H. S. (2004). *Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri*. 2. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Doğan, H. ve Üngüren, E. (2010). Alanya halkının turizme sosyo-kültürel açıdan bakışı, *Humanities Sciences*, 5 (4), 396-415.
- Doğanay, H. ve Orhan, F. (2017). Şavşat ilçesinde hayvancılık ve hayvansal üretim. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (2), 513-530.
- Durak, A. (2008). *Turizmin çevreye etkileri Nevşehir ili konaklama işletmeleri yöneticilerinin çere duyarlılığı ile ilgili bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dwyer, L. and Edwards, D. (2010). Sustainable tourism planning. J. J. Liburd and D. Edwards (Editors), *Understanding the sustainable development of tourism* (19-45). England: GoodFellow Publishers.

- Ekinci, M. B. (2014). The Cittaslow philosophy in the context of sustainable tourism development; the case of Turkey. *Tourism Management*, (41), 178-189.
- Ekşi, G. (2009). Foreign language learning, prejudice and stereotyping. *EKEV Academy Journal*, 13 (38), 317-330.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, kültür ve turizm: kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, (15), 51-59.
- Ennew, C. (2003). Understanding the economic impact of tourism. *Som nath Chibözür Memorial Lecture, February 14th 2003*. Christel Dehaan Tourism and Travel Research Institute.
- Ercan, F. (2019). Karadeniz Ereğli ilçesinde yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutum ve algılarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15 (2), 612-628.
- Erdoğan, A. (2014). *Peyzaj karakter analizi: Artvin Şavşat ilçesi örneği*. Doktora tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erdogan, M. (2016). Local community perception towards slow city: Gokceada sample. *Asian Social Science*, 12 (5), 241-246.
- Ergüven, M. H. (2011). Cittaslow–yaşamaya değer şehirlerin uluslararası birliği: Vize örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 201-210.
- Erkılıç, E. (2019). Yerel halkın turizm algısı ve turizmin gelişimine yönelik tutumlar: Rize örneği. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 3 (1), 66-82.
- Erkılıç, E. ve Çilingir, F. (2021). Planlama ve turizm. Ş. Karabulut (Editör), *Turizm işletmeciliği, pazarlaması ve ekonomisi içinde* (57-78). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Erkuş, G. (2021). *Yerel halkın turizm algısının turizm desteğindeki etkisi: Midyat örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Batman: Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Ersoy, H. (2017). *Turizmin gelişiminin yerel halk üzerine sosyo-kültürel etkileri: Manavgat örneği*, Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ersoy, H. (2021). *Turizmin olumlu ve olumsuz etkileri ile turizmi destek tutumu arasındaki ilişkide mekânsal bağlılığın düzenleyici rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersöz, F. ve Ersöz, T. (2019). *Spss ile istatistiksel veri analizi*. 4.Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Faulkenberry, L., Coggeshall, J., Backman, K., and Backman, S. (2000). A culture of servitude: The impact of tourism and development on South Carolina's coast. *Human Organization*, 59 (1), 86-95.
- Farelnik, E. and Stanowicka, A. (2016). Smart city, slow city and smart slow city as development models of modern cities. *Olsztyn Economic Journal*, 11 (4), 359-370.
- Fernandes, C. (2013). The impact of cultural tourism on host communities. Raj, R., Griffin, K. and Morpeth, N. (Editors). *Cultural Tourism* (26-38). CAB Internationally.
- Fidan, F. ve Nam, D. (2012). Kırsal turizmde yeni dinamikler: kadın girişimciler-Taraklı örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23), 51-57.
- Filiz, A. ve Yılmaz, Ö. D. (2017). Turizm gelişim yaklaşımları kapsamında yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları: Mazı köyü-Türkbükü karşılaştırmalı analizi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 1799-1824.
- Filiz, A. (2017). *Yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarının turizm gelişim yaklaşımları kapsamında değerlendirilmesi: Mazı köyü-Türkbükü karşılaştırılmalı analiz*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Forbes, H. (2004). Ethnic conflict and the contact hypothesis. Y. T. Lee, C. McAuley, F. Moghaddam, and S. Worchel (Editörler) *The Psychology of Ethnic and Cultural Conflict* içinde (69–88). New York: Praeger
- Garcia, F. A., Vazquez, A. B., ve Macias, R. C. (2015). Resident's attitudes towards the impacts of tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33-40.
- Geçkin, E. ve Korucuk, M. (2017). Turizm ile ilgili genel kavramlar. M. Kılıçbey (Editör), *Genel turizm* içinde (1-20). Ankara: Gazi Kitabevi.

- Genç, K., Atay, L. ve Eryaman, M. Y. (2014). Sürdürülebilir destinasyon yaratma sürecinde örgütlenmenin önemi: Çanakkale turizmi üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25 (1), 49-61.
- Getz, D. (1994). Residents' attitudes towards tourism: A longitudinal study in Spey Valley, Scotland. *Tourism management*, 15 (4), 247-258.
- GhulamRabbany, M., Afrin, S., Rahman, A., Islam, F., and Hoque, F. (2013). Environmental effects of tourism. *American Journal of Environment, Energy and Power Research*, 1 (7), 117-130.
- Goeldner, C. R. and Brent Ritchie, J. R. (2003). *Tourism: principles, practices, philosophies*. 9. Edition. Wiley.
- Gu, H. and Ryan, C. (2008). Place attachment, identity and community impacts of tourism—the case of a Beijing hutong. *Tourism management*, 29 (4), 637-647.
- Güdü Demirbulat, Ö. (2012). Turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin turist rehberleri tarafından algılanması üzerine bir araştırma: Trabzon ili örneği. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 53-75.
- Güler, Ç. ve Vaizoğlu, S. A. (2011) *Turizm ve Çevre*. Ankara: Yazıt Yayıncılık.
- Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 398-417.
- Gündüz, C. (2016). Sürdürülebilir turizmin ilke, amaç ve hedefleri. H. Çeken (Editör), *Sürdürülebilir turizm içinde* (103-116). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güneş, N. (2014). Yerel halkın turizm algısı ve turizme katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez ilçesi örneği. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş, E., Alagöz, G., ve Uslu, A. (2020). Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu: Fethiye örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 201-215.
- Gürkan, M. İ. (1996). Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 112-119.

- Gursoy, D., Jurowski, C. and Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of tourism research*, 29 (1), 79-105.
- Gursoy, D., Chi, C. G. and Dyer, P. (2010). Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: The case of Sunshine Coast, Australia. *Journal of travel research*, 49 (3), 381-394.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2017). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi*. 4. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hacıoğlu, Y. (2019). *Bir destinasyon olarak bilenen Artvin ilinin kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Haley, A. J., Snaith, T. and Miller, G. (2005). The social impacts of tourism a case study of Bath, UK. *Annals of tourism research*, 32 (3), 647-668.
- Hao, J., Var, T. and Chon, J. (2003). A forecasting model of tourist arrivals from major markets to Thailand. *Tourism Analysis*, 8, 33-45.
- Harrill, R. (2004). Residents' attitudes toward tourism development: A literature review with implications for tourism planning. *Journal of planning literature*, 18 (3), 251-266.
- Heitmann, S., Robinson, P. and Povey, G. (2011). Slow food, slow cities and slow tourism. P. Robinson, Heitmann, S. and Dieke, P. (Editors), *Research Themes For Tourism* (114-127). CABI.
- Heng, T.M. and Luw, L. (1990). Economic impact of tourism in Singapore. *Annals of Tourism Research*, (17), 246-269.
- Henry, B. (1988). The environmental impact of tourism in Jamaica. *World Leisure & Recreation*, 29 (1), 19-21.
- Hodson, G. and Hewston, M. (2012). Introduction: advances in intergroup contact. G. Hodson and M. Hewston (Editors), *Advances in Intergroup Contact* (3-22). London and New York: Psychology Press, Taylor&Francis Group.

- Hu, L. and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives, *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6 (1), 1-55.
- Hunt, J. D. and Layne, D. (1991). Evolution of travel and tourism terminology and definitions. *Journal of Travel Research*, 29 (4), 7-11.
- Ilgaz, I. (2020). Turizm ve güvenlik ilişkisi. Y. DüNDAR ve O. Bahar (Editörler), *Turizm Güvenliği içinde* (1-26). Ankara: Gazi Kitabevi.
- İçöz, O. (1991). Enflasyonun turizm sektörüne etkileri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 19-21.
- İlban, M. O., Liceli, M. T. ve Gülcemal, T. (2018). Kırsal kalkınma açısından agro turizmin önemi ve ekonomik etkileri. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 4 (10), 448-459.
- İnanır, A., Uslu, A. ve Çaprak, D. (2019). Sakin Şehir ve Kırsal Turizm: Eğirdir İlçesi'nde Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (3), 1711-1726.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum algı iletişim*. 6. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Jamal, T. B. and Getz, D. (1995). Collaboration theory and community tourism planning. *Annals of tourism research*, 22 (1), 186-204.
- Jani, D. (2018). Residents' perception of tourism impacts in Kilimanjaro: An integration of the Social Exchange Theory. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 66 (2), 148-160.
- Jurowski, C., Uysal, M., and Williams, D. R. (1997). A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. *Journal of travel research*, 36 (2), 3-11.
- Jurowski, C. and Gursoy, D. (2004). Distance Effect On Residents' Attitudes Toward Tourism. *Annals of tourism research*, 31 (2), 296-312.
- Kadanalı, E. ve Yazgan, Ş. (2012). Kırsal turizmin ekonomik- sosyal ve çevresel etkileri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23), 97-100.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2017). *Turizm ve Çevre*. 7. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.

- Kar, M., Zorkirişçi, E. ve Yıldırım, M. (2004). Turizmin ekonomiye katkısı üzerine ampirik bir değerlendirme, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (8), 87-112.
- Karaca, B. (2021). *Küçük kentlerde toplumsal kalkınmayı sağlama çabasının bir örneği olarak Cittaslow (yavaş-sakin şehir) hareketi; Yenipazar örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabağ, S. ve Şahin, S (2020). *Türkiye beşeri ve ekonomik coğrafyası*. 8. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karacaoğlu, S. (2021). *Toplum temelli turizm ve yerel halk (Kavramlar, konular ve örnekler)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karakaş Özur, N. (2016). Sakin Şehir/Cittaslow hareketi ve yerleşme coğrafyası. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37), 151-157.
- Karakaş, A. ve Şengün, H. İ. (2017). Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerine Yönelik Tutumları. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (15), 183-202.
- Keleş, H. (2021). *Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi, memnuniyeti ve turizme desteği üzerindeki etkileri: Manavgat örneği*. Doktora Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kervankıran, İ. (2014). Beypazarı/Ankara örneğinde turizmin ekonomik, toplumsal ve çevresel etkilerine yerel halkın yaklaşımı. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 133- 153.
- Kervankıran, İ. ve Bulut, E. (2015). Antalya ili turizminin gelişimini ve etkilerini yerel halk nasıl değerlendirmektedir. *Türk Coğrafya Dergisi*, (65), 35-45.
- Keskin, E.B. (2020). *Yavaş şehir*. N.M. Kapan (Editör). İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Kılıçaslan, Ç. ve Malkoç True, E. (2016). Slow cities as a tool for the sustainability of a healthy physical environment. R. Efe, İ. Cürebal, A. Gad and B. Toth (Editors). *Environmental sustainability and landscape management* (382-395). Sofia: ST. Kliment Ohridski University Press.

- Kırmacı, E. (2019). Sakin şehir (cittaslow) *Mudurnu halkının turizmin gelişimine yönelik algısı*, Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Knox, P. L. (2005). Creating ordinary places: Slow cities in a fast world. *Journal of urban design*, 10 (1), 1-11.
- Ko, D. W. and Stewart, W. P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism management*, 23 (5), 521-530.
- Koç, V. ve Baz, İ. (2020). Türkiye' de sakin şehir hareketine üyelik süreci ve üyeliğin etkileri. *Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 2 (2), 57-67.
- Koç, E., Sığır, Ü., Yıldız, E., Yüksek, A., Altunışık, R., Gegez, E. ve Boz, H. (2022). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri yeni perspektifler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Korkmaz, S. (1990). Turizmin ekonomik ve sosyal etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, (46), 391-417.
- Korucuk, M. ve Cengiz, Ö. (2017). Turizm in ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkileri. M. Kılıçbey (Editör) *Genel turizm içinde* (79-105). Ankara: Gazi Kitap Evi
- Kumar, A. (2019). Slow tourism a new phenomenon. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*, 16 (5), 2946-2948.
- Kurtaran Çelik, M., Kurtaran, A. ve Mutlu, F. (2020). *Alternatif turizm ve ekonomik etkileri*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Kutlu, E. ve Taşkın, F. (2021). 1835 nüfus defterlerinde Şavşat (Satlıl) sancağının demografik yapısı. N. Yavuz (Editör), *Artvin araştırmaları 3 içinde* (s. 27-49). Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi Yayınları.
- Kuvan, Y. and Akan, P. (2005). Residents' attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: the case of Belek, Antalya. *Tourism management*, 26 (5), 691-706.

- Kürüm Varolgüneş, F. and Canan, F. (2018). A slow city movement: The case of Halfeti in Turkey. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*, 6 (2), 413-432.
- Lambe, C. J., Wittmann, C. M. and Spekman, R. E. (2001). Social exchange theory and research on business-to-business relational exchange. *Journal of business-to-business marketing*, 8 (3), 1-36.
- Lankford, S.V. and Howard, D.R. (1994). Developing a tourism impact attitude scale. *Annals of Tourism Research*, (21), 121-139.
- Lepp, A. (2007). Residents' attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda. *Tourism management*, 28 (3), 876-885.
- Lieper, N. (1979). The framework of tourism: Toward a definition of tourism, tourist and the tourist industry. *Annals of Tourism Research*, 6 (4), 390-407.
- Li, F. S., and Wang, B. (2020). Social contact theory and attitude change through tourism: Researching Chinese visitors to North Korea. *Tourism Management Perspectives*, 36, 1-8.
- Liu, J. C. and Var, T. (1986). Resident attitudes toward tourism impacts in Hawaii. *Annals of tourism research*, 13 (2), 193-214.
- Liu, J. C., Sheldon, P. J. and Var, T. (1987). Resident perception of the environmental impacts of tourism. *Annals of Tourism research*, 14 (1), 17-37.
- Long, P.H. and K. Kayat (2011). Residents' perceptions of tourism impact and their support for tourism development: the case study of Cuc Phuong National Park, Ninh Binh province, Vietnam. *European Journal of Tourism Research*, 4 (2), 123-146.
- Lorcu, F. (2020). *Örneklerle veri analizi SPSS uygulamalı*. 2. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Malhorta, N.S. and Dash, S. (2016). *Marketing research and applied orientation*. 7. Edition. Pearson: Delhi.
- Mason, P. ve Cheyne, J. (2000). Residents' attitudes to proposed tourism development. *Annals of tourism research*, 27 (2), 391-411.

- Mason, P. (2008). *Tourism impact, planning and management*. 2. Edition. Taylor & Francis Group
- Mason, P. (2015). *Tourism impact, planning and management*. 3. Edition. Taylor & Francis Group.
- Mayer, H. and Knox, P. L. (2006). Slow cities: sustainable places in a fast world. *Journal of Urban Affairs*, 28 (4), 321-334.
- Mayer, H. and Knox, P.L. (2009). Pace of life and quality of life: The slow city charter. M.J. Sirgy, R. Phillips and D. Rahtz (Editors). *Community quality-of-life indicators: Best cases III* (21-40). Springer.
- McGehee, N. G. and Andereck, K. L. (2004). Factors predicting rural residents' support of tourism. *Journal of travel research*, 43 (2), 131-140.
- Mesci, M. ve Dönmez, G. (2016). Turizmin bölgesel kalkınma ve yerel halk üzerindeki etkisi: Mudurnu örneği, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2), 21-50.
- Miele, M. (2008). Cittaslow: Producing slowness against the fast life. *Space and Polity*, 12 (1), 135-156.
- Milman, A. and Pizam, A. (1988). Social impact of tourism on Central Florida. *Annals of Tourism Research*, (15), 191-204.
- Mok, C., Slater, B. and Cheung, V. (1991). Residents' attitudes towards tourism in Hong Kong. *Int. J. Hospitality Management*, 10 (3), 289-293
- Murphy, P.E. (2012). *Tourism: a community approach*, Taylor& Francis Group.
- Murphy, P. E. (2013). *Tourism: a community approach*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Nepal, S. K. (2008). Residents' attitudes to tourism in central British Columbia, Canada. *Tourism Geographies*, 10 (1), 42-65.
- Nepal, S. K. (1997). Sustainable tourism, protected areas and livelihood needs of local communities in developing countries. *The International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 4 (2), 123-135.

- Netto, A.P. (2009). What' s tourism? definitions, theoretical phases and principles. J. Tribe (Editors), *Philosophical Issues in Tourism (43-61)*. Channel View Publications.
- Newsome, D., Moore, S. A. and Dowling, R. K. (2012). *Natural area tourism*. 2. Edition. Channel View Publications.
- Nunkoo, R., Smith, S. L. and Ramkissoon, H. (2013). Residents' attitudes to tourism: A longitudinal study of 140 articles from 1984 to 2010. *Journal of Sustainable Tourism*, 21 (1), 5-25.
- Okumuş, A. ve Öztürk, S. (2018). Sosyal mübadele teorisi. M. İ. Yağcı ve S. Çabuk (Editörler), *Pazarlama teorileri içinde* (13-33). 2. Baskı. İstanbul: MediaCat.
- Oktik, N. (2002). Turizm sektöründe çalışan kadınların toplumsal değişime etkileri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 1-7.
- Olgun, A. (2016). *Yavaş şehir (cittaslow): Seferihisar örneğiyle ekonomik ve mali yapı*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ongan, S., Meng, F., Mavnacıoğlu, K., Dilbaz, N., Bolcan, A. ve Kırık, B. (2010). *Gelişen Çin turizm pazarı ve Türkiye*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları. Yayın no, 2010-36.
- Orhan, F. (2014). *Savşat' ın beşeri ve ekonomik coğrafyası*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Orhan, F. (2014b). Kırsal turizm çekicilikleri yönünden maden köyü ve yaylası (Şavşat). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19 (32), 101-122.
- Ozturk, A. B., Ozer, O. and Çaliskan, U. (2015). The relationship between local residents' perceptions of tourism and their happiness: a case of Kusadasi, Turkey. *Tourism Review*. 70 (3), 232-242.
- Özgürel, G. (2020). *Turizm destinasyonlarında yerleşik yabancı-yerel halk etkileşimi üzerine bir inceleme*. Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Örgün, E. (2021). Sürdürülebilir destinasyon yönetimi. M. O. İlban (Editör), *Her yönüyle turizmde destinasyon yönetimi içinde* (216-229). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özaltın Türker, G. (2020a). Turizmin yerel halk üzerine etkileri: Seyahat acentaları perspektifinden bir inceleme. *Journal of Travel and Tourism Research*, 14, 65-84.
- Özaltın Türker, G. (2020b). Turizmin etkileri olumlu mu, olumsuz mu? Türkiye’de yapılmış çalışmalara yönelik bir İnceleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 1477-1492.
- Özbaş, Ö. (2019). *Sosyo-kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinde sakin şehir yaklaşımının rolü: Gökçeada örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özdamar, M. (2019). *Turizmin gelişmişlik düzeyine göre yerel halkın turizm algısı: Alanya-Erdek ve Kalecik’ te karşılaştırmalı bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdede, S. ve Hazar, D. (2020). Sakin şehir markalaşması ardından Şavşat’da yaşanan sosyo-mekânsal değişimin analizi. Alptekin M. Y. (Editör), *Sosyal Bilimlerde 2020 Gündemi-Türkiye ve Doğu Karadeniz içinde* (229-2552). Trabzon: Serander Yayınları.
- Özdemir, M.A. ve Kervankıran, İ. (2011). Turizm ve turizmin etkileri konusunda yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi: Afyonkarahisar örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 1-25.
- Özkök, F.G. (2008). *Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde turizmin ekonomik etkileri*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Özüpekçe, S. (2008). *Turizm yerleşmelerinde nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerinde ortaya çıkan değişimler ve eğitim üzerindeki etkisi (Foça örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztürk, A., İpek, F. ve Kayacan, B. (2023). Cittaslow (Sakin Şehir) Yaklaşımının Sürdürülebilir Yerel Kalkınmaya Etkisi: Şavşat Örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (1), 187-208.

- Özyurt, P. M. (2018). *Turizm gelişimini yerel halkın bireysel ve toplumsal yaşam kalitesi üzerine etkilerinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Page, S. (2006). *Tourism management managing for change*. 2. Edition. Taylor & Francis Group.
- Pajo, A. ve Uğurlu, K. (2015). Cittaslow kentleri için Slowfood çalışmalarının önemi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*. Aralık. 65-73.
- Paksoy, M. ve Özdemir, B. (2014). Yeni bir gıda tüketim alışkanlığı olarak slow food (yavaş yemek) hareketi. *XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 3 (5), 1510-1519.
- Paluck, E. L., Green, S. A. and Green, D. P. (2019). The contact hypothesis re-evaluated. *Behavioural Public Policy*, 3 (2), 129-158.
- Paul, B. D. (2012). The impacts of tourism on society. *Annals of the University of Oradea*, Vol. 1, 500–506.
- Pappas, N. V. (2008). City of Rhodes: residents' attitudes toward tourism impacts and development. *Anatolia*, 19 (1), 51-70.
- Parking, W. and Craig, G. (2006). *Slow Living*. New York: Berg.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual review of psychology*, 49 (1), 65-85.
- Pettigrew, T.F. and Tropp, L. R. (2011). *When groups meet the dynamics of intergroup contact*. New York and Hove: Psychology Press, Taylor&Francis Group.
- Pettigrew, T.F., Tropp, L.R., Wagner, U. and Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*. 35 (3), 271-280.
- Pickens, J. (2005). Attitudes and perceptions. *Organizational behavior in health care*, 4 (7), 43-76.
- Pigram, J. J. (1980). Environmental implications of tourism development. *Annals of Tourism Research*, 7 (4), 554-583.

- Pink, S. and Servon, L. J. (2013). Sensory global towns: An experiential approach to the growth of the Slow City movement. *Environment and Planning A*, 45 (2), 451-466.
- Pizam, A. (1978). Tourism's impacts: The social costs to the destination community as perceived by its residents. *Journal of travel research*, 16 (4), 8-12.
- Pizam, A, and Mansfeld, Y. (2011). Toward a theory of tourism security. A. Pizam and Y. Mansfeld (Editors). *Tourism, Security and Safety*, (1-28). Taylor & Francis Group.
- Proença, S. and Soukiasiz, E. (2008). Tourism as an economic growth factor: a case study for Southern European countries. *Tourism Economics*, 14 (4), 791-806.
- Polat, F. (2000). *Şavşat ve yöresi ağızları*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Radstrom, S. (2011). A Place-Sustaining framework for local urban identity: An introduction and history of Cittaslow. *Italian Journal of Planning Practice*, 1 (1), 90-113.
- Ramseook-Munhurrun, P. ve Naidoo, P. (2011). Residents' attitudes toward perceived tourism benefits. *International journal of management and marketing research*, 4 (3), 45-56.
- Raykov, T. and Marcoulides, G. A. (2006). *A First Course in Structural Equation Modeling*, 2. Edition. Taylor & Francis Group.
- Ryan, C. (1993). Crime, violence, terrorism and tourism: an accidental or intrinsic relationship?. *Tourism Management*, 14 (3), 173-183.
- Reid, D. G. (2003). *Tourism, globalization and development: responsible tourism planning*. Pluto Press.
- Reisinger, Y. and Turner, L. W. (2003). *Cross-Cultural Behaviour in Tourism: Concepts and Analysis*. Taylor & Francis Group.
- Rızaoğlu, B. (2004). *Turizm ve toplumsallaşma*. 3. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Ribeiro, M. A., Valle, P. O. D. and Silva, J. A. (2013). Residents' attitudes towards tourism development in Cape Verde Islands. *Tourism Geographies*, 15 (4), 654-679.
- Ritchie, B. W. (2009). *Crisis and Disaster management for tourism*. Channel View Publications.
- Rodrigues, C. B. (2017). The tourism destination. G. Lohmaan and A. P. Netto (Editors). *Tourism theory* (203-244). CABI.
- Salami, R. (2015). *The slow city movement as an alternative approach to sustainable development: assessments in seferihisar, Turkey*. Master's Thesis. North Cyprus: Eastern Mediterranean University, Institute of Graduate Studies and Research.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. and Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8 (2), 23-74.
- Searle, M. S. (2000). Is leisure theory needed for leisure studies?. *Journal of Leisure Research*, 32 (1), 138-142.
- Seçer, İ. (2015). *Spss ve Lisrel ile pratik veri analizi*. 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Semmens, J. and Freeman, C. (2012). The value of Cittaslow as an approach to local sustainable development: A New Zealand perspective. *International Planning Studies*, 17 (4), 353-375.
- Servon, L. J. and Pink, S. (2015). Cittaslow: going glocal in Spain. *Journal of Urban Affairs*, 37 (3), 327-340.
- Sharpley, R. (2014). Host perceptions of tourism: A review of the research. *Tourism Management*, 42, 37-49.
- Sheldon, P. J. and Var, T. (1984). Resident attitudes to tourism in North Wales. *Tourism management*, 5 (1), 40-47.
- Sheldon, P. J. and Abenoja, T. (2001). Resident attitudes in a mature destination the case of Waikiki. *Tourism Mangement*, 22, 435-443.

- Shi, Y., Zhai, G., Zhou, S., Chen, W. and He, Z. (2019). Slow City development in China: process, approaches and acceptability. *Third World Quarterly*, 40 (7), 1265-1282.
- Shon, D. Jang, H.J. and Jung, T. (2015). *Go Slow and Curvy: Understanding the Philosophy of the Cittaslow Phenomenon*. Springer.
- Smith, S.L.J. (1988). Defining tourism a supply-side view. *Annals of Tourism Research*, 15 (2), 179-190.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. 7. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Spanou, E. (2007). The impact of tourism on the sociocultural structure of Cyprus. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 2 (1), 145-162.
- Subaşı, E. (2022). Şavşat-Tepeköy geleneksel yaşam kültürü müzesi ve müzede sergilenen eserler. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 18-34.
- Sunlu, U. (2003). Environmental impact of tourism. *In Conference on the Relationships between Global Trades and Local Resources in the Mediterranean Region, CIHEAM-IAMB, Apr 2002*. Morocco: Rabat, 263-270.
- Surat, H. (2019). Alternatif turizm ve ürün çeşitliliği oluşturmada ekoturizm; Şavşat örneği. *The Journal of International Social Research*. 12 (68), 1241-1252.
- Şahin, B. (2014). Metodoloji. A. Tanrıöğen (Editör). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (111-120). 4. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, G. (2017). *Artvin' de yaşayan yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, H. (2019). *Yavaş kent hareketi bağlamında kent pazarlama: Şavşat*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, B., Avcıkurt, C., Soylu, B. Ç., Duman, H. ve Şalk, S. (2021). *Dünya mirası ve turizm unesco, programlar ve uygulamalar*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Şentürk, B. (2019). *Edremit ilçesi yerel halkının turizm gelişimine yönelik algısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şit, M. (2016). Türkiye’ de turizm sektörünün istihdama katkısı. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7 (1), 101-117.
- Tanburacı, M. ve Mancı, A. R. (2020). Yerel halkın turizme bakış açısı: Şanlıurfa örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4 (3), 2924-2944.
- Taşpınar, M. (2017). *Sosyal bilimlerde Spss uygulamalı nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tatoğlu, E., Erdal, F., Özgür, H. ve Azaklı, S. (2000). Resident perceptions of the impact of tourism in a Turkish resort town. <http://www.opf.slu.cz/vvr/akce/turecko/pdf/Tatoglu.pdf> Erişim Tarihi: 04.02.2022.
- Tatoglu, E., Erdal, F., Ozgur, H. and Azakli, S. (2002). Resident attitudes toward tourism impacts: The case of Kusadasi in Turkey. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 3 (3), 79-100.
- Tayfun, A. (2002). Turist yerli halk etkileşimi üzerine bir araştırma, *G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 1-12.
- Tırnakçı, A. (2017). Kırsal peyzaj kimliğinin sürdürülebilirliği ve yavaş şehir (cittaslow) hareketi: Artvin-Şavşat örneği. *Paradoks: The Journal of Economics, Sociology & Politics*, 13 (1), 49-64.
- Tunçer, M. ve Olgun, A. (2017). Seferihisar’ın ekonomik ve mali yapısı üzerinden sakin şehir uygulamalarına ilişkin bir inceleme, *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 3 (1), 47-72.
- Turan, A. (2012). *Artvin yöresinde el dokumacılığı*. Yüksek lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, B. (2018). *Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki: İzmir ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Tutar, H. (2016). *Sosyal psikoloji*. 3. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tutar, H. ve Erdem, A.T. (2022). *Örnekleriyle Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Spss uygulamaları*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türker, N., Selçuk, Ş. ve Özyıldırım, A. (2016). Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkisi: Safranbolu örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (1), 1-13.
- Tranter, P., and Tolley, R. (2020). *Slow cities: conquering our speed addiction for health and sustainability*. Elsevier.
- Travis, A. S. (2011). *Planning for tourism, leisure and sustainability: International case studies*. Cabi.
- Tribe, J. (1997). The indiscipline of tourism. *Annals of Tourism Research*, 24 (3), 638-657.
- Tribe, J. (1999). The concept of tourism: framing a wide tourism world and broad tourism society, *Tourism Recreation Research*, 24 (2), 75-81.
- Ural, U. (1998). *Artvin Şavşat ilçesi kadın giysilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzan, H. A. (2018). *Yerel halkın sakin şehir (cittaslow) bağlamında Erzurum/Uzundere' yi turizm, ekonomi, sosyo-kültürel ve çevresel açıdan değerlendirmesi*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, M. ve Zavalı, Y. S. (2016). Küreselleşme Karşıtı Bir Hareket: Yavaş Hareketi. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 5 (4), 879-912.
- Vatansever Deviren, N. ve Yıldız, O. (2015). Kontrolsüz kentsel büyüme karşıtı bir hareket: Ülke deneyimleriyle yavaş şehirler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (51), 346-367.
- Vatan, A. and Bildin, E. (2020). A research evaluating the attitudes of local people towards the effects of tourism in Bozcaada. *Journal of Economy Culture and Society*. (62), 285-305.

- Yamak, N., Tanrıöver, B. ve Güneysu, F. (2012). Turizm-ekonomik büyüme ilişkisi: sektör bazında bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (2), 205-220.
- Yanardağ, M.Ö. ve Avcı, M. (2012). Turizm sektöründe istihdam sorunları: Marmaris, Fethiye, Bodrum ilçeleri üzerine ampirik bir inceleme. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3 (2), 39-42.
- Yardımcı, M. (2015). *Şavşat kalesi kazısı sırlı ve sırsız seramik buluntularının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, (46), 74-85.
- Yazıt, H., Salha, H., Cinnioğlu, H. ve Demirkol, C. (2016). Sosyo-kültürel değişim aracı olarak turizm. *International Balkan and Near Eastern Social Sciences Conference Series 2016*, Macedonia: Prilep. 75-82.
- Yıldırım, M. ve Öztürk Deniz, F. (2018). Turizmin yerel halkın sosyo-kültürel yapısına etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 79-91.
- Yıldız, A. (2019). *İşletme alanında nicel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Yılmaz, E., Sesli, F.A. ve Uzun, Ö.F. (2021). Arıcılık Faaliyetleri İçin Uygun Yerlerin Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Belirlenmesi: Şavşat İlçesi Örneği. *Black Sea Journal of Engineering and Science*, 4 (3), 111-116.
- Yılmaz, G., Özkul Fındık, N. ve Aytekin, O. (2022). Şavşat Kalesi 2016-2017 Kazılarında Bulunmuş Olan Orta Çağ Dönemine Ait Sırsız Seramikler. *Art-Sanat Dergisi*, (18), 399-431.
- Yiğit, F., Güven, E.Ö., Yılmaz, A., Temizkan, V. (2021). Turizmin sosyo-ekonomik etkilerinin girişimcilerin turizm algısına etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9 (2), 744-771.
- Yoon, Y., Gursoy, D. and Chen, J.S. (2001). Validating a tourism development theory with structural equation modeling. *Tourism Management*, 22 (4), 363-372.

- Yurdakul, F. ve Özgencil, G. (2017). Türkiye’deki turizm gelirlerinin belirleyicileri ve alternatif turizm gelirlerinin önemi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 173-186.
- Yüksel, F., Ön Esen, F., Kılıç, B. ve Akçay, S. (2020). Paydaşların gözüyle yavaş şehir Akyaka’da aşırı turizm. *Turizm Akademik Dergisi*, 7 (1), 257-268.
- Zhao, J. and Li, S. M. (2018). The impact of tourism development on the environment in China. *Acta Scientifica Malaysia*, 2 (1), 1-4.
- Zhong, L., Deng, J., Song, Z. and Ding, P. (2011). Research on environmental impacts of tourism in China: Progress and prospect. *Journal of environmental management*, 92 (11), 2972-2983.
- Wall, G. and Mathieson, A. (2006) *Tourism change, impacts and opportunities*. Pearson Education.
- Walker, T. B. and Lee, T. J. (2019). Visitor and resident perceptions of the slow city movement: The case of Japan. *International Journal of Tourism Sciences*, 19 (2), 112-127.
- Wang, Y. and Pfister, R. E. (2008). Residents' attitudes toward tourism and perceived personal benefits in a rural community. *Journal of Travel Research*, 47 (1), 84-93.
- Weaver, D. B. ve Lawton, L. J. (2001). Resident perceptions in the urban–rural fringe. *Annals of tourism research*, 28 (2), 439-458.
- Williams, J. and Lawson, R. (2001). Community issues and resident opinions of tourism. *Annals of tourism research*, 28 (2), 269-290.
- WTO (1997). *International tourism: a global perspective*. C. Y. Gee (Editor), Madrid.

http-1:

<https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> (Erişim Tarihi: 02.01.2022)

http-2:

https://www.cittaslow.org/sites/default/files/content/page/files/246/cittaslow_list_november_2022.pdf (Erişim Tarihi: 20.02.2023)

http-3:

<https://cittaslowturkiye.org/tr/uyelik-sureci-ve-kriterler/> (Erişim Tarihi: 17.02.2023)

http-4:

<https://cittaslowturkiye.org/tr/cittaslow-hareketi/> (Erişim Tarihi: 03.03.2023)

http-5:

<http://savsat.gov.tr/tarihi-yapisi> (Erişim Tarihi: 02.04.2023)

http-6:

<https://www.savsat.bel.tr/tr/p/620395ef0f406c0acc238e81/tarihce> (Erişim Tarihi: 02.04. 2023)

http-7:

<https://www.savsat.bel.tr/tr/p/620395320f406c0acc238e54/cografya> (Erişim Tarihi: 16.04.2023)

http-8:

<https://atlas.harita.gov.tr/#7.52/41.489/41.946> Erişim Tarihi: 16.04.2023

http-9:

<http://www.savsat.gov.tr/ilce-ekonomisi> (Erişim Tarihi: 17.04.2023)

http-10:

<https://artvin.tarimorman.gov.tr/FotografGalerisi/Galeri001/faaliyet%20raporlar%C4%B1/2021%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 23.04.2023)

http-11:

<https://www.savsat.bel.tr/tr/p/620395610f406c0acc238e63/ekonomi> (Erişim Tarihi: 23.04.2023)

http-12:

<https://yig9m.ktb.gov.tr/TR-201120/konaklama-istatistikleri.html> (Erişim Tarihi: 24.04.2023)

http-13:

<http://www.artvin.org.tr/savsat-sahara-yaylasi-bu-yazda-ilgi-gormeye-devam-etti/> (Erişi Tarihi: 25.04.2023)

http-14:

<https://bolge12.tarimorman.gov.tr/Menu/24/Milli-Parklar> (Erişim Tarihi: 25.04.2023)

http-15:

<https://www.altinrota.org/yazilar/savsatin-sakli-guzellikleri-peri-bacalari/298> (Erişim Tarihi: 26.04.2023)

http-16:

<https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/karadenizin-kapadokyasi-savsat-peribacalari,1XZetbr1GkatFkWYmbk75w/qKMYm8uAIUuk4nstqswERQ> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

http-17:

<https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/karadenizin-kapadokyasi-ilgi-goruyor-41681742> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

http-18:

<http://karadeniz.gov.tr/papart-vadisi-dogal-sit-alani/> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

http-19:

<https://artvin.ktb.gov.tr/TR-55915/savsat-meydancik-papart-vadisi-dogal-sit-alani.html> (Erişim Tarihi: 01.05.2023)

http-20:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/gezilecekyer/arsiyani-yaylasi-ve-golleri> (Erişim Tarihi: 02.05.2023)

http-21:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/gezilecekyer/arsiyani-yaylasi-ve-golleri> (Erişim Tarihi: 02.05.2023)

http-22:

<https://www.neredekal.com/arsiyani-yaylasi-gezilecek-yer-detay/> (Erişim Tarihi: 02.05.2023)

http-23:

https://www.ntv.com.tr/galeri/n-life/gezi/artvinarsiyani-yaylasi-doga-tutkunlarinin-rotasinda,whxGxaKCIE2VRnZH2FxWVQ/8NL_rVqubE683QrTjXryHA (Erişim Tarihi: 02.05. 2023)

http-24:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/TurizmAktiviteleri/cancir-yaylasi>
(Erişim Tarihi: 03.05.2023)

http-25:

<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/1400-rakimli-yaylada-turk-gurcu-kulturu-yasatildi-/872686> (Erişim Tarihi: 03.05.2023)

http-26:

<https://www.savsatinsesi.org/satave-gevrek-festivali-butun-guzellikleri-ile-tamamlandi/> (Erişim Tarihi: 03.05.2023)

http-27:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/TurizmAktiviteleri/maden-koyu> (Erişim Tarihi: 04.05.2023)

http-28:

<https://www.sabah.com.tr/artvin/2021/06/12/artvinin-savsat-ilcesinin-maden-koyu-selalesi-kesfedilmeyi-bekliyor> (Erişim Tarihi: 03.05.2023)

http-29:

<https://artvin.ktb.gov.tr/TR-55881/tibeti-kilisesi.html> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

http-30:

<https://karadeniz.gov.tr/tibeti-kilisesi/> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

http-31:

<https://hyetert.org/2020/10/06/savsatin-sakli-tarihi-tibet-kilisesi/> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

http-32:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/gezilecekyer/tibeti-kilisesi> Erişim Tarihi: 05.05.2023)

http-33:

<https://www.sabah.com.tr/artvin/2021/06/02/savsat-kalesi-havadan-goruntulendi>
(Erişim Tarihi 05.05. 2023)

http-34:

<http://savsat.gov.tr/savsat-kalesi> (Erişim Tarihi 05.05.2023)

http-35:

<https://www.cnnturk.com/seyahat/sakin-sehir-savsattan-kartpostallik-yaz-manzaralari>
(Erişim Tarihi: 05.05.2023)

http-36:

<https://www.memleket.com.tr/sakin-sehir-savsattan-kartpostallik-kar-manzaralari-2160098h.htm> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

http-37:

<https://www.savsat.bel.tr/tr/n/62a868103b092e0bd66f3a28/dunya-markasi-olma-yolunda-adim-adim-geleneksel-savsat-evi-artik-tescilli> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

http-38:

<https://artvin.ktb.gov.tr/TR-55888/meydancik-kemer-koprusu.html> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)

http-39:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/artvin/gezilecekyer/meydancik-tas-kemer-koprusu> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

http-40:

<https://karadeniz.gov.tr/geleneksel-yasam-kulturu-muzesi-tepekoy/> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

http-41:

<http://www.artvin.gov.tr/vali-doganaydan-savsat-tepekoy-geleneksel-yasam-kulturu-muzesine-tanitim-destegi> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

http-42:

<https://karadeniz.gov.tr/geleneksel-yasam-kulturu-muzesi-tepekoy/> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

http-43:

<https://www.savsat.bel.tr/tr/n/62f9dad749c359054615c819/geleneksel-savsat-sahara-kultur-ve-sanat-festivali-tamamlandi> (Erişim tarihi: 06.05.2023)

http-44:

<https://www.haber61.net/artvinde-23-satave-gevrek-festivali-renkli-goruntulere-sahne-oldu> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

http-45:

<https://www.gundemartvin.com/23uncu-satave-festivali-gerceklestirildi> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

http-46:

<http://www.artvin.gov.tr/savsatta-23-uluslararasi-kar-ustu-karakucak-guresleri-yapildi> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

http-47:

<https://www.gazetepusula.net/kar-uzerinde-guresler-nefes-kesti/277574/> (Erişim Tarihi: 06.05.2023)

http-48:

<http://www.artvin.org.tr/savsat-yavuzkoy-6-kar-senlikleri-ertelendi/> (Erişim Tarihi: 07.05.2023)

http-49:

<http://savsat.gov.tr/7-yavuzkoy-kis-senlikleri-yogun-bir-katilimla-gerceklesti> (Erişim Tarihi: 07.05.2023)

http-50:

<https://www.caytvhaber.com/artvin/artvin-savsat-yavuzkoy-kis-senlikleri-renkli-goruntulere-sahne-oldu-47489h> (Erişim Tarihi: 07.05. 2023)

http-51:

<https://www.harita.gov.tr/il-ve-ilce-yuzolcumleri> (Erişim Tarihi: 07.05.2023)

http-52:

https://www.doka.org.tr/haberler_DOKA-Destegi-ve-Kurumlar-Arasi-Isbirligiyle-Savsat-Cittaslow-Oldu-TR.html (Erişim Tarihi: 06.04.2022)

http-53:

https://www.tuik.gov.tr/indir/duyuru/favori_raporlar.xlsx (Erişim Tarihi: 03.04.2022)

EK 1. Anket Formu

<p>Sayın Katılımcı;</p> <p>Bu anket formu, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında Yürütülen “<i>Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Tutumları: Bir Sakin Şehir (Cittaslow) Olarak Şavşat Örneği</i>” konulu yüksek lisans tezi çalışması için veri toplamak amacıyla oluşturulmuş olup, belirtilen amaç dışında kullanılmayacaktır. Elde edilen veriler gizlilik ilkesine tabi olarak gizli tutulacaktır. Çalışmaya sunmuş olduğunuz katkılarınız ve bilime vermiş olduğunuz destekleriniz için teşekkür ederiz.</p> <p>Danışman: Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT Balıkesir Üniversitesi</p> <p>Araştırmacı: Nursena ÖZTÜRK Balıkesir Üniversitesi</p>
--

<p>1. Yaşınız () 18-24 () 25-34 () 35-44 () 45-54 () 55 -64 () 65Yaş ve üzeri</p>	<p>2. Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek</p>
<p>3. Medeni Durumunuz? () Evli () Bekar</p>	<p>4. Eğitim Durumunuz? () Okur-Yazar () İlkokul () Ortaokul () Lise () Önlisans () Lisans () Lisansüstü</p>
<p>5. Aylık geliriniz ne kadar (Lütfen yazınız)?</p>	<p>6. Mesleğiniz? () Esnaf () Kamu ve yerel idare görevlisi () Öğrenci () Ev hanımı () İşçi () Emekli () Çiftçilik / Hayvancılık () Diğer.....</p>
<p>7. Çalıştığınız İş? () Turizm dışı bir sektörde çalışıyorum. () Turizm sektöründe çalışıyorum. () Gelirim bir kısmı turizm sektöründendir.</p>	<p>8. Şavşat'ta mı doğdunuz? () Evet () Hayır</p>
<p>9. Kaç yıldır Şavşat'ta yaşıyorsunuz? () 1-10 Yıl () 11-20 Yıl () 21 Yıl ve üzeri</p>	<p>10. Hangi sıklıkla turistlerle etkileşim halindedesiniz? () Hiç () Çok az () Biraz () Oldukça () Çok fazla</p>
<p>11. Yaşadığınız yer turizm bölgelerine (turistik faaliyetlerin gerçekleştiği) yakınmı? () Evet () Hayır</p>	<p>12. Yörede turist yoğunluğu sizi endişelendiriyor mu? () Evet () Hayır</p>
<p>13. Yörenize gelen turistlerin hangi ülkeden olmasını tercih edersiniz? () Yerli ‘Türk’ () Avrupa () Amerika () Uzak Doğulu () Orta Doğulu () Orta Asyalı () Arap Ülkeleri () Fark Etmez () Hiçbiri, diğeri.....</p>	

2. GRUP SORULAR: Aşağıda belirtilen ifadelerde size en uygun tek seçeneği x ile işaretleyiniz.	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1. Cittaslow, turist sayısının artışında etkili bir markadır.					
2. Cittaslow, yörenin kalkınma ve gelişmesi için iyi bir modeldir.					
3. Cittaslow, yerel halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi için iyi bir modeldir.					
4. Yaşadığım şehrin Cittaslow olmasından memnunum.					

3. GRUP SORULAR: Aşağıda belirtilen ifadelerde size en uygun tek seçeneği x ile işaretleyiniz.	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1. Turizm, bölgenin tanıtımına katkı sağlamaktadır.					
2. Turizm, yerel halkın eğitim seviyesinin yükselmesine katkıda bulunmaktadır.					
3. Turizm, yöre halkının kendi öz dilinden uzaklaşmasına sebep olmaktadır.					
4. Turizm, önemli bir gelir kaynağıdır.					
5. Turizm, yeni iş sahaları ve istihdam sağlamaktadır.					
6. Turizm, kadınlara ekonomik destek sağlamaktadır.					
7. Turizm, halkın yaşam kalitesinin yükselmesine katkı sağlamaktadır.					
8. Turizm, yörede pahalılık yaratmaktadır.					
9. Turizm, yörede ikinci konut satışının artışına sebep olmaktadır.					
10. Turizm, yerel halkın bölgeye daha fazla yatırım yapmasına sebep olmaktadır.					
11. Turizm, tarihi-kültürel mirasların korunmasına vesile olmaktadır.					
12. Turizm, gelenek ve göreneklerin bozulmasına sebep olmaktadır.					

13. Turizm sayesinde yöredeki kültür ve sanat faaliyetlerinde artış meydana gelmektedir.					
14. Turizm, aile yapısında manevi değerlere verilen önemi azaltmaktadır.					
15. Turizm, alkol ve uyuşturucu kullanımını artırmaktadır.					
16. Turizm, sigara kullanımını artırmaktadır.					
17. Turizm, parklar, sahiller ve piknik yerlerinin kirliliğine sebep olmaktadır.					
18. Turizm çevre ve doğanın kirlenmesine neden olmaktadır.					
19. Turizm bölgede trafik sıkışıklığına sebep olmaktadır.					
20. Turizm bölgede ses kirliliğine neden olmaktadır.					
21. Turizm, kentsel dokunun bozulmasına sebep olmaktadır.					
22. Turizm, bölgede çevreye zararlı olan ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesine neden olmaktadır.					
23. Turizm, bölge insanının kültürünün gelişmesine yardımcı olan bir etkidir.					
24. Turizm, bölgede ithal malın kullanılmasına sebep olmaktadır.					
25. Turizm bölgede alt yapı standartlarının yükselmesine sebep olmaktadır.					
26. Restoranlarda, yöresel yemekler yerine, turistlerin damak tadına hitap eden yiyecek ve içecekler sunulmaktadır.					
27. Turizm, yöredeki geleneksel yeme-içme alışkanlıklarını değiştirmektedir.					
28. El sanatı ürünleri bölgenin kültürünü, tarihini ve geleneklerini yansıtmaktadır.					
29. Turizm, ticari ahlâkın bozulmasına yol açmaktadır.					
30. Turizm yerel halkın daha hoşgörülü olmasını sağlamaktadır.					